

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

2019
№ 2

MÜNDƏRİCAT

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
Z.M.Quliyev
Ə.M.Rüstəmov
V.Ə.İbayev
H.Q.Nəşibov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

**Ulu öndərin anadan olmasının 96-cı il dönümü ilə əlaqədar Ali Məhkəmədə
yığıncaq keçirilmişdir.....2**

PLENUM

Ali Məhkəmənin Plenumu.....3

MÜŞAVİRƏ

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların
dərindən icrasının təşkili ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsində
4 aprel 2019-cu il tarixdə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə geniş müşavirə
keçirilmişdir.....6

MƏTBUAT KONFRANSI

Ali Məhkəmədə Mətbuat konfransı keçirilmişdir.....7

MÜSAHİBƏ

**Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevin
"Xalq" qəzetinə 20.05.2019-cu il tarixli müsahibəsi
Azərbaycan məhkəmə sisteminin inkişafının "yol xəritəsi".....9**

**MÜLKİ VƏ İNZİBATI-İQTİSADI İŞLƏR
ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN.....15**

**CİNAYƏT İŞLƏRİ ÜZRƏ
MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN.....43**

MƏQALƏLƏR

**Vəli Abdullayev: Mülki Məcəllənin əqdlərin etibarsızlığından bəhs edən
müddəaları barədə bəzi mülahizələr.....60**

SEMİNAR

Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 8-ci maddəsi ilə qorunan şəxsi həyata
hörmət və ailə hüququnun aspektlərinin və müxtəlif kateqoriyalı işlər üzrə
uşağın üstün maraqlarının nəzərə alınmasına dair seminar.....65

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Avropa Şurası (AŞ) katibliyinin Siyasi
məsələlər direktoratlığının rəhbəri Aleksandr Qesselin rəhbərlik etdiyi
nümayəndə heyəti ilə görüşmüşdür.....66

Koreya Respublikasının Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Ali
Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.....67

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri və kollegiya sədrləri bölgələrdə
vətəndaşları qəbul etmişlər.....68

Ali Məhkəmənin sədri Slovakiyada keçirilən konfransda iştirak etmişdir.....70

1 iyun 2019-cu il tarixdə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsində
kəndüzlük proqramının ilk mərhələsi uğurla başa çatmışdır.....72

Ali Məhkəmədə məhkəmə qərarlarının açar sözlər üzrə axtarış sisteminin
təqdimatı keçirilmişdir.....72

Ulu öndərin anadan olmasının 96-cı il dönümü ilə əlaqədar Ali Məhkəmədə yığıncaq keçirilmişdir.

8 may 2019-ci ildə Ali Məhkəmədə Ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 96-cı il dönümü ilə əlaqədar yığıncaq keçirilmişdir.

Tədbirdə Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Ulu öndərin həyat və fəaliyyəti ilə bağlı çıxış etmişdir. Ali Məhkəmənin sədri böyük şəxsiyyət Heydər Əliyevin dahiliyinin hamılıqla qəbul olunduğunu qeyd etmiş, böyük siyasət aləmində, dövlətimizin taleyüklü məsələlərinin həlledicisi söz deyən ulu öndərin şərəfli ömrünün xalqımızın taleyi ilə bağlılığını və müstəqil Azərbaycanın memarı olduğunu nəzərə çatdırmışdır.

1995-ci ilin noyabrında ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyası hazırlanmış və ümumxalq referendumunda qəbul olunmuşdur. Bu Konstitusiya hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində atılan ən böyük addım idi. İnsan hüquq və azadlıqlarının başlıca prinsiplərinin də bərqərar olması üçün əsaslı zəmin idi.

Böyük siyasi və dövlət xadimi Heydər Əliyev insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatlı müdafiəsində məhkəmə hakimiyyətinin rolunu artırmaq üçün ciddi islahatlar aparmışdır. Ölkədə üç pilləli məhkəmə sistemi

yaradılmış, hakim korpusunun formalaşmasında tamamilə yeni üsul və metodlardan istifadə edilmişdir. Hakim vəzifəsinə ədalətli və şəffaf seçim məhkəmə hüquq islahatlarının keyfiyyətlə aparılmasına təkan vermişdir. Dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev Azərbaycanda hüquqi, demokratik və dünyəvi dövlət quruculuğunun təməlini qoymuş və onu inkişaf etdirmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri dahi insan Heydər Əliyevin əməllərinin və amallarının xalqın gündəlik fəaliyyətində və düşüncəsində yaşadığını bildirərək bu amalların xalqımızı tərəqqi zirvəsinə doğru inamla apararaq, dahi rəhbərimizin siyasi kursunun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla gerçəkləşdirildiyini vurğulamışdır.

Yığıncaqda çıxış edənlər müstəqil dövlətimizin banisi və qurucusu Heydər Əliyevin fəaliyyətinin ayrı-ayrı mərhələləri haqqında danışmış, xatirələrini söyləmiş, onun irsinin daim yaşayacağını bildirmişlər.

Ali Məhkəmənin Plenumu

12 aprel 2019-cu ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu keçirilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri Plenum iclasını açaraq bildirmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 12-ci maddəsinə görə, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi dövlətin ali məqsədidir.

Həmin məqsədlərə nail olmaq üçün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən ölkəmizdə geniş miqyaslı sosial-iqtisadi və hüquqi islahatlar həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sistemi daim inkişaf edən və dəyişən ictimai münasibətlərin hüquqi tənzimlənməsinin təmin edilməsi məqsədi ilə mütəmadi olaraq təkmilləşdirilir, yeni qanunvericilik aktları qəbul edilir.

Ölkəmizin davamlı tərəqqisinin təmin edilməsi üçün sosial-iqtisadi və digər sahələrdə həyata keçirilən islahatlar məhkəmə-hüquq sisteminin inkişafında da yeni mərhələnin başlanmasını və bu sahədə davam edən islahatların dərinləşməsinə zəruri edir.

Xüsusilə, ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşməsi haqqında” 03 aprel 2019-cu il tarixli Fərmanı ölkə başçısının məhkəmə hakimiyyətinə verdiyi müstəsna əhəmiyyətin növbəti təzahürü olmaqla, həyata keçirilən məhkəmə-hüquq islahatlarının mühüm tərkib hissəsidir.

Əslində, bu Fərman məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşməsinə, yeni mərhələdə müasir tələblərə uyğun və sistemli davam etdirilməsinə şərtləndirməklə məhkəmə sisteminin gələcək inkişafı üçün strateji prioritetləri müəyyən edən “yol xəritəsi”dir.

Dövlət başçısının proqram xarakterli Fərmanında məhkəmə hakimiyyətinə məhkəmə-hüquq sistemində kompleks qanunverici, institusional və praktiki tədbirlərin görülməsi, məhkəmə hakimiyyətinin nüfuzunun artırılması, cəmiyyətdə məhkəmələrə etimadın möhkəmlənməsi istiqamətində, eləcə də işlərə baxılarkən ədalət, qanunçuluq, qərəzsizlik, aşkarlıq, hər kəsin qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyinin təmin edilməsi və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası və qanunlarında təsbit edilmiş ədalət mühakiməsinin digər prinsiplərinə dönmədən riayət edilməsinə dair tövsiyələr verilmişdir.

Fərmanda eləcə də məhkəmə-hüquq sisteminin bütün sahələrini əhatə edən fəaliyyət istiqamətləri müəyyən edilməklə yanaşı, Ali Məhkəməyə məhkəmələrdə hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmanın sabitliyini təmin etmək məqsədilə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması üçün ciddi tədbirlərin görülməsi, ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin artırılması məqsədilə məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi sahəsində fəaliyyətinin gücləndirilməsi, həmçinin məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi nəticəsində müəyyən edilmiş sistemli xarakter daşıyan nöqsanların aradan qaldırılması üçün müvafiq mexanizmlərin işlənilməsinə dair tapşırıqlar verilmişdir.

Konstitusiyanın 131-ci maddəsinə görə, Ali Məhkəmə ümumi və ixtisaslaşdırılmış məhkəmələrin icraatına aid edilən mülki, cinayət və digər işlər üzrə ali məhkəmə orqanıdır, o kassasiya qaydasında ədalət mühakiməsinə həyata keçirir, məhkəmələrin praktikasına aid məsələlər üzrə izahatlar verir.

Ölkə başçısının Fərmanda qeyd olunan tapşırıqların vaxtında, dürüst və dönmədən icrasının təmin edilməsi, həmçinin ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin və səmərəliliyinin artırılması üçün hər bir məhkəmə sədrinin, həmçinin ədalət mühakiməsinə həyata keçirən hakimlərin üzərinə mühüm vəzifələr düşür.

Bunun üçün məhkəmə sədrləri, hakimlər öz fəaliyyətlərində ədalət mühakiməsinin prinsiplərinə ciddi əməl etməklə yanaşı, məhkəmələrin fəaliyyətində şəffaflığın artırılması, məhkəmə icraatının effektivliyinin yüksəldilməsi, bir sözlə məhkəmə hakimiyyətinin nüfuzunun artırılması və cəmiyyətdə məhkəmələrə etimadın möhkəmləndirilməsi istiqamətində ciddi tədbirlər görməli, məhkəmə icraatı zamanı süründürməçiliyə və digər neqativ hallara yol verməməlidirlər.

Lakin, ayrı-ayrı kateqoriya işlər üzrə məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi göstərir ki, bəzi hakimlərin fəaliyyətində hələ də qeyd olunan neqativ hallar davam etməkdədir və belə nöqsanlar onların fəaliyyətində artıq sistemli xarakter alıb.

Ali Məhkəmə tərəfindən mütəmadi olaraq məhkəmələrin hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmasının sabitliyini və normativ hüquqi aktların tətbiqi ilə bağlı hüquqi mövqeyinin proqnozlaşdırılan olmasını təmin etmək üçün qanunamüvafiq tədbirlər görülür, lakin Fərmanında göstərilən tövsiyələrə əməl edilməsi üçün məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi nəticəsində müəyyən edilmiş sistemli xarakter daşıyan nöqsanların aradan qaldırılmasından ötrü daha çevik, mükəmməl mexanizmlərin işlənilib hazırlanmasına zərurət vardır.

Plenumda “2016-2017-ci illərdə respublikanın birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən hüquqi əhəmiyyəti olan faktların müəyyən edilməsi ilə bağlı baxılmış mülki işlər üzrə qanunvericiliyin tətbiqi təcrübəsinin ümumiləşdirilməsinə dair” nəticələr müzakirə edilmişdir.

Ümumiləşdirmə nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, məhkəmələr tərəfindən bu kateqoriyadan olan işlərə əsasən qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq düzgün baxılır. Lakin bəzi hakimlər tərəfindən həmin işlərə baxılarkən maddi, prosessual hüquq normalarının tələblərinin pozulduğu, maddi hüquq normalarının tətbiqində və təfsirində səhvlərə yol verildiyi müəyyən edilmişdir.

Aparılmış ümumiləşdirmənin nəticələri Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunda ətraflı müzakirə edilmiş, yol verilmiş nöqsanlar hakimlərin nəzərinə çatdırılmış, kobud qanun pozuntusuna yol verən hakimlər barəsində müvafiq tədbirlərin görülməsi Azərbaycan Respublikası Məhkəmə Hüquq Şurasına təklif edilmişdir.

Plenumda həmçinin konkret işlərə baxılmışdır.

Ali Məhkəmənin Plenumu

23 may 2019-cu ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu keçirilmişdir. Plenumda konkret məsələyə baxılmışdır.

MÜŞAVİRƏ

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında" 2019-cu il 3 aprel tarixli Fərmanından irəli gələn vəzifələrin icrasının təşkili ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsində 4 aprel 2019-cu il tarixdə Ramiz Rzayevin sədriliyi ilə geniş müşavirə keçirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında" 2019-cu il 3 aprel tarixli Fərmanından irəli gələn vəzifələrin icrasının təşkili ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsində 4 aprel 2019-cu il tarixdə Ramiz Rzayevin sədriliyi ilə geniş müşavirə keçirilmişdir.

Müzakirələrdə ölkə başçısının rəhbərliyi ilə aparılan islahatlar çərçivəsində məhkəmə sisteminin inkişafı üzrə bir çox mühüm tədbirlərin həyata keçirildiyi, o cümlədən qanunvericiliyin təkmilləşdirildiyi, xüsusi dövlət proqramlarının qəbul edildiyi, ədalət mühakiməsinə əlçatanlığın asanlaşdığı, məhkəmə və ədliyyə infrastrukturunun müasirləşdirildiyi, məhkəmə-hüquq sistemində kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı işlərin yerinə yetirildiyi qeyd edildi.

Dövlət başçısı yeni fərmanla bu sahədə islahatların dərinləşdirilməsi, məhkəmələrə müraciət imkanlarının daha da genişləndirilməsi, məhkəmələrin fəaliyyətində şəffaflığın artırılması, məhkəmə icraatının effektivliyinin yüksəldilməsi, süründürməçiliyin və digər neqativ halların aradan qaldırılmasının yeni mərhələdə müasir çağırışlara uyğun və sistemli davam etdirilməsi, məhkəmə sisteminin gələcək inkişafı üçün strateji prioritetləri müəyyən etmişdir.

Fərmanın icrası ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin sədri tərəfindən 4 aprel 2019-cu il tarixli müvafiq əmr imzalanmış və xüsusi komissiya yaradılmışdır.

Kommissiya tərəfindən fərmandan irəli gələn məsələlərin icrası ilə bağlı tədbirlər planı işlənilib hazırlanmış və təxirə salınmadan həyata keçirilməsinə başlanmışdır.

Ali Məhkəmədə Mətbuat konfransı keçirilmişdir.

17 aprel 2019-cu ildə Ali Məhkəmədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” 3 aprel 2019-cu il tarixli Fərmanının icrası və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin 2018-ci ildə fəaliyyətinin yekunları ilə əlaqədar Mətbuat konfransı keçirilmişdir. Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev çıxış edərək bu Fərmanın əhəmiyyətindən danışıbmışdır.

Bildirmişdir ki, bu Fərman məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşməsinə, yeni mərhələdə müasir tələblərə uyğun və sistemli davam etdirilməsini şərtləndirməklə məhkəmə sisteminin gələcək inkişafı üçün strateji prioritetləri müəyyən edən “yol xəritəsi”dir.

Fərmanda məhkəmə-hüquq sisteminin bütün sahələrini əhatə edən fəaliyyət istiqamətləri müəyyən edilməklə yanaşı, Ali Məhkəməyə məhkəmələrdə hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmanın sabitliyini təmin etmək məqsədilə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması üçün ciddi tədbirlərin görülməsi, ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin artırılması məqsədilə məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi sahəsində fəaliyyətinin gücləndirilməsi, həmçinin məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi nəticəsində müəyyən edilmiş sistemli xarakter daşıyan nöqsanların aradan qaldırılması üçün müvafiq mexanizmlərin işlənib hazırlanmasına dair tapşırıqlar verilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri qeyd etmişdir ki, ötən ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin məhkəmə sistemi ilə bağlı Sərəncamlarının icrası və Ali Məhkəmənin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və müasirləşdirilməsi istiqamətində bir sıra işlər görülmüşdür.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 13 fevral 2014-cü il tarixli Sərəncamı ilə Ali Məhkəmədə müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqini təmin edən “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi yaradılmış və bu, məhkəmə sisteminin inkişafında yeni mərhələnin başlanğıcını qoymuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidenti ötən il – 28 dekabr 2018-ci ildə “Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu”nu təsdiq etmişdir. Qanunda elektron məhkəmə sisteminin təkmilləşdirilməsini nəzərdə tutan mühüm dəyişikliklər edilmişdir.

“Elektron hökumət”in tərkib hissəsi olan “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi məhkəmə hakimiyyətinin və ədalət mühakiməsinin işini səmərəliləşdirən sistemdir və o, vətəndaşın məhkəməyə müraciət etmək hüququnun yaranması anından məhkəmə qərarının icrasının tamamlanmasına qədər bütün prosesi əhatə edir.

"Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin yaradılması və aparılan genişmiqyaslı məhkəmə-hüquq islahatları ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində süründürməçilik və sui-istifadə hallarının qarşısının alınmasına, aşkarlıq və operativliyin təmin edilməsinə, məhkəməyə müraciət imkanlarının daha da asanlaşmasına, məhkəmə qərarlarının icrasına nəzarətin effektivliyinin artırılmasına, elektron kargüzarlığın və elektron sənəd dövriyyəsi təmin olunmasına xidmət edir.

Ötən il Ali Məhkəmənin fəaliyyətinin hüquqi və informasiya təminatı gücləndirilmiş, Aparatda yeni texnologiyalar tətbiq edilmiş, maddi-texniki baza möhkəmləndirilmişdir. Eyni zamanda əvvəlki illərlə müqayisədə 2018-ci il ərzində vətəndaşların hüquqlarının məhkəmə müdafiəsi genişləndirilmişdir.

Xüsusi qeyd edilməlidir ki, Ali Məhkəmənin 27 əməkdaşı test imtahanlarını müvəffəqiyyətlə verərək 2018-ci ildə hakim seçilmişdir.

Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasına qoşulduğundan Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ bizim hüquq sistemimiz üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Hər həftə Ali Məhkəmədə keçirilən seminarda beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ öyrənilir. Hakimlərin və dəvət olunmuş beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrinin iştirakı ilə “dəyirmi masa”lar keçirilir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinə Azərbaycan vətəndaşlarının müraciətinə əsasən ləğv olunan işlərin sayında 2017-ci illə müqayisədə 2018-ci ildə azalma müşahidə olunmuşdur.

Ali Məhkəmənin mülki, cinayət və hərbi kollegiyalarında 2018-ci ildə baxılmış işlər 2017-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə azalmış, inzibati-iqtisadi kollegiyada isə artmışdır. Mülki kollegiyada 6,5 faiz, cinayət kollegiyasında 3,1 faiz, hərbi kollegiyada isə 8,9 faiz azalma, inzibati-iqtisadi kollegiyada 4 faiz artma müşahidə olunmuşdur. Ümumiyyətlə, Ali Məhkəməyə daxil olmuş işlərin sayı 2 faiz artmışdır.

Ali Məhkəmənin sədri kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələrinin suallarına ətraflı cavab vermişdir.

Azərbaycan məhkəmə sisteminin inkişafının “yol xəritəsi”

Ramiz RZAYEV, *Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri*

Xalq qəzeti 20.05.2019

Müasir dövrdə məhkəmələrin fəaliyyətinin ədalətliliyi və səmərəliliyi cəmiyyətin və dövlətin demokratikliyinə, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi və təmininin qiymətləndirilməsinin meyarlarından biri kimi qəbul edilir. Güclü, müstəqil və səmərəli məhkəmə hakimiyyəti həmin dəyərlərin təmin olunmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan dövləti müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra öz fəaliyyətində qanunun aliliyinə, insan hüquqları və demokratiyanın müdafiəsinə xüsusi önəm verir. Ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu məhkəmə-hüquq islahatlarını uğurla davam etdirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə ölkəmizdə ədalət mühakiməsinin inkişafında keyfiyyətə yeni dəyişikliklər baş vermiş, məhkəmələrin fəaliyyətinin hüquqi əsasları yaradılmış, vətəndaşların məhkəmələrə müraciət imkanlarının asanlaşdırılması məqsədi ilə regionlarda yeni məhkəmələr təşkil edilmiş, onların səlahiyyətləri genişləndirilmiş, sayı artırılmış, maddi təminatları yaxşılaşdırılmış, hakimlərin şəffaf prosedurlar əsasında seçilməklə tərkibinin əsaslı şəkildə yeniləşməsinə nail olunmuşdur.

Məhkəmə-hüquq sistemində aparılan uğurlu islahatlar həm də beynəlxalq aləmdə böyük maraq doğurur, bu sahədə ölkəmizin nailiyyətləri yüksək qiymətləndirilərək tətbiq olunan yeniliklər, o cümlədən hakimlərin ən şəffaf seçim proseduru, məhkəmələrin yüksək statusuna uyğun müasir infrastrukturunun yaradılması, yeni innovativ elektron sistemlərin tətbiqi sahəsində Azərbaycanın müsbət təcrübəsi digər dövlətlərə nümunə göstərilir.

Məqsəd yüksək nüfuza malik ədalət mühakiməsinin davamlı inkişaf etdirməkdir

Ölkənin davamlı tərəqqisinin təmin edilməsi üçün bütün sahələrdə həyata keçirilən islahatlar “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 3 aprel 2019-cu il fərmanının qəbul edilməsini şərtləndirmişdir. Bu sənəd məhkəmə-hüquq sisteminin inkişafında yeni mərhələnin başlanmasının və məhkəmə-hüquq islahatlarının davamlılığının real göstəricisidir. Fərmanın məqsədi müasir dövrün tələblərinə cavab verən, cəmiyyətdə yüksək nüfuza malik ədalət mühakiməsinin formalaşdırılması prosesinin sürətləndirilməsidir. Nəzərdə tutulan məqsədə nail olunması üçün vətəndaşların məhkəməyə müraciət etmək imkanlarının daha da genişləndirilməsi, məhkəmələrin fəaliyyətində şəffaflığın artırılması, məhkəmə icraatının səmərəliliyinin yüksəldilməsi, məhkəmə qərarlarının tam və vaxtında icra edilməsinin təmin olunması, süründürməçiliyin və digər neqativ halların aradan qaldırılması üçün görülən tədbirlərin gücləndirilməsi kimi vəzifələr qarşıya qoyulmuşdur.

Respublika Prezidentinin fərmanında müəyyən vəzifələrin yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulmaqla yanaşı, onların təminatı da müəyyənləşdirilmiş, həyata keçirilməsinin konkret müddətləri dəqiqləşdirilmişdir. Fərmanda qeyd olunur ki, “ədalət mühakiməsi mexanizmlərinin effektiv fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün hakim və məhkəmə aparatı işçilərinin sosial müdafiəsi daha da yaxşılaşdırılmalı, müvafiq infrastrukturun yenilənməsi işləri davam etdirilməli, məhkəmə icraatında müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqinin üstünlüklərindən hərtərəfli istifadə edilməli, digər mühüm məsələlər həll olunmalıdır”.

Dövlət müdafiəsi mexanizmi kimi məhkəmə sistemi hər bir hüquqi dövlətdə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Arbitr rolunda çıxış etməklə məhkəmə sistemi hüquqla tənzimlənən bütün fəaliyyət sahələrini eyni vaxtda müdafiə edir. Məhkəmə orqanları sistemi konstitusiyaya quruluşunun əsaslarının

sarsılmazlığını, hüquq qaydasını, iqtisadi məkanın vahidliyini, fiziki və hüquqi şəxslərin əmlak və qeyri-əmlak hüquqlarını, həmçinin iqtisadi fəaliyyət azadlığını təmin edir.

Hüquq münasibətlərinin subyektləri arasında hüquq və vəzifələrin həyata keçirilməsi prosesində meydana çıxan mübahisələrin qanun əsasında, ədalətli və tez həll edilməsinə olan tələbatı qarşılıqlı olan məhkəmə sisteminin fəaliyyəti daimi təkmilləşməni tələb edir. Bu tələbat qloballaşan dünyanın sürətli inkişafı, insanlar arasındakı iqtisadi, mülki, ailə və digər münasibətlərin ölkə çərçivəsindən kənara çıxaraq beynəlmilləşməsi, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının durmadan yeniləşməsi, müvafiq olaraq yeni hüquq münasibətlərinin yaranması və tənzimlənməsi ilə bağlı ayrı-ayrı ölkələrin, beynəlxalq mexanizmlərin təcrübəsinin öyrənilməsinə şərtləndirir.

Ədalət həqiqətin meyarıdır

Fərmanda ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin və səmərəliliyinin artırılması məqsədilə nəzərdə tutulmuş tədbirlər hər bir Azərbaycan vətəndaşının hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə əmin olduğu bir dövrdə yaşamasının təmininə, xalqın rifah halının yüksəldilməsinə, sabit, hüquqi dövrdə inam və qayğı ilə əhatə olunmuş şəraitdə yaşamasına yönəlmişdir. Sənədin müddəaları Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ardıcıl olaraq həyata keçirdiyi, xalqa qayğı və diqqətin artırılmasına istiqamətlənmiş tədbirlərin hüquqi təmininə xidmət edir.

Fərmanda Azərbaycan Respublikasının bütün məhkəmələrinin sədrələrinə və hakimlərinə məhkəmə hakimiyyətinin nüfuzunun artırılması və cəmiyyətdə məhkəmələrə etimadın möhkəmlənməsi üçün fəaliyyətlərində ədalət, qanunçuluq, qərəzsizlik, aşkarlıq, hər kəsin qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyi və Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunlarında təsbit edilmiş ədalət mühakiməsinin digər prinsiplərinə dönmədən riayət edilməsi tövsiyə olunmuşdur.

Cəmiyyətdə məhkəmələrə etimadın möhkəmlənməsi, ictimaiyyətin qanuna, demokratik dəyərlərə, müstəqil məhkəmələrə inamı – dövlətin mövcudluğunun zəruri şərtidir.

Ölkə Prezidentinin fərmanında ədalət mühakiməsinin ədalətliliyinə istinad etməsi ilə əlaqədar qeyd olunmuşdur ki, insanlar məhkəməyə hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, ədalətə nail olmaq üçün müraciət edirlər. Məhkəmə qərarı ədalətlidirsə, vətəndaşların məhkəməyə müraciət etmək və məhkəmənin hüquqlarını qorumaqla bağlı ümidləri gerçəkləşir, qərar ədalətli olmadıqda isə hakimə, məhkəməyə, məhkəmə hakimiyyətinə inam sarsılır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Şəki məhkəmə kompleksinin açılışı zamanı söylədiyi nitqində də ədalət mühakiməsinin ədalətliliyinə xüsusi diqqət ayırmışdır: “...Həyatda hər şey ədalət əsasında qurulmalıdır. Ədalət pozulduqda, əlbəttə ki, həm narazılıq yarana, həm də, ümumiyyətlə, cəmiyyətin müsbət inkişafı çətinliklərlə üzləşə bilər. Ədalətli qərarlar həm insanlarda dövlətə inamı artırır, eyni zamanda, həyatımızı tənzimləyir. Bütün qərarlar ədalətli olmalıdır. Məhkəmə sistemində qəbul olunmuş qərarlar, aparılan islahatlar, bax, bu məqsədi güdür.”

Ədalət mənəvi kateqoriya kimi, həm də milli-mənəvi dəyərlərə söykənir. Ədalət “hər kəsin haqqını özünə vermək”, “hər şeyi öz yerində qoymaq” kimi mənəvi yükünə malikdir. Ədalət həqiqətin meyarı kimi qəbul edilir.

Ədalət mühakiməsində ədalətə qanunun tətbiqinin düzgün fəaliyyət göstərən mexanizmi sayəsində nail olunan nəticə və ya qərar kimi baxılır. Bu və ya digər konkret vəziyyətə qanunun tətbiqi ədalətə nail olmaq məqsədi daşıyır. Gözləri bağlanmış, bir əlində qılınc, bir əlində tərəzi tutan İlahə – Fəridə məhz bu ədalətin simvoludur.

Ədalətlik qanunun düzgün başa düşülməsi və tətbiqinin başlanğıc nöqtəsidir. Məhkəmə qərarının ədalətliliyi qanunvericiliyin, hüquq normasının düzgün tətbiqindən asılıdır. Məhkəmə ədalətlik və qanuniliyi qarşı-qarşıya qoymamalıdır. Məhkəmə tərəfindən qəbul edilmiş qərar hüququn tətbiqi aktı olduğundan ictimai fikrin dəyərləri ilə uzlaşmalıdır.

Məhkəmə qərarı qanun əsasında qəbul edilməli, lakin tətbiq edilən qanun ədalət prizmasında şərh və tətbiq olunmalıdır. Ədalətlik qanunun şərhinin ilkin başlanğıcı və onun son məqsədi olmalıdır. Ona görə məhkəmə qərarı nəinki qanuni və ədalətli olmalı, həm də cəmiyyət onun ədalətli olmasını görməli və hiss etməlidir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 127-ci maddəsinə müvafiq olaraq hakimlər işlərə qərəzsiz, ədalətlə, tərəflərin hüquq bərabərliyinə, faktlara əsasən və qanuna müvafiq baxırlar.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 28-ci maddəsinə görə isə hakim işə qərəzsiz baxmalı, cinayət mühakimə icraatını həyata keçirərkən qanunun mənafeyindən başqa hər hansı

bir mənafeyi ifadə etməməlidir. Hakim cinayət prosesinin nəticəsi ilə birbaşa, yaxud dolayı yolla maraqlıdırsa, cinayət işi və ya cinayət təqibi ilə bağlı digər material üzrə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində iştirak edə bilməz.

Məhkəmələrin qərəzsizlik prinsipi Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı “İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsində ifadəsini tapan ədalətli məhkəmə baxışı hüququnun tərkib hissəsini təşkil edir. Bir sıra qərarlarında Konvensiyanın 6-cı maddəsinə şərh verən İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə görə, “iştirakçı dövlətin üzərinə öz məhkəmə sistemini elə qurmaq öhdəliyi düşür ki, bu sistem 6-cı maddənin 1-ci bəndinin tələblərinə cavab versin. Bu tələblərin arasında birinci sırada qərəzsizlik durur”.

Məhkəmə baxışının aşkarlığı demokratik ədalət mühakiməsinin əsas prinsiplərindən biridir. Bir tərəfdən, onun həyata keçirilməsi zamanı məhkəmənin fəaliyyətinə cəmiyyət tərəfindən nəzarət edilir ki, bu da hakimlərin intizamını, işlərin həlli zamanı onların məsuliyyətini artırır. Digər tərəfdən isə əks əlaqə təmin olunur: məhkəmə iclasında iştirak edən şəxslər məhkəmənin fəaliyyəti ilə tanış olurlar. Məhkəmə iclasının açıqlığı məhkəmə və cəmiyyət arasında əlaqəni təmin edir. Bu məhkəmənin tərbiyələndirici funksiyasının həyata keçirilməsinə şərait yaradır.

Məhkəmələrin ictimaiyyətlə işinin ən yaxşı forması məhkəmə proseslərinin qanuna müvafiq, yüksək peşəkarlıq səviyyəsində aparılmasıdır. Məhkəmə baxışı zamanı mövcud qanunlar əsasında, tərəflər tam dinlənilməklə, nə üçün məhz belə qərar qəbul edilməsinin tərəflərə və məhkəmə prosesini izləyənlərə çatdırmağa nail olunursa ictimaiyyətdə məhkəmə hakimiyyətinə inam artacaqdır.

Cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi

Cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cinayətlərin dekriminallaşdırılması dövlət rəhbərinin daim diqqət mərkəzindədir. “Penitensiar sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cəmiyyətdən təcridetmə ilə əlaqədar olmayan alternativ cəza və prosesual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 10 fevral 2017-ci il tarixli sərəncamın preambulasında qeyd olunur ki, “ibtidai istintaq və məhkəmə icraatı zamanı böyük ictimai təhlükə törətməyən və az ağır, o cümlədən iqtisadi fəaliyyət sahəsində cinayətlərə görə həbs qətimkan tədbirinin geniş tətbiq olunması azadlıqdan məhrum olanların sayının çoxalmasına, müəssisələrin yüklənməsinə səbəb olur”.

Həmin sərəncamda məhkəmələrə həbs qətimkan tədbiri seçilərkən şəxsin cinayətə aidiyyəti ilə bağlı əsaslı şübhənin, həbs qətimkan tədbirinin seçilməsinin əsaslarının mövcudluğunun araşdırılması, digər qətimkan tədbirinin seçilməsinin qeyri-mümkünlüyü barədə dəlillərin yoxlanılması, Ali Məhkəməyə həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və azadlıqdan məhrumetmə cəzasının təyin edilməsi ilə bağlı məhkəmə təcrübəsinin mütəmadi ümumiləşdirilməsi və bu sahədə ədalətli məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılmasının təmininə nail olunması tövsiyə edilmişdir. Bu tövsiyəyə uyğun olaraq, Ali Məhkəmə tərəfindən hər il məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi aparılır, onun nəticələri Ali Məhkəmənin Plenumunda müzakirə edilərək sərəncamın icrasının reallaşması üçün müvafiq tədbirlər görülür.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 3 aprel 2019-cu il tarixli fərmanında məhkəmələrdə dövlət ittihamının müdafiəsi və protest verilməsi təcrübəsinin mütəmadi təhlil edilməsi və bu fəaliyyətin keyfiyyətinin artırılması üçün tədbirlər görülməsinin Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna tövsiyə edilməsi də cəza siyasətinin humanistləşdirilməsinə öz töhfəsini verəcəkdir.

Sahibkarlığın inkişafına hüquqi dəstək

Fərmanda bir sıra məsələlərlə əlaqədar normativ hüquqi aktların layihələrini hazırlayıb iki aydan altı ayadək müddətdə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edilməsi vəzifə olaraq qarşıya qoyulmuşdur. Sahibkarların məhkəməyə müraciət imkanlarının asanlaşdırılması və sahibkarlıqla bağlı mübahisələrə müvafiq sahədə daha dərin hüquqi bilik və təcrübəsi olan hakimlər tərəfindən baxılmasını təmin etmək məqsədilə vergi və gömrük ödənişləri, məcburi dövlət sosial sığorta haqlarının ödənilməsi ilə bağlı yaranan mübahisələrə, habelə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə əlaqədar digər məsələlərə dair işlər üzrə ixtisaslaşmış məhkəmənin yaradılması sahəsində də normativ hüquqi aktların layihələrinin hazırlanması nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan dövlətinin iqtisadi qüdrətinin artırılmasının bir istiqamətini də milli sahibkarlığın inkişafı təşkil edir. Ölkədə sahibkarlığın inkişafı məqsədilə biznes mühitinin daim yaxşılaşdırılması, bu sahədə qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi, sahibkarlığa dəstəklə bağlı maliyyə mexanizmlərinin

daha da əlçatan olması, sahibkarların hüquqlarının müdafiəsinin çevik mexanizminin yaradılması bu sahədə nailiyyətlər üçün geniş imkanlar açmışdır. Sahibkarlığın inkişafı istehsalın artırılmasına, yeni iş yerlərinin açılmasına, ölkənin ərzaq təhlükəsizliyinin təmininə, Azərbaycanda istehsal olunan məhsulların dünya bazarlarına çıxarılması yolu ilə ölkəmizin nüfuzunun artmasına və son nəticədə dünya birliyində dövlətimizin layiqli yerini tutmasına xidmət edir.

Fərmanda qeyd olunan sahələrdə yeni normativ-hüquqi aktların layihələrinin hazırlanması və qəbulu bütövlükdə Azərbaycanın iqtisadi inkişafı üçün yeni imkanlar açır.

Ədalət mühakiməsində səmərəliliyin artırılması yolları

Məhkəmələrin fəaliyyətinə müdaxilə ədalət mühakiməsinin əsaslarını sarsıdan məsələlərdən biridir. Məhkəmə baxışı gedişində hakim fəaliyyətinə hər hansı müdaxilə onun qərəzsizliyinə, iş üzrə ədalətli qərarın qəbul olunmasına təsir göstərə bilər. Məhkəmələrdə işlərə baxılmasına başlanmamış və ya məhkəmə prosesinin gedişi zamanı kütləvi informasiya vasitələrində məhkəmədə baxılan işlərlə əlaqədar yazıların dərc edilməsi, işə baxan hakimlər və ya tərəflər barəsində müxtəlif məlumatların verilməsi və məhkəmə fəaliyyətinə digər formada müdaxilələr ədalət mühakiməsinin qərəzsizliyinə və nüfuzuna mənfi təsir göstərə bilər. Təəssüflə qeyd olunmalıdır ki, istər kütləvi informasiya vasitələrindən istifadə olunmaqla, istərsə də digər formalarda məhkəmə proseslərinə təsir göstərmək cəhdləri istisna təşkil etmir. “İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının 10-cu maddəsinin 2-ci bəndi ədalət mühakiməsinin qərəzsizliyi və nüfuzunun qorunması məqsədilə fikir azadlığının məhdudlaşdırılmasını nəzərdə tutsa da, bu, milli qanunvericilikdə öz ifadəsini tapmamışdır. Hesab edirik ki, ədalət mühakiməsinin maraqlarının təminatı baxımından qanunvericilikdə müvafiq dəyişikliklərin edilməsi məqsədmüvafiq olardı.

Hakimlərin, məhkəmə aparatı işçilərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, məhkəmələrin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi sahəsində tədbirlərin həyata keçirilməsi də ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinə öz təsirini göstərən amillərdir.

Fərmanda mülki işlər, habelə inzibati xətələrə, iqtisadi və inzibati mübahisələrə dair işlər üzrə məhkəmə ekspertizasının keçirilməsi və ekspert rəyinin verilməsi müddətlərinin dəqiqləşdirilməsi, məhkəmə prosesi tərəflərinin ekspertiza təyin edilməsi ilə bağlı hüquqlarının genişləndirilməsi sahəsində normativ aktların qəbul edilməsi də nəzərdə tutulmuşdur. Bəzi hallarda məhkəmə ekspertizalarının keçirilməsi ilə bağlı çətinliklər, ekspert rəylərinin məhkəmələrə təqdim edilməsində vaxt itkisinə yol verilməsi ədalətli məhkəmə baxışının münasib müddətdə başa çatdırılmasına imkan vermir. Ona görə də məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin alternativ mexanizmləri, o cümlədən ekspertizanın özəl qurumlar tərəfindən həyata keçirilməsi ilə bağlı beynəlxalq təcrübənin təhlil edilməsi və müvafiq təkliflərin verilməsi ilə bağlı fərmanda nəzərdə tutulanlar məhkəmələrin fəaliyyətinin səmərəliliyinin artmasına hesablanmışdır.

Hakimlərin müstəqilliyinin təmin edilməsi, məhkəmələrin fəaliyyətinə müdaxilə və digər neqativ halların aradan qaldırılması məqsədilə müvafiq məlumatların qəbulu üçün qaynar xətt yaradılması, hakimlərin və məhkəmə sədrələrinin peşəkarlıq səviyyəsinin qiymətləndirilməsi prosedurlarında şəffaflığın daha da artırılması, bu sahədə tətbiq edilən meyarların təkmilləşdirilməsi, hüquq pozuntularına və Hakimlərin Etik Davranış Kodeksinin pozulması hallarına yol verən hakimlərin intizam məsuliyyətinin labüdlüyünün təmin edilməsi kimi müddəalar nəzərdə tutulmuşdur. Bu, bir tərəfdən hakimlərin müstəqilliyinə, məhkəmələrdə işlərə qərəzsiz baxılmasına, ədalətliliyin təmin olunmasına, digər tərəfdən isə hakimlərin peşə fəaliyyətinə məsuliyyətlə yanaşmasına, cəmiyyətdə hakimin nüfuzunun yüksək mövqeyinin qorunmasına xidmət edir.

Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində aşkarlığın və qərəzsizliyin daha dolğun şəkildə təmin edilməsi məqsədilə məhkəmə qərarlarının elektron qaydada dərc edilməsi; məhkəmələrdə işlərin təsadüfi və avtomatik şəkildə elektron qaydada bölüşdürülməsi; qeyri-prosessual münasibətlərin yolverilməzliyinin təmin edilməsi sahələrində “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə məhkəmələrin riayət etməsinin mütəmadi monitorinqinin aparılması kimi müddəalar da fərmanda öz əksini tapmışdır. Hesab edirəm ki, qeyd olunan sahələrdə monitorinqlərin keçirilməsi fərdi məsuliyyət hissini artıracaq, səmərəliliyi yüksəldəcəkdir.

Məhkəmə aktlarının icrası sahəsində daha yüksək nailiyyətlər əldə olunması üçün fərmanda bir sıra istiqamətlər müəyyənləşdirilmişdir. Belə ki, məhkəmələrin və digər orqanların qərarlarının qanunla müəyyən edilmiş müddətdə icrasının təmin edilməsi, “elektron icra” informasiya sisteminin tətbiqinin

genişləndirilməsi, icra məmurlarının süründürməçilik və sui-istifadə hallarına yol vermələrinin qarşısının alınması məqsədilə ciddi tədbirlər görülməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Mübahisələrin məhkəmədənəkar həlli, əslində, Azərbaycan xalqının milli-mənəvi dəyərlərində öz köklərinə malikdir. Azərbaycan cəmiyyətində “ağsaqqal”lar uzun müddət cəmiyyətdəki mübahisələrin tənzimlənməsində aparıcı rola malik olmuş, “ağsaqqal” sözü cəmiyyətdə sabitliyi təmin etmiş, milli-mənəvi dəyərlərin, adət və ənənələrin qorunmasına, milli özünəməxsusluğun qorunub saxlanmasına yardımçı olmuşdur. “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu artıq qəbul edilmişdir. Mübahisələrin məhkəmədənəkar, vasitəçilərin köməyi ilə həll edilməsi məhkəmələrin iş yükünün azalmasına, mübahisələrin daha tez başa çatmasına kömək edəcəkdir.

Müasir dövrdə peşəkarlıq səviyyəsinin artırılmasına zərurət yüksəlmişdir. Məhkəmə proseslərində zamanın tələbinə uyğun olaraq mürəkkəb işlər araşdırılır. Hakimlərin həmin işlərin öhdəsindən gəlmələri üçün daim öz biliklərini artırmalarına, təlimlərini davam etdirmələrinə ehtiyac vardır. Bu cəhətdən fərmanda nəzərdə tutulan Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin və Ədliyyə Akademiyasının fəaliyyətinin müasirləşdirilməsi, infrastrukturun və maddi-texniki təchizatın yaxşılaşdırılması, məhkəmələrdə kargüzarlığın aparılması ilə bağlı təminatlar da ədalət mühakiməsinin nüfuzunun yüksəlməsinə töhfəsini verəcəkdir.

Vahid məhkəmə təcrübəsinin yaradılması

Məhkəmələrin hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmasının sabitliyini və normativ hüquqi aktların tətbiqi ilə bağlı hüquqi mövqeyinin proqnozlaşdırılan olmasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırmaq vəzifəsinin və həmin vəzifənin icra mexanizminin təsbit edilməsi sahəsində də normativ hüquqi aktların layihələrinin hazırlanması da fərmanda nəzərdə tutulmuşdur. Sənəddə həmçinin, məhkəmələrdə hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmanın sabitliyini təmin etmək məqsədilə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması üçün ciddi tədbirlər görülməsi, ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin artırılması məqsədilə məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi sahəsində fəaliyyətin gücləndirilməsi, bunun nəticəsində müəyyən edilmiş, sistemli xarakter daşıyan nöqsanların aradan qaldırılması üçün müvafiq mexanizmin yaradılması barədə təkliflərini iki ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edilməsi də öz əksini tapmışdır.

Vahid məhkəmə təcrübəsinin yaradılması milli hüququn insan hüquq və azadlıqları haqqındakı müddəalarının milli səviyyədə tətbiqi zamanı hüquqi mövqeyinin formalaşdırılması, bu müddəaların “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyası və Avropa Məhkəməsinin presedentləri işığında şərh və tətbiqi üçün də zəmin yaradır.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 131-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi ümumi və ixtisaslaşdırılmış məhkəmələrin icraatına aid edilən mülki, cinayət və digər işlər üzrə ali məhkəmə orqanıdır; o, kassasiya qaydasında ədalət mühakiməsinə həyata keçirir; məhkəmələrin praktikasına aid məsələlər üzrə izahlar verir.

Məhkəmə piramidasının zirvəsində yer tutmaqla yanaşı, kassasiya məhkəməsi səciyyəvi əlamətə xas olan özünəməxsus xüsusiyyətə malikdir:

Kassasiya məhkəməsi respublikamızda belə instansiya kimi yeganədir. Bunun başlıca fundamental prinsip qismində “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 77-ci maddəsində də əks etdirilməsi kassasiya instansiyasının nail olmasına yönəlmiş son məqsədinin ayrılmaz tərkib hissəsi kimi hüquq normalarının dövlətin bütün ərazisində vahid şərhini, təfsiri və tətbiqini ehtiva edən “məhkəmə icraatlarının unifikasiyası”ndan irəli gəlir.

Konstitusiyanın 96-cı maddəsinə əsasən Ali Məhkəmə həmçinin qanunvericilik təşəbbüsü hüququna malikdir.

Beləliklə, Konstitusiya Ali Məhkəmənin əsasən üç qrup səlahiyyətlərini fərqləndirmişdir:

- 1) kassasiya qaydasında ədalət mühakiməsinə həyata keçirmək;
- 2) məhkəmələrin praktikasına aid məsələlər üzrə izahlar vermək;
- 3) qanunvericilik təşəbbüsü ilə çıxış etmək.

Ali Məhkəmə kassasiya qaydasında ədalət mühakiməsinə həyata keçirmək səlahiyyətini apellyasiya instansiya məhkəmələrinin aktlarından verilən şikayətlərə kassasiya instansiyası məhkəməsi kimi baxıb maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlamaqla həyata keçirir.

Ali Məhkəmə, həmçinin qanunvericilik təşəbbüsünün həyata keçirilməsi, ayrı-ayrı kateqoriya işlər üzrə ümumiləşdirmə aparıb onların Plenumda müzakirə edilməsi, icmal məktubların yazılması, seminarların, zona müşavirələrinin keçirilməsi, kitab və məqalələrin yazılması, Avropa Məhkəməsinin ayrı-ayrı qərarlarının tərcümə edilməsi və öyrənilməsi üçün yerli məhkəmələrə göndərilməsi, hakimlərə və hakimliyə namizədlərə, vəkillərə mühazirələrin oxunması yolu ilə vahid məhkəmə təcrübəsinin yaradılması sahəsində səmərəli işi həyata keçirir.

“Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı insan hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində məhkəmələrin fəaliyyəti haqqında” və “Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı “İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyası müddələrinin və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinin tətbiqi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin Plenumunun qərarlarında beynəlxalq hüquq normalarının, Konvensiya müddələrinin və Avropa Məhkəməsinin presedentlərinin düzgün və vahid qaydada tətbiqinin təmini məqsədilə müvafiq izahlar vermişdir.

Bununla belə vahid məhkəmə təcrübəsinin yaradılması sahəsində görülməsi vacib olan işlər mövcuddur. İnanırıq ki, fərmanın müddələrini rəhbər tutaraq Ali Məhkəmə üzərinə düşən vəzifəni layiqincə yerinə yetirəcəkdir.

“Elektron məhkəmə” günün tələbidir

Prezident İlham Əliyevin bu il aprelin 3-də imzaladığı fərmanda ədalət mühakiməsinin əlçatanlığını və şəffaflığını daha da artırmaq məqsədilə “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiqi ilə əlaqədar təşkilati işlərin yekunlaşdırılmasının təmin edilməsi, burada dərc edilən məhkəmə qərarları üzrə müxtəlif meyarlar əsasında effektiv axtarış aparmaq üçün müvafiq funksional imkanlar yaradılması, fiziki və hüquqi şəxslərin bu informasiya sistemindən istifadəsinin təşviqi üçün tədbirlər görülməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Dövlət başçısının “Azərbaycan Respublikasında rabitə və informasiya texnologiyalarının inkişafı üzrə 2010-2012-ci illər üçün Dövlət Proqramının (Elektron Azərbaycan)” təsdiq edilməsi haqqında sərəncamı, “Dövlət orqanlarının elektron xidmətlər göstərməsinin təşkili sahəsində bəzi tədbirlər haqqında” 23 may 2011-ci il tarixli fərmanı və digər normativ hüquqi aktlar səmərəli fəaliyyət üçün hüquqi baza yaratmışdır.

Azərbaycan Respublikasında informasiya cəmiyyətinə keçidin təmin edilməsi, o cümlədən “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin yaradılması haqqında“ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 13 fevral 2014-cü il tarixli sərəncamı ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılmasında irəliləyişə doğru mühüm addım kimi qiymətləndirilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsində 2016-cı ildən “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi tətbiq edilməyə başlanmış və bu sistemin tətbiqi göstərilən elektron xidmətlərin keyfiyyətinin artmasına, informasiya təminatının yaxşılaşmasına, operativliyin təmin olunmasına gətirib çıxarmışdır.

Bununla belə, hesab edirik ki, “Elektron məhkəmə” sistemindən istifadənin imkanları genişdir. “Elektron məhkəmə” vətəndaşların məhkəməyə yaxınlaşmasını təmin edəcək, məhkəmə proseslərinin şəffaflığını, zəruri hallarda məhkəmə proseslərinin məsafədən həyata keçirilməsini, vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılmasını, məhkəmə proseslərinin onlayn qaydada izlənilməsini və sair təmin edəcək, ədalət mühakiməsinin səviyyəsinin yüksəldilməsində önəmli vasitəyə çevriləcəkdir.

Azərbaycan Respublikasının məhkəmə sisteminə daxil olan məhkəmələrin hakimlərinin ümumi sayının 200 nəfər artırılması, hakimlərin iş yükünün azalmasına, məhkəmə qərarlarının, bütövlükdə ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin yüksəlməsinə, heç şübhəsiz ki, öz təsirini göstərəcəkdir.

Ümumiyyətlə, fərmanda nəzərdə tutulan tədbirlər vahid bir məqsədə – ədalət mühakiməsinin nüfuzunun gücləndirilməsinə, dövlətlə xalqın birliyinə xidmət edir.

Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin məhkəmə-hüquq islahatları prosesini daim diqqətdə saxlaması isə fərmanda qoyulan vəzifələrin və verilən tövsiyələrin həyata keçiriləcəyinə, respublikamızda digər inkişaf etmiş Avropa ölkələrində olduğu kimi, insanların məhkəmə müdafiəsi hüququna tam təminat verən müasir, etimad doğuran və yüksək nüfuza malik olan məhkəmə sisteminin inkişaf edəcəyinə əminliyi daha da artırır.

Şübhəsiz ki, yaradılan şəraitdən lazımınca istifadə etməklə fərmanda müəyyən edilmiş vəzifələr və cənab Prezidentin tövsiyələri uğurla həyata keçiriləcəkdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi mübahisənin düzgün həlli üçün əhəmiyyət kəsb edən bütün faktiki halları xidməti vəzifəsinə görə araşdırmadığından və sübutlar məhkəmə tərəfindən tam və hərtərəfli araşdırıldıqdan sonra qiymətləndirilmədiyindən apellyasiya məhkəməsinin qərarı ləğv edilmişdir.

İddiaçı Bağırov Hikmət Mirzə oğlu (bundan sonra mətnə iddiaçı) sərnişin daşıma sahəsində fərdi sahibkarlıqla məşğuldur, Bakı şəhərində 83 saylı marşrutda istifadədə olan ona məxsus 6 ədəd avtobus 29 aprel 2017-ci il tarixdə cavabdeh Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi Bakı şəhəri Baş Polis İdarəsinin Dövlət Yol Polisi İdarəsinin (bundan sonra mətnə cavabdeh) yol polisi əməkdaşları tərəfindən marşrutdan çıxarılarq duracağa aparılmışdır.

Cavabdeh iddiaçıya ünvanladığı 2 iyun 2017-ci il tarixli məktubunda bildirmişdir ki, 29 aprel 2017-ci il tarixdə qanunsuz sərnişin daşıma fəaliyyəti ilə məşğul olan avtobusların sürücülərinə qarşı tədbirlər keçirilərkən adı çəkilən avtobusların sürücüləri etibarnamələri təqdim etmədiklərindən İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 96.1.1-ci maddəsinə əsasən nəqliyyat vasitələrinin idarə olunmasından kənarlaşdırılmışlar və avtobuslar həmin Məcəllənin 97.1-ci maddəsinə əsasən müvafiq akt əsasında mühafizə olunan duracağa qoyulmuş, 2 may 2017-ci il tarixdə sürücülər etibarnamələri təqdim etdikdən sonra avtobuslar onlara qaytarılmışdır.

İddiaçı ona dəymiş ziyanla bağlı cavabdehə müraciət etmiş, cavabdeh avtobusların qanuni əsasla saxlanıldığını bildirib bundan imtina etmiş, bundan sonra iddiaçı iddia ərizəsi ilə 1 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə müraciət edərək, cavabdeh tərəfindən iddiaçıya məxsus olan 6 ədəd avtobusun 29 aprel 2017-ci il tarixdən 13 may 2017-ci il tarixə kimi cərimə meydançasında saxlanmasının qanunsuz hesab edilməsi və cavabdehin qanunsuz hərəkətləri nəticəsində ona dəymiş ziyanın, hər avtobusa görə gündəlik itirilmiş 240 manatın, 15 günə görə 3.600 manat, 6 avtobusa görə 21.000 manat məbləğində kompensasiyanın cavabdehdən alınaraq ona ödənilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

İddianın əsaslarına görə 29.04.2017-ci il tarixdə cavabdehin yol polisi müfəttişləri ona məxsus "83" saylı marşrut üzrə 6 ədəd avtobusu ardıcıl şəkildə saxlayaraq heç bir əsas olmadan,

sənədləşdirmə aparılmadan qanunsuz olaraq cərimə meydançasına yerləşdirmişdir. Nəticədə sərnişin daşımada problemlər yaranmış, iddiaçıya külli miqdarda maddi və mənəvi ziyan dəymişdir. İddiaçının ona vurulmuş ziyanın əvəzinin ödənilməsi üçün cavabdehə müraciəti müsbət nəticə verməmişdir. İddiaçı hesab edir ki, cavabdeh tərəfindən təqdim olunmuş sənədlərlə avtobusların sürücülərinin sürücülük vəsiqəsi, nəqliyyat vasitəsinin qeydiyyat şəhadətnaməsi, yol vəzifəsi, etibarnaməsi olduğu və inzibati tənbeh barədə qərar mövcud olmadığı halda qanunsuz olaraq avtobuslar cərimə meydançasına aparılaraq, 29 aprel 2017-ci il tarixdən 13 may 2017-ci ilə qədər saxlanılmışdır. İddianın maddi hüquqi əsası kimi Mülki Məcəllənin 1096, 1097, 1098, 1099-cu maddələrinə istinad edilmişdir.

1 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 10 aprel 2018-ci il tarixli qərarı ilə iddia rədd edilmiş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi kollegiyasının 13 sentyabr 2018-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçının apellyasiya şikayəti təmin edilməyərək birinci instansiya məhkəməsinin qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi gəlidiyi nəticəni onunla əsaslandırmışdır ki, cavabdeh inzibati orqanın iddiaçının avtobuslarının sürücülərinə münasibətdə hərəkətinin (və ya qərarının) qanunsuz olmasına dair ilk öncə sənədsübut olmalıdır ki, bunun nəticəsi olaraq da ona qarşı ziyan tələbinin irəli sürməsi mümkün olsun. Lakin onun tərəfindən 83 saylı marşrut üzrə avtobuslarını idarə edən sürücüləri barəsində cavabdehin hərəkətlərinin, o cümlədən, avtobuslarının duracağa qoyulması və sürücüləri barəsində tərtib edilmiş protokolların qanunsuz olmasını təsdiq edən qanunvericiliyə uyğun qaydada uyğun gələn hüquqmüəyyənədi sənədsübut mövcud deyil.

Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi İPM-in 12.1 və 58.7-ci maddələrinin tələblərinə əməl etməmiş, mübahisənin düzgün həlli üçün əhəmiyyət kəsb

edən bütün faktiki halları xidməti vəzifəsinə görə araşdırmamış, sübutlar tam və hərtərəfli araşdırılıb qiymətləndirilməmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən iddiaçıya məxsus avtobuslar onları idarə edən sürücülər tərəfindən etibarnamə olmadan idarə edildiyinə görə, yoxsa əvvəllər inzibati xətaya cəlb edildiklərinə görə cəriməni ödəmədikləri üçün cavabdeh tərəfindən duracağa aparılması aydınlaşdırılmamışdır.

Nəqliyyat vasitəsinin müvəqqəti olaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) mühafizə olunan duracağında saxlanması İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 97-ci maddəsində əksini tapmışdır.

Məcəllənin 97.1-ci maddəsində qeyd edilir ki, bu Məcəllənin 346.1 və 346.2-ci maddələrində nəzərdə tutulan inzibati xəta törədildiyi halda (əgər sürücü həmin nəqliyyat vasitəsinin yanında deyildirsə), həmçinin bu Məcəllənin 96.1-ci maddəsində göstərilən hallarda nəqliyyat vasitəsi müvəqqəti olaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) mühafizə olunan duracağında saxlanılır.

Məcəllənin 96.1-ci maddəsində fiziki şəxslərin nəqliyyat vasitəsinin idarə olunmasından kənarlaşdırılması halları əks edilmişdir.

Məcəllənin 96.1.1-ci maddəsində qeyd edilir ki, dayandırılmış nəqliyyat vasitəsinin idarə edən şəxsə və onunla birlikdə gedən sənişinlərdən hər hansı birində sürücülük vəsiqəsi, nəqliyyat vasitəsinin qeydiyyat şəhadətnaməsi, yaxud həmin nəqliyyat vasitəsinin idarə etmək hüququ verən digər əsas olmadıqda fiziki şəxslər nəqliyyat vasitəsinin idarə olunmasından kənarlaşdırılır.

Cavabdehin mövqeyinə görə yuxarıda adı çəkilən sürücülərin avtobusları idarə etmək üçün etibarnamələri olmadığından avtobuslar duracağa aparılmışdır.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 332.1-ci maddəsinə görə nəqliyyat vasitəsinə sahiblik hüququ olan şəxsin nəqliyyat vasitəsində olması halları istisna olmaqla, nəqliyyat vasitəsinin etibarnamə olmadan idarə edilməsinə görə-qırx manat məbləğində cərimə edilir.

Məcəllənin 332.2-ci maddəsinə görə nəqliyyat vasitəsinin idarə etmək hüququ olmadan nəqliyyat vasitəsinin idarə edilməsinə görə-yüz manat məbləğində cərimə edilir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi adı çəkilən avtobusların sürücülərinin 29 aprel 2017-ci il tarixdə etibarnamə olmadan avtobusları idarə

etmələrinə görə inzibati xəta haqqında məsuliyyətə cəlb edilib-edilməməsinə araşdırmamışdır.

İşdə olan sənədlərdən görünür ki, avtobusların idarə edilməsinə görə iddiaçı tərəfindən sürücülərə verilmiş etibarnamələr (yol vərəqi) mövcuddur.

Apellyasiya məhkəməsi tərəfindən həmin etibarnamələrin hansı vaxtdan mövcudluğu, sürücülərə verilməsi, o cümlədən cavabdehə təqdim edilməsinə hüquqi qiymət verilməmişdir.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 96.3-cü maddəsinə əsasən, nəqliyyat vasitəsinin idarə etməkdən kənarlaşdırma barədə və sərxoşluq vəziyyətini müəyyən etmək üçün xüsusi texniki vasitələrdən istifadə etmək və ya tibbi müayinəyə göndərmək barədə protokol tərtib olunur və həmin sənədin surəti barəsində belə tədbir tətbiq edilən şəxsə verilir.

Nəqliyyat vasitələrini idarə etməkdən kənarlaşdırma barədə protokol tərtib olunması və həmin sənədin surətinin sürücülərə verilməsi ilə bağlı araşdırma aparılmamışdır.

İşin hallarından həm də görünür ki, iddiaçıya məxsus avtobuslarla bağlı əvvəllər inzibati xəta haqqında elektron protokollar tərtib edilmişdir.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 96.1.6-cı maddəsinə əsasən, yol hərəkəti qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalərin, yaxud bu Məcəllənin 353.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan inzibati xətanın törədilməsinə görə inzibati cərimə növündə inzibati tənbeh tətbiq etmə haqqında qərarın qanuni qüvvəyə mindiyi gündən 2 ay müddətində icra edilməməsinə görə nəqliyyat vasitəsinin saxlanması barədə məhkəmə və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qərarı olduqda fiziki şəxslər nəqliyyat vasitəsinin idarə olunmasından kənarlaşdırılır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi bu normanın tətbiqi ilə də bağlı hər hansı araşdırma aparmamışdır.

Nəqliyyat vasitəsinin mühafizə olunan duracaqdan götürməsi barədə arayışlara əsasən, nəqliyyat vasitələri 13 may 2017-ci il tarixdə sürücülər tərəfindən duracaqdan götürmüşdür.

Bəzi sənədlərdə avtobusların 2 may, digərlərində isə 13 may 2017-ci ilə qədər duracaqda saxlanması qeyd edilmişdir. Avtobusların 29 aprel 2017-ci il tarixdən 2 may, yoxsa 13 may 2017-ci ilə qədər duracaqda saxlanılmasına da aydınlıq gətirilməmişdir.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 76.1-ci maddəsində qeyd edilir ki, inzibati xətanın olub-

olmamasını, inzibati xəta törədən şəxsin təqsirini və işin düzgün həlli üçün əhəmiyyətli olan digər halları müəyyən etmək üçün hakim, səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) əsaslına bildiyi hər cür faktik məlumatlar inzibati xətalər haqqında işlər üzrə sübutlar sayılır. Bu məlumatlar maddi sübutlarla, barəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə icraat aparılan şəxsin, zərər çəkmiş şəxsin, şahidlərin izahatları ilə, digər sənədlərlə, xüsusi texniki vasitələrin göstəriciləri ilə, ekspertin rəyi ilə, inzibati xəta haqqında protokolla, bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş digər protokollarla müəyyən edilir.

Sürücülərin avrobusları idarə edərkən etibarnamələri olması barədə sürücülərin cavabdehə verdikləri izahatları məhkəmə tərəfindən qiymətləndirilməmişdir.

Bundan başqa, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən avtobus sürücülərinə aid etibarnamələrin qanuniliyinə də münasibət bildirilməmişdir. Cavabdeh məktubunda iddiaçının etibarnamələri təqdim etdikdən sonra avtobusların buraxıldığını bildirmiş, məhkəmə tərəfindən qanuni əsasla verilmiş hansı etibarnamələrin təqdim edilməsi aydınlaşdırılmamışdır.

“İnzibati icraat haqqında” Qanunun 89.1-ci maddəsinə əsasən inzibati orqanların qanunsuz qərarları (inzibati aktları) və ya hərəkətləri (hərəkətsizliyi) nəticəsində maraqlı şəxsə vurulmuş ziyana görə müvafiq inzibati orqan Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi ilə müəyyən olunmuş qaydada məsuliyyət daşıyır.

Həmin Qanunun 89.2-ci maddəsinə əsasən maraqlı şəxs kompensasiyanın ödənilməsindən imtina olunması haqqında inzibati orqanın qərarından müvafiq məhkəməyə şikayət verə bilər.

Mülki Məcəllənin 21.1-ci maddəsinə əsasən zərərin əvəzinin ödənilməsinə tələb etmək hüququna malik olan şəxs ona vurulmuş zərərin əvəzinin tam ödənilməsinə tələb edə bilər, bu şərtlə ki, qanunda və ya müqavilədə zərərin əvəzinin daha az miqdarda ödənilməsi nəzərdə tutulmasın.

Zərər dedikdə, hüququ pozulmuş şəxsin pozulmuş hüququnu bərpa etmək üçün çəkdiyi və ya çəkməli olduğu xərclər, əmlakından məhrum olması və ya əmlakının zədələnməsi (real zərər), habelə hüququ pozulmasaydı, həmin şəxsin adı mülki dövriyyə şəraitində əldə edəcəyi gəlirlər (əldən çıxmış fayda) başa düşülür (21.2-ci maddə).

Mülki Məcəllənin 1097.1-ci maddəsinə əsasən mülki hüquq pozuntusu (delikt) nəticəsində fiziki şəxsin şəxsiyyətinə və ya əmlakına vurulmuş zərərin, habelə hüquqi şəxsin əmlakına və işgüzar

nüfuzuna vurulmuş zərərin əvəzi zərərvuran tərəfindən tam həcmdə ödənilməlidir...

Mülki Məcəllənin 1100-cü maddəsinə görə dövlət orqanlarının, yerli özünüidarə orqanlarının və ya bu orqanların vəzifəli şəxslərinin qanunsuz hərəkətləri (hərəkətsizliyi) nəticəsində, o cümlədən dövlət orqanının və ya yerli özünüidarə orqanının qanuna və ya digər hüquqi akta uyğun gəlməyən aktının qəbul edilməsi nəticəsində fiziki və ya hüquqi şəxsə vurulmuş zərərin əvəzinə Azərbaycan Respublikası və ya müvafiq bələdiyyə ödəməlidir.

Qanunvericiliyin tələblərinə görə zərərin ödənilməsi üçün aşağıdakı hüquqi əsaslar müəyyən edilməlidir: zərərin mövcud olması, zərərin qanunsuz hərəkət və yaxud hərəkətsizlik nəticəsində vurulması, zərərlə qanunsuz hərəkət və yaxud hərəkətsizlik arasında səbəbli əlaqənin olması, zərər vuranın təqsirli olması.

Cavabdehin mülki hüquqi pozuntuya yol verməsi, bu pozuntu nəticəsində iddiaçının əmlakına zərər dəyməsi, cavabdehin hüquqa zidd hərəkəti nəticəsində iddiaçının əmlakından məhrum olması məhkəmə tərəfindən araşdırılmamışdır.

İPM-in 12.1-ci maddəsinə görə məhkəmə proses iştirakçılarının izahatları, ərizə və təklifləri ilə, onların təqdim etdikləri sübutlarla və işdə olan digər materiallarla kifayətlənməyərək, mübahisənin düzgün həlli üçün əhəmiyyət kəsb edən bütün faktiki halları xidməti vəzifəsinə görə araşdırmağa borcludur.

İPM-in 58.1-ci maddəsinə görə sübutlar məhkəmə tərəfindən şifahi məhkəmə iclasında araşdırılır. Məhkəmə sübutlara yerində baxış keçirə, şahidləri, ekspertləri və proses iştirakçılarını dindirir, zəruri sənədləri tələb edə bilər (58.2-ci maddə). Sübutlar məhkəmə tərəfindən tam və hərtərəfli araşdırıldıqdan sonra qiymətləndirilir (58.7-ci maddə).

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qanunvericiliyin qeyd edilən tələblərinə əməl etməmiş, mübahisənin düzgün həlli üçün əhəmiyyət kəsb edən bütün faktiki halları xidməti vəzifəsinə görə araşdırmamış, sübutları tam və hərtərəfli qiymətləndirməmişdir.

Bəhs olunan hallar işin düzgün həlli üçün əhəmiyyət daşıdığından iddiaçının kassasiya şikayəti təmin edilərək Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi kollegiyasının 2-2(103)-1768/2018 sayılı, 13 sentyabr 2018-ci il tarixli qərarı ilə edilmiş, iş təkrar baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilmişdir.

Qanuni əsaslar olmadan ipotekaya xitam verilməsi və ya ipoteka predmetinin yüklülükdən azad edilməsi yolverilməzdir.

Bakı şəhəri, Nəsimi rayon məhkəməsinin 03 avqust 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı Nazilə Rəhimovanın cavabdeh “Unibank” KB ASC və digərlərinə qarşı “ipoteka müqaviləsinin ləğv edilməsi” barədə iddiası təmin edilərək, iddiaçıya məxsus Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Seyid Əzim Şirvani küçəsi 14 saylı evin 150-ci mənzilinin ipotekası ləğv edilib. Cavabdeh “Unibank” KB ASC qətnamədən apellyasiya şikayəti verib.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 17 oktyabr 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə apellyasiya şikayəti təmin edilmədən, iş üzrə Bakı şəhəri, Nəsimi rayon məhkəməsinin 03 avqust 2018-ci il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılıb. Cavabdeh “Unibank” KB ASC qətnamədən kassasiya şikayəti verib.

İşdən görünür ki, iddiaçı tələbini onunla əsaslandırır ki, 15 mart 2012-ci il tarixli kredit müqaviləsinə əsasən “Unibank” KB ASC tərəfindən Rövşən Rəhimova 60 ay müddətinə, illik 21 faiz ödənilməsi şərti ilə 52.500 manat kredit verilib. Həmin kredit müqaviləsi üzrə öhdəliklərin icrasının təmin edilməsi üsulu kimi 15 mart 2012-ci il tarixli ipoteka müqaviləsinə əsasən ona məxsus olan Bakı şəhəri, Xətai rayonu, S.Ə.Şirvani küçəsi 14 saylı evin, 150-ci mənzili “Unibank” KB ASC-nin xeyrinə ipoteka qoyulub. Rövşən Rəhimov həmin kredit müqaviləsi üzrə öhdəliklərini tam icra etməyib. Bundan sonra 15 mart 2012-ci il tarixli əsas kredit müqaviləsinə əlavələr edilməsinə dair “Unibank” KB ASC ilə Rövşən Rəhimov arasında 28 avqust 2014-cü il tarixli saziş bağlanıb. Həmin sazişə əsasən onlar arasında bağlanan 15 mart 2012-ci il tarixli əsas kredit müqaviləsində nəzərdə tutulan kredit limitinin məbləği artırılaraq 1.000.000 manat müəyyən edilib. Eləcə də 15 mart 2012-ci il tarixli ipoteka müqaviləsinə əlavələr edilməsinə dair onunla “Unibank” KB ASC və Rövşən Rəhimov arasında 28 avqust 2014-cü il tarixli saziş bağlanıb və həmin sazişdə kredit məbləği dəyişdirilərək 1.000.000 manat müəyyən edilib. Sonradan ona məlum olub ki, “Unibank” KB ASC ilə Rövşən Rəhimov arasında 29 avqust 2014-cü il tarixli əlavə kredit müqaviləsinə əsasən sonuncuya 36 ay müddətinə, illik 21 faiz ödənilməsi şərti ilə 91.500

ABŞ dolları kredit verilib. İpoteka müqaviləsi və ona əlavə edilən sazişin şərtlərinə görə o, mülkiyyətində olan sözügedən mənzili “Unibank” KB ASC ilə Rövşən Rəhimov arasında bağlanmış həm 15 mart 2012-ci il tarixli əsas kredit müqaviləsi üzrə, həm də əsas kredit müqaviləsi ilə müəyyən edilən müddət və kredit limiti çərçivəsində bağlanacaq əlavə kredit müqavilələri üzrə borc alan Rövşən Rəhimovun öhdəliklərinin icrasının təmini üsulu kimi ipoteka qoyub. Eləcə də o, bağladığı bütün ipoteka müqavilələrində sözügedən mənzili Rövşən Rəhimovun “Unibank” KB ASC-dən əsas və əlavə kredit müqavilələri üzrə alacağı 1.000.000 manat kredit məbləği çərçivəsində olan öhdəliklərin icrasının təmin edilməsi üsulu kimi ipoteka qoyub. Lakin, onun məlumatı olmadan “Unibank” KB ASC ilə Rövşən Rəhimov arasında 29 avqust 2014-cü il tarixli əlavə kredit müqaviləsi bağlanıb. 28 avqust 2014-cü ildən sonra Rövşən Rəhimovla “Unibank” KB ASC arasında 15 mart 2012-ci il tarixli əsas ipoteka müqaviləsinə, həmin ipoteka müqaviləsinə olan 28 avqust 2014-cü il tarixli əlavə sazişə, həmçinin onlar arasında bağlanan 15 mart 2012-ci il tarixli əsas kredit müqaviləsinə, həmin əsas kredit müqaviləsinə olan 28 avqust 2014-cü il tarixli əlavə sazişə uyğun olaraq əlavə kredit müqaviləsi bağlanmayıb. Ona görə də mülkiyyətində olan sözügedən mənzil ipotekadan azad edilməlidir. Rövşən Rəhimovla “Unibank” KB ASC arasında bağlanan 29 avqust 2014-cü il tarixli əlavə kredit müqaviləsi onlar arasında bağlanmış 15 mart 2012-ci il tarixli əsas kredit müqaviləsi və həmin əsas kredit müqaviləsinə olan 28 avqust 2014-cü il tarixli əlavə sazişə uyğun deyil. Belə ki, 15 mart 2012-ci il tarixli əsas kredit müqaviləsi və həmin müqaviləyə olan 28 avqust 2014-cü il tarixli əlavə sazişdə kreditin manatla verildiyi qeyd edildiyi halda, Rövşən Rəhimovla “Unibank” KB ASC arasında bağlanan 29 avqust 2014-cü il tarixli əlavə kredit müqaviləsində kreditin ABŞ dolları ilə verildiyi göstərilib. Müqavilənin manatla deyil, ABŞ dolları ilə bağlanması isə onun hüquqlarının pozulmasına səbəb olub. Belə ki, hazırda ABŞ dollarının Azərbaycan manatına olan məzənnəsi bahalaşdığından, borclu Rövşən Rəhimovun “Unibank” KB ASC olan borcunu geri qaytarması

şansı sifıra enib. Çünki borclu Rövşən Rəhimovun bilərəkdən deyil, maddi çətinlik üzündən üzərinə düşən öhdəlikləri yerinə yetirə bilməməsi səbəbindən borcun ödənilməsi onun mülkiyyətində olan mənzilə yönəldilə bilər. Əgər ona əvvəlcədən kreditin Azərbaycan manatı ilə deyil, ABŞ dolları ilə verilməsi təklif olunsa idi, o, həmin kredit müqaviləsi üzrə öhdəliklərin icrasının təmin edilməsi üsulu kimi mənzilinin ipoteka qoyulmasına razı olmazdı. Həm də, ona əvvəldən məlum idi ki, borclu Rövşən Rəhimova 1.000.000 manat kredit xətti müəyyən olunsa da, bu məbləğ bir dəfəyə deyil, hissə-hissə veriləcəkdir. Hazırda “Unibank” KB ASC Rövşən Rəhimova və digərlərinə qarşı “29 avqust 2014-cü il tarixli əlavə kredit müqaviləsi üzrə borcun qaytarılması və sair tələbə dair” Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin icraatında mülki iş vardır.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinin dəlillərini müzakirə edib, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin maddi, prosessual hüquq normalarının tələblərini düzgün tətbiq etməsini yoxlayıb qeyd etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi işə baxarkən maddi, prosessual hüquq normalarının tələblərini pozaraq, tərəflər arasında bağlanmış əsas kredit və ipoteka müqavilələrinin şərtlərini səhv təfsir etmişdir.

Belə ki, 15 mart 2012-ci il tarixli əsas kredit müqaviləsinə əsasən, borcverən “Unibank” KB ASC borcalan Rövşən Rəhimova 52.500 manat məbləğində 60 ay müddətində, yəni 15 mart 2017-ci il tarixədək bu müqavilə çərçivəsində əlavə kredit müqavilələri bağlamaqla kredit verməyi öhdəsinə götürüb.

Həmin Müqavilənin 1.2-ci bəndində göstərilir ki, kredit məbləğinə hesablanmış faizlər və kreditin ödənişləri, məqsədləri və digər şərtləri tərəflərin razılığı ilə əlavə kredit müqavilələri ilə tənzimlənir.

Həmin Müqavilənin 1.3-cü bəndinə görə, əsas kredit müqaviləsi çərçivəsində borcalan Rövşən Rəhimova verilən kreditlər əlavə kredit müqavilələrinin bağlanması ilə rəsmiləşdirilir və hər dəfə verilən kredit üzrə illik faiz dərəcəsi və digər spesifik şərtlər əlavə kredit müqavilələri ilə tənzimlənir. Əlavə kredit müqaviləsində onun əsas kredit müqaviləsi çərçivəsində bağlanılmasına dair şərt nəzərdə tutulmalıdır.

Həmin Müqavilənin 6.2-ci bəndinə görə, bu müqavilə üzrə borcalan Rövşən Rəhimovun öhdəliyinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə ipoteka qoyulan əmlak həm bu müqavilə üzrə, həm də müqavilə çərçivəsində bağlanılan əlavə

kredit müqavilələri üzrə borcalan Rövşən Rəhimovun öhdəliyinin icrasının təmin edilməsi üsulu kimi çıxış edir. Bu müqavilənin 1.1-ci bəndində nəzərdə tutulan müddət və kredit limiti çərçivəsində borcalan Rövşən Rəhimova neçə dəfə kredit verilməsindən asılı olmayaraq bu müqavilə çərçivəsində əlavə kredit müqavilələri bağlanılmaqla borcalan Rövşən Rəhimov tərəfindən alınan bütün kreditlər üzrə öhdəliklər bu müqavilənin təminatı olan ipoteka ilə təmin olunur.

Eləcə də 15 mart 2012-ci il tarixli ipoteka müqaviləsinə əsasən, ipoteka qoyan Nazilə Rəhimova bu müqavilənin 1.2-ci bəndində nəzərdə tutulan əsas kredit müqaviləsi ilə müəyyən edilən müddət və kredit limiti çərçivəsində bağlanacaq əlavə kredit müqavilələri üzrə borcalan Rövşən Rəhimovun öhdəliklərinin təminatı olaraq mülkiyyətində olan Bakı şəhəri, Xətai rayonu, S.Ə.Şirvani küçəsi, 14 saylı evin, 150-ci mənzilini ipoteka saxlayan “Unibank” KB ASC-nə ipoteka qoyur.

Həmin Müqavilənin 1.3-cü bəndində göstərilir ki, bu müqavilənin 1.1-ci bəndində nəzərdə tutulan ipoteka predmeti əsas kredit müqaviləsi üzrə və əsas kredit müqaviləsi ilə müəyyən edilən müddət və kredit limiti çərçivəsində bağlanacaq əlavə kredit müqavilələri üzrə borcalan Rövşən Rəhimovun öhdəliklərinin icrasının təmini üsuludur. Bu müqavilənin 1.1-ci bəndində göstərilən daşınmaz əmlaka dair ipoteka saxlayan “Unibank” KB ASC-nin ipoteka hüququ əsas kredit müqaviləsi çərçivəsində borcalan Rövşən Rəhimova neçə dəfə kredit verilməsindən asılı olmayaraq əsas kredit müqaviləsi çərçivəsində əlavə kredit müqavilələri bağlanılmaqla borcalan Rövşən Rəhimov tərəfindən alınan bütün kreditlər üzrə öhdəliklərə şamil olunur.

Həmin Müqavilənin 3.1-ci bəndində göstərilir ki, ipoteka qoyulmuş mənzil ipoteka saxlayan “Unibank” KB ASC-nin tələblərini faktiki ödəmə anına kredit üzrə əsas borc məbləği, kreditdən istifadəyə görə hesablanmış faizlər, öhdəliyin icra edilməməsi və ya lazımınca icra edilməməsi, o cümlədən icranın gecikdirilməsinə görə dəbbə pulu, vurulmuş zərərin əvəzi, ipoteka predmetinə tutmanın yönəldilməsi ilə əlaqədar məhkəmə xərcləri və digər xərclər də daxil olmaqla tam həcmdə təmin olunur.

Həmin Müqavilənin 6.1-ci bəndinə görə, bu müqavilə dövlət qeydiyyatına alındığı andan qüvvəyə minir və tərəflərin kredit müqaviləsi ilə

üzrlərinə götürdükləri öhdəliklərin tam yerinə yetirilməsinə qədər qüvvədədir.

Daha sonra 15 mart 2012-ci il tarixli əsas kredit müqaviləsinə əlavə edilməsi haqqında 28 avqust 2014-cü il tarixli sazişə əsasən, tərəflər arasında bağlanmış sözügedən əsas kredit müqaviləsinin 1.1-ci bəndində nəzərdə tutulan kredit limitinin məbləği artırılaraq 1.000.000 manat, əsas kredit müqaviləsinin son bitmə tarixi isə uzadılaraq 15 mart 2019-cu il tarixədək müəyyən edilib.

Həmin Müqavilənin 2-ci bəndində göstərilir ki, bu saziş 15 mart 2012-ci il tarixli əsas kredit müqaviləsinin ayrılmaz tərkib hissəsidir.

İşə əlavə edilmiş 15 mart 2012-ci il tarixli ipoteka müqaviləsinə əlavə edilməsi haqqında 28 avqust 2014-cü il tarixli sazişin 1-ci bəndində göstərilir ki, tərəflər arasında bağlanmış 15 mart 2012-ci il tarixli ipoteka müqaviləsinin 1.2-ci bəndində nəzərdə tutulan 15 mart 2012-ci il tarixli əsas kredit müqaviləsinə əlavə sazişə əsasən kredit müddəti dəyişdirilərək 15 mart 2019-cu il tarixədək müəyyən edilib.

Həmin Müqavilənin 2-ci bəndinə görə, tərəflər arasında bağlanmış 15 mart 2012-ci il tarixli ipoteka müqaviləsinin 1.2-ci bəndində nəzərdə tutulan 15 mart 2012-ci il tarixli əsas kredit müqaviləsinə əlavə edilməsi haqqında sazişə əsasən kredit məbləği dəyişdirilərək 1.000.000 manat müəyyən edilib.

Həmin Müqavilənin 3-cü bəndinə əsasən, ipoteka predmetini sözügedən mənzil təşkil edir.

Həmin Müqavilənin 4-7-ci bəndlərinə görə, tərəflərin qarşılıqlı razılığı ilə ipoteka predmeti 78.000 manat məbləğində qiymətləndirilir. İpoteka müqaviləsinin digər şərtləri dəyişdirilmədən saxlanılır. İpoteka qoyan Nazilə Rəhimova ipoteka predmeti olan mənzilə tutma yönəldikdə və o, satıldıqda onu tərk etməyi öhdəsinə götürür. Bu saziş imzalandığı tarixdən qüvvəyə minir və ipoteka müqaviləsinin ayrılmaz hissəsi sayılır.

Bundan başqa 29 avqust 2014-cü il tarixli əlavə kredit müqaviləsinə əsasən, borcverən "Unibank" KB ASC müqavilənin 1.2, 1.3-cü bənlərində göstərilən məbləğdə və faizlə krediti borcalan Rövşən Rəhimovun mülkiyyətinə verir, sonuncu isə həmin kreditdən məqsədlə təyinatına uyğun olaraq istifadə etməyi və müəyyən olunmuş müddətdə onu faizi ilə birlikdə borcverən "Unibank" KB ASC qaytarmağı öhdəsinə götürür.

Həmin Müqavilənin 1.2, 1.3-cü bəndlərində göstərilir ki, bu müqavilə üzrə "Unibank" KB

ASC tərəfindən borcalan Rövşən Rəhimova verilən kreditin məbləği 91.500 ABŞ dolları təşkil edir. Kredit 36 ay müddətinə, yəni 28 avqust 2017-ci il tarixədək illik 21 faiz ödəmək şərti ilə verilir.

Həmin Müqavilənin 5.1-ci bəndinə əsasən, borcalan Rövşən Rəhimovun bu müqavilədən irəli gələn öhdəliklərinin icrası borcverən "Unibank" KB ASC ilə aralarında bağlanmış 15 mart 2012-ci il tarixli ipoteka müqaviləsi və ona edilən dəyişiklik haqqında 28 avqust 2014-cü il tarixli əlavə sazişə əsasən sözügedən mənzillə təmin olunur.

Hazırda iddiaçı cavabdehlər arasında bağlanmış sözügedən əsas kredit xətti müqaviləsində faiz dərəcəsinin ümumiyyətlə göstərilmədiyini, eləcə də həmin müqavilədə kreditin valyutasının manatla göstərildiyi halda, sonradan onun razılığı alınmadan Rövşən Rəhimova kreditin başqa valyuta ilə, yəni ABŞ dolları ilə verildiyini və bununla da qanunverciliyin tələblərinin pozulduğunu və bu barədə yalnız Bakı şəhəri, Xətai rayon məhkəməsinin 08 may 2017-ci il tarixli qətnaməsinin qəbulundan sonra xəbər tutduğunu, həmçinin ipoteka qoyulan mənzil mülkiyyətində olduğuna görə mənzilin ipotekadan azad edilməsinə dair iddia tələbinə iddia müddətinin tətbiq olunmadığını və bu səbəbdən də ipoteka müqaviləsinin ləğv edilməli olmasını iddia etmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsi cavabdehlər arasında bağlanmış sözügedən əsas kredit müqaviləsində faiz dərəcəsinin ümumiyyətlə göstərilməməsini, həmin müqavilədə kreditin valyutasının manatla göstərilməməsini, lakin sonradan iddiaçının razılığı alınmadan əlavə kredit müqaviləsi üzrə Rövşən Rəhimova ABŞ dolları ilə kredit verilməməsini, bununla da qanunverciliyin tələblərinin pozulmasını, iddiaçının bu barədə yalnız sözügedən qətnaməsinin qəbulundan sonra xəbər tutmasını, ipoteka predmeti iddiaçının mülkiyyətində olduğu üçün onun mənzilin ipotekadan azad edilməsi barədə tələbinə iddia müddətinin tətbiq edilməli olmamasına istinad edərək iddia tələbini təmin etmiş və hüquqi mövqeyini Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 269.11, 307.4-ci maddələrinin və digər maddi, prosessual hüquq normalarının tələbləri ilə əsaslandırılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi bu nəticə

ilə razılıq qətnaməni dəyişdirilmədən, apellyasiya şikayətini təmin edilmədən saxlayıb.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi bu nəticə və hüquqi əsaslandırma ilə razılaşımayıb qeyd etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi işə baxarkən maddi, prosessual hüquq normalarının tələblərini pozaraq, iş üzrə əhəmiyyətli olan halları tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırmamışdır. Belə ki, əsas kredit müqaviləsinin hüquqi nəticələr və tərəflər arasında öhdəlik yaradıb-yaratmaması məsələlərinə aydınlıq gətirmək üçün ilk növbədə əqd, öhdəlik və müqavilə barədə normalar əlaqəli şəkildə təhlil edilməlidir.

Əqd mülki hüquq münasibətlərinin əmələ gəlməsinə, dəyişdirilməsinə və ya xitamına yönəldilmiş birtərəfli, ikitərəfli və ya çoxtərəfli iradə ifadəsidir. Bu Məcəlləyə və ya tərəflərin razılaşmasına uyğun olaraq bağlanması üçün bir tərəfin iradə ifadəsinin zəruri və yetərli olduğu əqd birtərəfli əqddir. Müqavilənin bağlanması üçün iki tərəfin razılaşdırılmış iradə ifadəsi (ikitərəfli əqd) və ya üç və ya daha çox tərəfin razılaşdırılmış iradə ifadəsi (çoxtərəfli əqd) zəruridir (Mülki Məcəllənin 324.1, 324.3 və 324.4-cü maddələri).

Mülki hüquq münasibətlərinin əhatəli və aparıcı sahələrindən biri də öhdəlik hüququdur. Öhdəlik işə iqtisadi dövriyyə iştirakçılarının öhdəlik hüququ normaları ilə tənzimlənən qarşılıqlı əlaqələridir.

Həmin Məcəllənin 385.1-ci maddəsinə görə, öhdəliyə əsasən bir şəxs (borclu) başqa şəxsin (kreditorun) xeyrinə müəyyən hərəkəti etməlidir, məsələn, pul ödəməli, əmlak verməli, iş görməli, xidmətlər göstərməli və ya müəyyən hərəkətdən çəkinməlidir, kreditorun işə borcludan vəzifəsinin icrasını tələb etmək hüququ vardır.

Maddənin mənasına görə, öhdəliyin predmetini pulun ödənilməsi, əmlakın verilməsi, işin görülməsi, xidmətlərin göstərilməsi və ya müəyyən hərəkətdən çəkinmək kimi konkret hərəkət və ya hərəkətsizlik təşkil edir.

Həmin Məcəllənin 386.1-ci maddəsi bəzi istisnalarla, öhdəliyin əmələ gəlməsi üçün onun iştirakçıları arasında müqavilənin bağlanması olduğunu müəyyən edir. Həmin maddədə nəzərdə tutulmuşdur ki, öhdəliyin zərər vurulması, əsassız varlanma və ya bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş digər əsaslar nəticəsində əmələ gəlməsi halları istisna olmaqla, öhdəliyin əmələ gəlməsi üçün onun iştirakçıları arasında müqavilə olmalıdır,

yəni borclunun kreditor qarşısında olan öhdəliyi müqavilə ilə müəyyən edilməlidir.

Müqavilənin anlayışı işə Mülki Məcəllənin 389.1-ci maddəsində verilmişdir. Həmin maddəyə uyğun olaraq, mülki hüquq və vəzifələrin müəyyənləşdirilməsi, dəyişdirilməsi və ya xitamı haqqında iki və ya bir neçə şəxsin razılaşması müqavilə sayılır.

Həmin Məcəllənin 405.1-ci maddəsinə görə, tərəflər müqavilənin bütün şərtləri barəsində tələb olunan formada razılığa gəldikdə müqavilə bağlanmış sayılır.

Borc müqaviləsinin anlayışına aydınlıq gətirən Mülki Məcəllənin 739.1-ci maddəsinə əsasən, iştirakçılardan biri (borc verən) pula və ya digər əvəz edilən əşyalara mülkiyyət hüququnu digər iştirakçıya (borc alana) keçirməyi öhdəsinə götürür, digər iştirakçı (borc alan) işə aldıklarını müvafiq olaraq pul və ya eyni keyfiyyətdə və miqdarda olan eyni növlü əşyalar şəklində borc verənə qaytarmağı öhdəsinə götürür.

Həmin Məcəllənin 739.2-ci maddəsinə görə işə borc müqaviləsinin predmeti hər hansı pul məbləği olduqda, o, kredit müqaviləsi adlandırılır. Müstəqil peşə fəaliyyəti şəklində pul borc verməklə məşğul olan şəxslər əlavə olaraq peşəkarlıq qaydasında kreditlər verilməsi haqqında müddəaları gözləməlidirlər.

Bu baxımdan kassasiya instansiyası məhkəməsi sadalanan maddələrin tələblərini əsas tutub hesab etmişdir ki, tərəflərin iradə ifadəsini əks etdirən və onların qarşılıqlı hüquq və vəzifələrini müəyyən edən əsas kredit müqaviləsi də niyyət razılaşması deyil, müqavilədir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi əsas kredit müqaviləsinin şərtlərini təfsir edərkən, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 404.1, 404.2-ci maddələrinin tələblərini pozaraq, həmin müqavilə üzrə tərəflərin iradə ifadəsinin həqiqi mənasını, bütövlükdə müqavilənin hərfi mənasının onun digər şərtləri və mənası ilə müqayisəsini, eləcə də bütün müvafiq halları, o cümlədən tərəflərin müqaviləyə qədərki danışıqlarını, sonrakı hərəkətlərini, habelə 29 avqust 2014-cü il tarixli əlavə kredit müqaviləsinin 15 mart 2012-ci il tarixli əsas kredit müqaviləsinə əlavələr edilməsi haqqında 28 avqust 2014-cü il tarixli sazişin, həmçinin 15 mart 2012-ci il tarixli ipoteka müqaviləsinə əlavələr edilməsi haqqında 28 avqust 2014-cü il tarixli sazişin şərtləri çərçivəsində bağlanmasını, həmin sazişlərdə kreditin müddətinin dəyişdirilərək 15 mart 2019-cu il tarixədək uzadılmasını, kreditin

məbləğinin isə dəyişdirilərək 1.000.000 manat müəyyən edilməsini, ipoteka predmetinin 78.000 manat qiymətləndirilməklə sözügedən əsas kredit müqaviləsi və həmin müqaviləyə dəyişiklik edilməsi haqqında saziş üzrə öhdəliklərin icrasının təmin edilməsi üsulu kimi saxlanılmasını, əlavə kredit müqaviləsi üzrə Rövşən Rəhimova verilən 91.500 ABŞ dolları kreditin əsas kredit müqaviləsinə dəyişiklik edilməsi haqqında sazişdə göstərilən 1.000.000 manat kreditin limitini aşmamasını, əsas kredit müqaviləsi üzrə hesablanacaq faizlərin tərəflər arasında olan razılışmaya əsasən əlavə kredit müqavilələri ilə tənzimlənməsini nəzərə almadan, əsas kredit müqaviləsində faiz dərəcəsinin göstərilməməsini, iddiaçının razılığı olmadan əlavə kredit müqaviləsində kreditin valyutasının dəyişdirilməsini və bununla da qanunvericiliyin tələblərinin pozulmasını əsas tutub, sözügedən mənzilin ipotekasını ləğv etməklə əslində Rövşən Rəhimovun “Unibank” KB ASC-nə olan 91.500 ABŞ dolları kredit borcunu təminatlı buraxmışdır. Halbuki, müqavilə azadlığı və mülki dövryyə iştirakçılarının sərbəst iradə ifadəsi prinsipinə uyğun olaraq mülki qanunvericilik imkan verir ki, tərəflər Mülki Məcəllədə sadalanan öhdəliklərin icrasının təminatı üsullarından fərqli təminat üsullarını öz aralarındakı müqavilədə nəzərdə tutsunlar (Mülki Məcəllənin 460.1-ci maddəsi).

Hüquq nəzəriyyəsində əksər təminat üsulları üçün ümumi xüsusiyyətlər müəyyən olunur. Həmin xüsusiyyətlərə üsulların təminat xarakteri daşması, əsas öhdəlikdən asılılığı, əsas öhdəlikdən ayrılıqda müstəqil mövcudluğunun mümkünsüzlüyü (bank qarantıyası istisna olmaqla), təminat üsullarının aksesorluğu, əmlak yönümlü nəticələrin baş verməsi aiddir.

Həmin Məcəllənin 460.1-ci maddəsində öhdəliklərin icrasının girov, zəminlik, ipoteka və digər üsullarla təmin edilməsinin mümkünlüyü nəzərdə tutulmuşdur.

Əsas kredit müqaviləsinin gələcəkdə qarşılıqlı öhdəlik münasibətlərinin ümumi şərtlərini müəyyən edən əqd olmasını nəzərə alaraq, tərəflər öz aralarında həmin öhdəliklərin icrasının təminatı üsullarını müəyyən edə bilərlər.

Bu halda tərəflər açıq şəkildə bilərəkdən bu və ya digər təminat üsulunun seçilməsinə razı olur, onların iradəsi həmin təminat üsulunun müəyyən olunmasına yönəlir. Öhdəliklərin icrasının təmin edilməsinin əsas üsullarından biri kimi ipoteka çıxış edir.

Mülki Məcəllənin 269.1-ci maddəsinə əsasən, girov və ipoteka hüququ girov qoyanın əşyası barəsində girov saxlayanın əşya hüququdur və eyni zamanda borclunun girov saxlayan qarşısında pul və ya başqa öhdəliyinin icrasının təmin edilməsi üsuludur. Maddənin mətnindən görüldüyü kimi, girov və ipoteka hüququ girov və ipoteka qoyanla girov və ipoteka saxlayan arasında yaranan hüquq münasibətidir. Bu hüquq girov qoyanın əşyası barəsində girov saxlayanın əşya hüququdur, eyni zamanda borclunun kreditör (girov saxlayan və ipoteka saxlayan) qarşısında pul və ya başqa öhdəliyinin icrasının təmin edilməsi üsuludur. Girov və ipoteka hüququ əşya hüquqlarının məhdudlaşdırılmasıdır.

Qeyd edilməlidir ki, girov və ipoteka hüququ həm mövcud, həm də gələcək tələb üçün verilə bilər. Girov və ipoteka hüququnun verildiyi tələb yetərli dərəcədə aydın olmalıdır (Mülki Məcəllənin 269.11-ci maddəsi).

Həmin Məcəllənin 307.4-cü maddəsinə əsasən, əgər ipoteka ilə təmin edilmiş öhdəliyin məbləği gələcəkdə müəyyənləşdirilməldirsə, ipoteka müqaviləsində onun müəyyənləşdirilməsinin qaydası və digər zəruri şərtləri göstərilməlidir.

İpoteka müqaviləsində göstərilməli olan şərtlər “İpoteka haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 10.5-ci maddəsində əks olunmuşdur. Həmin maddəyə görə, ipoteka müqaviləsində tərəflərin adı və yaşayış yeri (olduqları yer), ipotekanın predmeti, onun adı, olduğu yer və eyniləşdirilməsi üçün yetərli olan digər təsviri, əsas öhdəliyin mahiyyəti, ölçüsü (məbləği), əmələ gəlməsi əsasları və icra müddəti, bu öhdəliyin əsaslandığı müqavilənin tərəfləri, bağlandığı yer və tarix göstərilməlidir. Əgər əsas öhdəliyin məbləği gələcəkdə müəyyənləşdirilməldirsə, ipoteka müqaviləsində həmin məbləği müəyyən etmə qaydası göstərilməlidir.

Lakin, Mülki Məcəllənin 307.4-cü və “İpoteka haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 10.5-ci maddələrində ipoteka müqaviləsində göstərilməli olan zəruri şərtlər dəqiq müəyyən olunmamışdır.

Bu baxımdan kassasiya instansiyası məhkəməsi hesab etmişdir ki, ipoteka müqaviləsinin bağlanması üçün əsas kredit müqaviləsində zəruri şərtlər (məbləğ, müddət, faiz dərəcəsi, valyuta və s.) yetərli dərəcədə aydın göstərilməlidir. Əsas kredit müqaviləsinin mühüm

şərtlərinə dəyişiklik edildikdə ipoteka müqaviləsində də müvafiq düzəlişlər edilməlidir.

“Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.0.9-cu maddəsinə əsasən, bank krediti- bağlanmış müqaviləyə uyğun olaraq qaytarılmaq, müəyyən müddətə (müddətin uzadılması hüququ ilə) və faizlər (komisyon haqlar) ödənilmək şərti ilə, təminatla və ya təminatlı müəyyən məbləğdə borc verilən pul vəsaitidir.

Göründüyü kimi, kredit müqaviləsinin mühüm şərtlərinə kreditin məbləği, müddəti, illik faiz dərəcəsi və s. aid edilə bilər.

“İpoteka haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 48.1.1-48.1.5-ci maddələrinin mənasına görə ipotekaya- ipoteka saxlayan və ipoteka qoyan bu barədə razılığa gəldikdə; əsas öhdəliyə xitam verildikdə; tutmanın yönəldilməsi nəticəsində ipoteka predmeti satıldıqda; ipoteka predmeti məhv olduqda; eləcə də bu Qanunla nəzərdə tutulmuş digər hallarda xitam verilir.

Bu baxımdan kassasiya instansiyası məhkəməsi hesab etmişdir ki, iddiaçının mülkiyyətində olan mənzilin ipotekasının ləğv edilməsi üçün qanuni əsaslar olmamışdır. Belə ki, iddiaçının məsuliyyətinin artmasına və ya onun üçün digər əlverişsiz nəticələrə səbəb olan, yəni kreditin ümumi məbləğinin artması; kreditin faizinin artması; kreditin qaytarılma müddətinin uzadılması və digər mühüm olan hallar baş verməmişdir.

Kreditin valyutasının dəyişdirilməsinə gəlincə isə Rövşən Rəhimovla bağlanmış əlavə kredit müqaviləsinin şərtləri əsas kredit, ipoteka müqavilələrinin, eləcə də onlara dəyişiklik edilməsi haqqında sazişlərin şərtlərinə zidd deyil, həmin müqavilələr üzrə iddiasının üzərinə məsuliyyətini artıran hər hansı öhdəlik qoyulmamışdır.

Həmçinin əlavə kredit müqaviləsi üzrə Rövşən Rəhimova ayrılmış 91.500 ABŞ dolları əsas kredit müqaviləsi ilə tənzimlənən ümumi limit məbləğini, yəni 1.000.000 manatı aşmamışdır.

Göründüyü kimi apellyasiya instansiyası məhkəməsi sadalanan halları, eləcə də iddiaçının xəbəri olmadan bağlanmasını iddia etdiyi əlavə kredit müqaviləsində nəzərdə tutulan öhdəliyin konkret həcmi əsas kredit müqaviləsi ilə müəyyən edilmiş ümumi məbləğ və müddət həddində olmasını nəzərə almamışdır.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi hesab etmişdir ki, əsas kredit müqaviləsində faiz dərəcəsinin göstərilməməsi, həmçinin əlavə kredit müqaviləsində nəzərdə tutulan illik 21 faiz dərəcəsinin, onlara hesablanacaq cərimənin iddiaçı ilə razılaşdırılmaması, əlavə kredit müqaviləsi üzrə borcun ipoteka predmetinə yönəldilməməsi, mənzilin ipotekasının ləğv edilməsi üçün əsas sayıla və ipoteka qoyanın məsuliyyətinin artması kimi qiymətləndirilə bilməz.

Bundan başqa kassasiya instansiyası məhkəməsi hesab etmişdir ki, ipoteka qoyanın məsuliyyətinin artması və ya onun üçün digər əlverişsiz nəticələrə səbəb olma faktının müəyyən edilməsi zamanı hər bir tərəfin, o cümlədən ipoteka saxlayanın qanuni maraqlarının nəzərə alınması da zəruridir.

Bundan başqa apellyasiya instansiyası məhkəməsi qətnamədə Mülki Məcəllənin 377.1, 384.0.4-cü maddələrinin tələblərinə istinad edib, iddiaçının hüququnun pozulduğunu Bakı şəhəri, Xətai rayon məhkəməsinin 08 may 2017-ci il tarixli qətnaməsinin qəbul edilməsindən sonra bilməsini göstərsə də, kassasiya instansiyası məhkəməsi bununla da razılaşmır. Belə ki, iddiaçının zəruri sənədləri (1 və 2 sayılı forma arayışları) toplayıb notariat orqanına təqdim etməsi, sözügedən ipoteka müqaviləsini, ona əlavələr edilməsi haqqında sazişi imzalaması, eləcə də tutmanın ipoteka predmetinə yönəldilməsi haqqında bildirişi, kredit borcunun tutulması və sair tələblər üzrə iddia ərizəsinin surətini qəbul etməsi və hətta həmin işə baxılarkən məhkəmə iclasında nümayəndəsi vasitəsilə təmsil olunması, həmin vaxt ipoteka müqaviləsini deyil, yalnız ipotekanın qiymətini, kredit borcunun məbləğini mübahisələndirməsi, əslində onun əlavə kredit müqaviləsi barədə məlumatlı olmaması qənaətinə gəlməyə əsas vermir.

Digər tərəfdən işdən görünür ki, ipoteka müqaviləsinin müddəti tərəflərin qarşılıqlı razılığına əsasən dəyişdirilərək 15 mart 2019-cu il tarixədək müəyyən edildiyi, iddiaçı hazırkı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə 30 yanvar 2018-ci il tarixdə müraciət etdiyi və ipoteka müqaviləsinin ləğv edilməsini və ya etibarsızlığını tələb etmədiyi halda, apellyasiya instansiyası məhkəməsi sözügedən mənzilin ipotekasını ləğv etmiş birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılaşmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi işə yenidən baxarkən nəzərə almalıdır ki, yuxarıda

sadalanan maddi hüquq normalarının məqsədi ipotekanın xitamı üçün əsassız üstünlük imkanının yaradılması deyil, əsas öhdəliyin əlverişsiz dəyişikliklərindən ipoteka qoyana hüquqi müdafiə imkanının yaradılmasıdır.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi qeyd etmişdir ki, hər bir halda “məsuliyyətin artması və ya digər əlverişsiz nəticələrə səbəb olma” apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən qiymətləndirilərkən işin konkret halları, tərəflərin dəlilləri nəzərə alınmalı və bunun əsasında həmin

halların nədən ibarət olması məhkəmə aktında əsaslandırılmalıdır.

Göstərilənlərə əsasən və Azərbaycan Respublikası MPM-nin 416, 417, 419-cu maddələrinin tələblərini rəhbər tutaraq kassasiya instansiyası məhkəməsi 12 mart 2019-cu il tarixli qərarı ilə cavabdeh “Unibank” KB ASC kassasiya şikayətini qismən təmin edərək, iş üzrə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 17 oktyabr 2018-ci il tarixli qətnaməsini ləğv edib, mülki işi yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə qaytarmışdır.

Mübahisəli mülki hüquq münasibətinə maddi hüquq normalarının tətbiqi zamanı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun hüquqi mövqeləri nəzərə alınmalıdır.

İmanov Vəli Nəcəfqulu oğlu Əhmədov Azər Zakir oğluna qarşı iddia ərizəsi ilə Bakı şəhəri, Yasamal rayon məhkəməsinə müraciət edərək, “Simruq” MTK-nın inşa etdiyi Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Yeni Yasamal yaşayış massivi, M. Xiyabani küçəsi, 33 saylı ünvanda 3 otaqlı, ümumi yaşayış sahəsi 104 kv.m olan, 2-ci blokdan girişi olan 2-ci mərtəbədə 64 saylı mənzilin boşaldılaraq onun istifadəsinə, sahibliyinə təhvil verilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Bakı şəhəri, Yasamal Rayon Məhkəməsinin 28 sentyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı İmanov Vəli Nəcəfqulu oğlunun iddia tələbi təmin edilmiş, “Simruq” MTK-nın Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Yeni Yasamal yaşayış massivi, M. Xiyabani küçəsi, 33 saylı ünvanda inşa etdiyi 3 otaqlı, 104 kv.m, ümumi yaşayış sahəsində olan, 2-ci blokdan girişi olan 2-ci mərtəbədə 64 saylı mənzili boşaldılaraq İmanov Vəli Nəcəfqulu oğlunun istifadəsinə və sahibliyinə təhvil verilməsi qət edilmişdir. Cavabdeh Əhmədov Azər Zakir oğlu həmin qətnamədən apellyasiya şikayəti vermişdir.

Əhmədov Azər Zakir oğlu İmanov Vəli Nəcəfqulu oğluna qarşı iddia ərizəsi ilə Bakı şəhəri, Yasamal rayon məhkəməsinə müraciət edərək, onunla İmanov Vəli Nəcəfqulu oğlu arasında imzalanmış alqı-satqı müqaviləsinin etibarsız hesab edilməsi barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir. İddiaçı iddia tələbini dəqiqləşdirərək “Simruq” MTK ilə cavabdeh İmanov Vəli Nəcəfqulu oğlu arasında Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Yeni Yasamal yaşayış massivi, M. Xiyabani küçəsi, 33 saylı ünvanda inşa etdiyi

3 otaqlı, ümumi sahəsi 104 kv.m olan, 2-ci mərtəbədə 64 saylı mənzilin tikintisi haqqında 17.08.16-cı il tarixində bağlanmış müqavilənin etibarsız hesab edilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Bakı şəhəri, Yasamal rayon məhkəməsinin 31 yanvar 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı Əhmədov Azər Zakir oğlunun iddia tələbi təmin edilməmişdir. Həmin qətnamədən cavabdeh Əhmədov Azər Zakir oğlu apellyasiya şikayəti vermişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 20 iyun 2018-ci il tarixli qərarı ilə hər iki mülki iş bir icraatda birləşdirilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 11 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə Əhmədov Azər Zakir oğlunun apellyasiya şikayətləri təmin olunmamış, Bakı şəhəri, Yasamal Rayon Məhkəməsinin 28 sentyabr 2017-ci il tarixli və həmin məhkəmənin 31 yanvar 2018-ci il tarixli qətnamələri dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Əhmədov Azər Zakir oğlu Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 11 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsindən kassasiya şikayəti verərək, qətnamənin ləğv edilməsini və mülki işi yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə qaytarılmasını xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası Əhmədov Azər Zakir oğlunun Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 11 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsindən verdiyi kassasiya şikayətinə baxaraq, iş üzrə 18 yanvar 2019-cü il tarixli qərarında aşağıdakıları qeyd etmişdir:

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, “Simruq” MTK ilə Əhmədov Azər Zakir oğlu ilə bağlanmış binada mənzil tikintisi haqqında 29 dekabr 2007-ci il tarixli müqaviləyə əsasən MTK Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Yeni Yasamal yaşayış massivi, M. Xiyabani küçəsi, 33 saylı ünvanda inşa etdiyi 3 otaqlı, 104 kv.m ümumi yaşayış sahəsində olan, 2-ci blokdan girişi olan, 2-ci mərtəbədə 64 saylı mənzili payçıya verməyi, payçı isə həmin mənzili qəbul etməyi və qabaqcadan müəyyənləşdirilmiş mənzil haqqını vaxtında ödəməyi öhdəsinə götürmüş, mənzilin dəyərini tam ödəmişdir.

“Simruq” MTK-nın sədrinə ünvanlanmış 17 avqust 2016-cı il tarixli ərizə ilə Əhmədov Azər Zakir oğlu (onun verdiyi etibarnaməyə əsasən İ. Əhmədov) Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Yeni Yasamal yaşayış massivi, M. Xiyabani küçəsi, 33 saylı ünvanda “Simruq” MTK-nın inşa etdiyi 3 otaqlı, 104 kv.m, ümumi yaşayış sahəsində, 2-ci mərtəbədə 64 saylı mənzili İmanov Vəli Nəcəfqulu oğlunun adına keçirməyə və özünün pay hüququndan azad edilməsinə razılıq vermişdir.

09.08.2016-cı il tarixli etibarnaməyə əsasən Əhmədov Azər Zakir oğlu bütün əmlakları ilə bağlı səlahiyyətlərini 2021-ci ilə qədər Əhmədov İbrahim Əli oğluna etibar etmişdir.

“Simruq” MTK ilə İmanov Vəli Nəcəfqulu oğlu arasında bağlanmış 17 avqust 2016-cı il tarixli, “Binada mənzil tikintisi haqqında” müqaviləyə əsasən MTK Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Yeni Yasamal yaşayış massivi, M. Xiyabani küçəsi, 33 saylı ünvanda inşa etdiyi 3 otaqlı, 104 kv.m, ümumi yaşayış sahəsində olan, 2-ci blokdan girişi olan 2-ci mərtəbədə 64 saylı mənzili payçıya verməyi, payçı isə həmin mənzili qəbul etməyi və qabaqcadan müəyyənləşdirilmiş mənzil haqqını vaxtında ödəməyi öhdəsinə götürmüş, mənzilin dəyərini tam ödəmişdir.

İmanov Vəli Nəcəfqulu oğluna həmin tarixdə mənzilin haqqının ödənilməsi barədə maliyyə arayışı vermişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi mübahisəli hüquq münasibətinə Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə MM-nin) 109-4.1.1, 112.3, 152.1, 157.8, 178.8-ci maddələrini tətbiq etmişdir:

MM-nin 109-4.1.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq kooperativin üzvlərinin kooperativə daxil olmaq və könüllü qaydada kooperativdən çıxmaq hüquqları vardır.

MM-nin 112.3-cü maddəsinə əsasən əgər kooperativin nizamnaməsi ilə ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, kooperativin üzvü öz payını və ya onun bir hissəsini kooperativin digər üzvünə verə bilər. Payın (onun bir hissəsinin) kooperativ üzvü olmayan fiziki şəxsə verilməsinə yalnız kooperativin razılığı ilə yol verilir. Belə halda kooperativin digər üzvləri həmin payı (onun bir hissəsini) almaqda üstünlük hüququna malikdirlər. Əgər kooperativin üzvləri kooperativin nizamnaməsində nəzərdə tutulan müddət ərzində öz üstünlük hüququndan istifadə etməzlərsə, pay üçüncü şəxsə özgəninkiləşdirilə bilər.

MM-nin 152.1-ci maddəsi müəyyən edir ki, mülkiyyət hüququ - subyektin ona mənsub əmlaka (əşyaya) öz istədiyi kimi sahib olmaq, ondan istifadə etmək və ona dair sərəncam vermək üzrə dövlət tərəfindən tanınan və qorunan hüququdur.

MM-nin 157.8-ci maddəsinə əsasən mülkiyyətçi hüquqları mülkiyyətçi olmasa da, bu Məcəllədə və ya müqavilədə nəzərdə tutulan əsasla əmlaka sahiblik edən şəxsə də mənsubdur.

MM-nin 178.8-ci maddəsinin tələbinə görə, tikintisi başa çatmayan binanın tərkib hissəsini əldə etmək istəyən şəxslə binanın yerləşdiyi torpaq sahəsinin mülkiyyətçisi (satıcı) arasında bu Məcəllənin 39-cu fəslə ilə nəzərdə tutulan podrat münasibətləri əmələ gəlir və belə münasibətlərdə torpaq sahəsinin mülkiyyətçisi (satıcı) podratçı, tikintisi başa çatmayan binanın tərkib hissəsini əldə etmək istəyən şəxs isə sifarişçi hesab edilir. Bu zaman digər öhdəliklərlə yanaşı, satıcı (podratçı) bu Məcəllənin 144-1.4-cü maddəsində nəzərdə tutulan müqavilədə müəyyənləşdirilən müddətdə binanın tikintisini başa çatdırmaq və istismarına icazə almaq, tərkib hissəni əldə etmək istəyən şəxs (sifarişçi) isə razılaşıdırılmış məbləği hissə-hissə vaxtında satıcıya ödəmək vəzifəsi daşıyır. Tikintisi başa çatmayan binanın yerləşdiyi torpaq sahəsinin mülkiyyətçisinin (satıcının, podratçının) və (və ya) həmin binanın tərkib hissəsini əldə etmək istəyən şəxsin dəyişməsi onlar arasında yaranan münasibətlərə bu Məcəllənin 39-cu fəslində nəzərdə tutulan podrat münasibətlərinin tətbiqini istisna etməməlidir.

Məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin dəlillərini və iş materiallarını araşdırıb hesab etmişdir ki, aşağıdakılara əsasən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iş üzrə qətnaməsi ləğv edilməli və mülki iş yenidən apellyasiya qaydasında baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə qaytarılmalıdır.

1. Məhkəmə kollegiyası ilkin olaraq qeyd etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi mülki iş üzrə qətnaməni 11 iyul 2018-ci il tarixdə qəbul etmişdir. Həmin tarixdə MM-nin 178.8-ci maddəsi 15 dekabr 2017-ci il tarixli Qanuna müvafiq olaraq yuxarıda göstərilən məndə qüvvədə olmuşdur. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə qətnaməsində MM-nin 178.8-ci maddəsinə istinad edərək həmin maddənin köhnə redaksiyada olan mətninə istinad etmiş, qətnamədə maddənin həmin mətninin mübahisəli hüquq münasibəti yarandığı vaxt qüvvədə olmasını qeyd etməli olduğu halda bunu etməmiş, yanlışlığa yol vermişdir.

MM-nin mübahisəli hüquq münasibəti yarandığı vaxt qüvvədə olmuş 178.8-ci maddəsinə əsasən, mənzil, bağ, qaraj, və ya başqa kooperativin üzvü, pay yığımına hüququ olan digər şəxslər kooperativin verdiyi mənzil, bağ, qaraj və ayrı-ayrı qurğu üçün pay haqqını tam verdikdə həmin əmlaka mülkiyyət hüququ əldə edirlər.

2. Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin özünün də müəyyən etdiyi kimi, mübahisəli mənzillə bağlı ilkin olaraq 29 dekabr 2007-ci il tarixdə “Simruq” MTK ilə Əhmədov Azər Zakir oğlu arasında müqavilə bağlanmış və A.Z.Əhmədov mənzilin dəyərini tam olaraq “Simruq” MTK-ya ödədiyinə görə ona bu barədə maliyyə arayışı verilmişdir. Bundan sonra Əhmədov İbrahim Əli oğlu 9 avqust 2016-cı il tarixdə Əhmədov Azər Zakir oğlu tərəfindən verilmiş etibarnamə əsasında “Simruq” MTK-ya ərizə verərək Əhmədov Azər Zakir oğluna məxsus mənzilin cavabdeh İmanov Vəli Nəcəfzadə oğlunun adına keçirilməsini və A.Z.Əhmədovun pay üzvlüyündən azad edilməsini xahiş etmişdir. “Simruq” MTK ərizəni əsas götürərək 17 avqust 2016-cı il tarixdə İmanov Vəli Nəcəfzadə oğlu ilə “Binada mənzil tikintisi haqqında” müqavilə bağlamış və həmin tarixdə İmanov Vəli Nəcəfzadə oğlu tərəfindən mənzilin haqqının ödənilməsi barədə maliyyə arayışı vermişdir. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qeyd olunanlara əsasən “Simruq” MTK ilə İmanov Vəli Nəcəfzadə oğlu arasında 17 avqust 2016-cı il tarixdə “Binada mənzil tikintisi haqqında” müqavilə bağlamış Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Yeni Yasamal yaşayış massivi, M. Xiyabani küçəsi, 33 sayılı ünvanda inşa etdiyi 3 otaqlı, ümumi sahəsi 104 kv.m olan, 2-ci mərtəbədə 64 sayılı mənzilin tikintisi haqqında müqaviləni qanuni hesab edib MM-nin 178.8-ci maddəsinə müvafiq olaraq

birinci instansiya məhkəməsinin V.İmanovun mübahisəli mənzilə sahiblik və istifadə hüququnun yaranması barədə gəldiyi nəticə ilə razılaşmışdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 178.8-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 25 oktyabr 2010-cu il tarixli qərarında göstərmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 178.8-ci maddəsi həmin Məcəllənin 146.1-ci, 146.2-ci, 178.1-ci və 178.2-ci maddələrinin və Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin 113-cü maddəsinin müddəalarına uyğun olaraq tətbiq edilməlidir. Kooperativin üzvü və pay yığımına hüququ olan digər şəxslər kooperativin verdiyi mənzil, bağ, qaraj və ayrı-ayrı qurğu üçün pay haqqını tam verdikdə həmin əmlaka sahiblik və istifadə hüququnu, daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeyd alındıqdan sonra isə sərəncam vermək hüququnu əldə edirlər.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qətnamədə V.N.İmanova münasibətdə Konstitusiyaya Məhkəməsinin Qərarındakı bu müddəalara istinad etsə də, Əhmədov Azər Zakir oğluna münasibətdə həmin maddi hüquq normalarına müraciət etməmiş və qətnamədə ziddiyyətə, tərəflər arasında qeyri bərabərliyə yol vermişdir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən isə hamı qanun və məhkəmə qarşısında bərabərdir.

3. Yuxarıda qeyd olunan maddi hüquq normalarının məzmunu və mülki işin faktiki halları ilə müəyyən edilir ki, Əhmədov Azər Zakir oğlu mübahisəli mənzillə bağlı “Simruq” MTK ilə 29 dekabr 2007-ci il tarixdə müqavilə bağlamış və mənzilin tam dəyərini “Simruq” MTK-ya ödəmiş, lakin mənzilə olan hüququnu daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeyd etdirməmişdir. Beləliklə, Əhmədov Azər Zakir oğlu mübahisəli mənzilə sahiblik və istifadə hüququnu əldə etmiş, lakin mənzil daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeyd alınmadığına görə onun üzərində sərəncam vermək hüququna malik olmamışdır. Odur ki, Əhmədov Azər Zakir oğlu mübahisəli mənzil üzərində sərəncam verib onu satmaq hüququna malik olmamışdır.

4. Əhmədov Azər Zakir oğlu mübahisəli mənzil üzərində sərəncam vermək hüququna malik olmadığına görə həmin hüququ etibarnamə əsasında Əhmədov İbrahim Əli oğluna verə bilməzdi və yaxud mübahisəli mənzil Əhmədov

İbrahim Əli oğluna verilmiş etibarnamə əsasında satıla, yəni onun üzərində sərəncam verilə bilməzdi.

5. Əhmədov İbrahim Əli oğluna verilmiş etibarnamədə Əhmədov Azər Zakir oğlunun kooperativ üzvlüyündən çıxarılması, onunla “Simruq” MTK arasında bağlanmış 29 dekabr 2007-ci il tadraxli müqaviləni ləğv etdirmək səlahiyyətləri İ.Ə.Əhmədova verilməmişdir. Belə olan halda mübahisəli mənzil ilə əlaqədar “Simruq” MTK ilə İmanov Vəli Nəcəfqulu oğlu arasında 17 avqust 2016-cı il tarixdə “Binada mənzil tikintisi haqqında” müqavilə bağlanması qanunauyğun hesab edilə bilməz.

6. MM-nin 423.1-ci maddəsinə əsasən müqavilənin dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi haqqında razılaşma, əgər bu Məcəllədən, müqavilədən və ya işgüzar adətlərdən ayrı qayda irəli gəlmirsə, müqavilə ilə eyni formada bağlanır. Əhmədov Azər Zakir oğlu mübahisəli mənzillə bağlı “Simruq” MTK arasında 29 dekabr 2007-ci il tadraxdə müqavilə bağlanması mülki işin mübahisələndirilməyən hallarına aiddir və həmin müqavilənin surəti mülki işə əlavə edilmişdir. Lakin həmin 29 dekabr 2007-ci il tarixli müqavilənin ləğv olunması barədə mülki işdə hər hansı bir sübut mövcud deyildir və bu barədə yazılı müqavilə bağlanmamışdır.

7. Mülki işə İmanov Vəli Nəcəfqulu oğlunun Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Yeni Yasamal yaşayış massivi, M. Xiyabani küçəsi, 33 saylı ünvanda “Simruq” MTK-nın inşa etdiyi 3 otaqlı, 104 kv.m, ümumi yaşayış sahəsində, 2-ci mərtəbədə 64 saylı mənzilə görə Əhmədov Azər Zakir oğluna pul ödəməsi, yaxud “Simruq” MTK-ya ödənilmiş pul vəsaitinin A.Z.Əhmədova qaytarılması barədə sənəd əlavə olunmamışdır.

8. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi kooperativ üzvünün öz payını verməsi hüququ ilə əlaqədar MM-nin 112.3 və 109-4.1.1-ci maddələrinə istinad etmişdir. Həmin maddələrə əsasən kooperativin üzvlərinin kooperativə daxil olmaq və könüllü qaydada kooperativdən çıxmaq hüquqları vardır.

Əgər kooperativin nizamnaməsi ilə ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, kooperativin üzvü öz payını və ya onun bir hissəsini kooperativin digər üzvünə verə bilər. Payın (onun bir hissəsinin) kooperativ üzvü olmayan fiziki şəxsə verilməsinə yalnız kooperativin razılığı ilə yol verilir. Belə halda kooperativin digər üzvləri həmin payı (onun bir hissəsini) almaqda üstünlük hüququna malikdirlər. Əgər kooperativin üzvləri

kooperativin nizamnaməsində nəzərdə tutulan müddət ərzində öz üstünlük hüququndan istifadə etməzlərsə, pay üçüncü şəxsə özgəninkiləşdirilə bilər (MM-nin 112.3-cü maddəsi).

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qeyd olunan maddələrə istinad etsə də həmin maddələrin tələblərinə riayət olunub olunmamasını yoxlamamış, həmin maddi hüquq normalarının prizmasında mübahisəli hüquq münasibətini qiymətləndirməmişdir.

9. Kooperativə üzvlük və üzvlükdən çıxmaq məsələləri kooperativin nizamnaməsi ilə müəyyən edildiyinə baxmayaraq mülki işin materiallarında “Simruq” MTK-nın nizamnaməsinin surəti mövcud deyil və apellyasiya instansiyası məhkəməsi Əhmədov Azər Zakir oğlunun kooperativin üzvlüyünə qəbul olunması, üzvlükdən çıxması, İmanov Vəli Nəcəfqulu oğlunun kooperativin üzvlüyünə daxil olması məsələləri araşdırmamış və bu barədə müvafiq sənədlər mülki işə əlavə olunması təmin edilməmişdir.

10. Məhkəmə kollegiyası həmin iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının tətbiqi məsələsinin dəyərləndirilməsi ilə bağlı qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən iş üzrə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun “Nizam Babayevin şikayəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 25 fevral 2011-ci il tarixli qərarının Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 28 dekabr 2011-ci il tarixli qərarında müəyyənləşdirdiyi hüquqi mövqeyi nəzərə alınmalıdır. Bu mövqə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına əlavələr və dəyişikliklər edilməsi barədə” 11 iyun 2004-cü il tarixli, 688-IIQD sayılı Azərbaycan Respublikası Qanununun III hissəsinin 9-cu bəndinin və IV hissəsinin 7-ci bəndinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin IX hissəsinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 25 yanvar 2005-ci il tarixli qərarında da öz ifadəsini tapmışdır. Qərarında qeyd olunur ki: “Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun qərarı mübahisəyə dair hüquqi məsələlərlə bağlı məhkəmənin hüquqi mövqelərini də əks etdirir. Həmin mövqələr bir qayda olaraq Konstitusiyanın əsasları, onun

aliliyini və birbaşa qüvvəsi, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq aktların, o cümlədən insan hüquq və azadlıqlarının üstünlüyü nəzərə alınmaqla formalaşır.

Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən qəbul edilən qərarlar Azərbaycan Respublikası ərazisində məcburi qüvvəyə malikdir və qüvvəyə mindikdən sonra şərtsiz icra olunmalıdır”.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 28 dekabr 2011-ci il tarixli qərarında müəyyən edilmişdir ki, “MM-nin 112-ci maddəsində kooperativin üzvlüyünə xitam verilməsinin könüllü və məcburi qaydada həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

MM-nin 112.1-ci maddəsində kooperativ üzvünün kooperativdən könüllü çıxmaq hüququ, Məcəllənin 112.2-ci maddəsində göstərilən hallar olduqda isə kooperativin kooperativ üzvünü üzvlükdən məcburi çıxarması hüququ və belə hüquqların realizə olunmasının hüquqi nəticələri müəyyən edilmişdir.

Kooperativdə üzvlüyə könüllü qaydada xitam verilməsinin digər əsası MM-in 112.3-cü maddəsi ilə müəyyən edilmişdir.

Belə ki, MM-nin göstərilən maddəsinə müvafiq olaraq əgər kooperativin nizamnaməsi ilə ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, kooperativin üzvü öz payını və ya onun bir hissəsini kooperativin digər üzvünə verə bilər. Payın (onun bir hissəsinin) kooperativ üzvü olmayan fiziki şəxsə verilməsinə yalnız kooperativin razılığı ilə yol verilir. Belə halda kooperativin digər üzvləri həmin payı (onun bir hissəsini) almaqda üstünlük hüququna malikdirlər. Əgər kooperativin üzvləri kooperativin nizamnaməsində nəzərdə tutulan müddət ərzində öz üstünlük hüququndan istifadə etməzlərsə, pay üçüncü şəxsə özgəninkiləşdirilə bilər.

Burada xüsusilə qeyd olunmalıdır ki, mülki qanunvericilikdə kooperativin fəaliyyətinə aid bütün mühüm məsələlərin onun üzvlərinin ümumi yığıncağı tərəfindən həll edilməsi barədə imperativ müddəa müəyyənləşdirilmişdir.

MM-nin 111.3.3-cü maddəsində kooperativin ali idarəetmə orqanı olan onun üzvlərinin ümumi yığıncağının müstəsna səlahiyyətləri sırasında kooperativ üzvlərini qəbul etmək və çıxarmaq səlahiyyəti göstərilmişdir.

Beləliklə, yuxarıda istinad edilən mülki qanunvericiliyin müddəaları ilə kooperativin üzvlüyünə xitam verilməsinin səbəblərindən asılı olmayaraq, belə xitamın verilməsi kooperativin

idarəetmə orqanlarının (idarə heyəti və s.) deyil, kooperativ üzvlərinin ümumi yığıncağının səlahiyyətlərinə aid edilmişdir”.

Hazırkı mülki işdə kooperativin üzvlüyünə xitam verilməsinin barədə kooperativ üzvlərinin ümumi yığıncağının heç bir qərarı mövcud deyildir. Qeyd olunanlar apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun hüquqi mövqeyinə müvafiq olmamasına dəlalət edir.

11. Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə MPM-nin) 9.1, 9.3, 14.2, 88, 217.1, 218.1, 218.3 və 220.4-cü maddələrinə görə hər hansı mübahisənin qanuni və əsaslı həlli üçün məhkəmə baxışı zamanı məhkəmə sübutlara obyektiv, qərəzsiz, hərtərəfli və tam baxdıqdan sonra həmin sübutlara tətbiq edilməli olan hüquq normalarına müvafiq qiymət verməlidir. Məhkəmənin qətnaməsi qanuni və əsaslı olmalıdır. Hakim işdə iştirak edən şəxslərin verdiyi tələblər üzrə qətnamə çıxarır. Qətnamə çıxarıldıqda hakim sübutları qiymətləndirir, iş üçün əhəmiyyətli olan nə kimi halların müəyyən edildiyini, nə kimi halların müəyyən edilmədiyini, tərəflərin hansı hüquqi münasibətdə olmalarını, həmin iş üzrə hansı qanunun tətbiq edilməli olduğunu və iddianın təmin olunub-olunmadığını müəyyən etməlidir.

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun bu məsələ ilə bağlı hüquqi mövqeyi ondan ibarətdir ki, konstitusiyaya hüququnun doktrinası hüquqi müəyyənlik prinsipini Konstitusiyanın Preambulasında öz əksini tapan qanunun aliliyinin əsas elementlərindən biri kimi tanıyır. Hüquqi müəyyənlik prinsipi isə digər tələblərlə yanaşı, ən ümumi mənasında mövcud hüquqi vəziyyətə aid aydınlığı və müəyyənliyi nəzərdə tutur. Bu baxımdan məhkəmələr tərəfindən qəbul olunmuş qərarlarda həll olunan işə aid bütün zəruri məsələlərə aydınlıq gətirilməli, ziddiyyətli məqamlar aradan qaldırılmalıdır. Azərbaycan Respublikasının adından çıxarılan məhkəmə aktlarında işin ədalətli həllini şübhə altına alan, ziddiyyətlər yaranan və mübahisə üzrə iştirakçıların konstitusiyaya məhkəmə müdafiəsi hüququna təsir göstərən müddəalar olmamalıdır (Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 13 iyun 2008-ci il tarixli Qərarı).

Göstərilən mövqeyə zidd olaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsi MPM-in 392.2-ci maddəsinin tələblərini pozaraq, qətnamədə

apellyasiya şikayətlərini hansı dəlillərə əsasən təmin etməməsini qeyd etməmişdir.

12. Əhmədov Azər Zakir oğlu apellyasiya şikayətində mübahisəli mənzili satmadığını, dostu Məmmədov Vüsal Təşkilat oğlunun İmanov Vəli Nəcəfqulu oğlundan aldığı borca görə girov qoyulması üçün verdiyini, həmçinin birinci instansiya məhkəməsində onun iştirakının təmin olunmamasını qeyd etsə də, həmin xüsusiyyətlər apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən araşdırılmamışdır.

Məcburetmə və ya öhdəliyin icrası haqqında iddialar üzrə mübahisələri həll edərkən məhkəmə yalnız cavabdeh inzibati orqanın imtinasının qanuni və ya əsaslı olub-olmadığını yoxlamamalı, həm də iddiaçının mövcud hüquqi vəziyyətin dəyişdirilməsini (arzuladığı inzibati aktın qəbul edilməsini və ya öhdəliyin icrasını) tələb etməkdə nə dərəcədə haqlı olduğunu xidməti vəzifəsinə görə zəruri araşdırma aparmaqla müəyyən etməlidir.

Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyası tərəfindən Cavadov Yaşar Əfkar oğluna 11 yanvar 2018-ci il tarixdən ikinci dərəcəli əlillik təyin edilmişdir. O, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Beyləqan rayon şöbəsinə müraciət edərək ikinci qrup əlil kimi pensiya təyin edilməsini xahiş etmişdir. Cavabdeh özünün 28/1011 sayılı, 30 aprel 2018-ci il tarixli məktubu ilə əlilliyə görə əmək pensiyasının təyin edilməsindən imtina edilmişdir.

Cavabdeh inzibati orqan imtinasını onunla əsaslandırılmışdır ki, “Əmək pensiyaları haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən əmək pensiyalarının təyin edilməsi, sosial sığorta stajının müəyyən olunması, əmək pensiyası sənədlərinin rəsmiləşdirilməsi, baxılması və saxlanması Qaydaları”nın 3.1.1-ci bəndinə əsasən qanunun qüvvəyə mindiyi gündəlik sığortaolunanların qazanılmış əmək pensiyası hüquqlarının nəzərə alınması üçün iş stajı əmək kitabçasına əsasən müəyyən edilir. İddiaçıya 2-ci qrup əlil kimi əmək pensiyasının təyin edilə bilməsi üçün “Əmək pensiyaları haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 11-ci maddəsinə əsasən 11 il 08 ay sosial sığorta stajı tələb olunur. İddiaçı sözügedən iş stajına malik olmadığı üçün ona əlilliyə görə əmək pensiyası təyin edilməsi mümkün deyildir.

İddiaçı cavabdehin imtinasını qanunsuz hesab edərək məhkəməyə müraciət etməklə

Beləliklə, yuxarıda göstərilənlərə əsasən kassasiya kollegiyası iş üzrə qəbul etdiyi qərarla kassasiya şikayətini təmin edib, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 11 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsini ləğv edərək, mülki işi yenidən apellyasiya qaydasında baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə qaytarımışdır.

05.07.1990-31.10.2002-ci illərdə 4 nömrəli İxtisaslaşdırılmış səyyar mexanikləşdirilmiş dəstəsində işlədiyi illəri staj kimi müəyyən edərək ona hüququnun yarandığı zaman əlilliyə görə əmək pensiyası təyin etməklə həmin dövrdə olan “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun tələbləri nəzərə alınmaqla hesablanıb ödənilməsi öhdəliyinin cavabdehin üzərinə qoyulması barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Şirvan İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 13 iyul 2018-ci il tarixli, 2-1(086)-1591/2018 sayılı qərarı ilə iddia təmin edilərək Cavadov Yaşar Əfkar oğluna 05.07.1990-cı il tarixdən 31.10.2002-ci il tarixədək 4 nömrəli İxtisaslaşdırılmış səyyar mexanikləşdirilmiş dəstədə işlədiyi iş stajının sosial sığorta stajı kimi nəzərə alınmaqla ona hüququnun yarandığı zaman əlilliyə görə əmək pensiyası təyin edilməsi öhdəliyi cavabdeh Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Beyləqan rayon şöbəsinin üzərinə qoyulmuşdur.

Cavabdeh apellyasiya şikayəti verərək həmin qərarın ləğv edilməsini xahiş etmişdir. Apellyasiya şikayətinin dəlilləri ondan ibarət olmuşdur ki, qarşılıqlı yoxlama zamanı 4 nömrəli İxtisaslaşdırılmış səyyar mexanikləşdirilmiş dəstənin hüquqi ünvanının məlum olmaması səbəbindən iddiaçının əmək stajının araşdırılması mümkün olmamışdır.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 2-1(106)-19/2019 sayılı, 07 fevral 2019-cu il tarixli qərarı ilə cavabdehin

apellyasiya şikayəti təmin edilməyərək Şirvan İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 13 iyul 2018-ci il tarixli, 2-1(086)-1591/2018 sayılı qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Cavabdeh kassasiya şikayəti verərək Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 07 fevral 2019-cu il tarixli qərarını ləğv edib iddianın rədd edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayətinin dəlilləri ondan ibarət olmuşdur ki, apellyasiya məhkəməsinin qərarı maddi və prosessual hüquq normalarının pozuntusu ilə çıxarılmışdır. Belə ki, iddiaçıya əlilliyə görə əmək pensiyası təyin edə bilmək üçün onun əmək kitabçasında göstərilmiş 4 nömrəli İxtisaslaşdırılmış səyyar mexanikləşdirilmiş dəstədə işlədiyi dövrün qarşılıqlı yoxlanılması mümkün olmamışdır. Bu səbəbdən də ona pensiya təyin edilməmişdir. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən əmək pensiyalarının təyin edilməsi, yenidən hesablanması, bir növündən başqa növünə keçirilməsi və ödənilməsi” Qaydalarının hüquq münasibətlərinin yarandığı dövrdə qüvvədə olan redaksiyasının 4.2.7-ci maddəsinə uyğun olaraq pensiya (pensiya, sosial yardım və müavinətlər) sektorunun əməkdaşı (müvafiq sahə üzrə) ərizəçi və ya onun nümayəndəsi tərəfindən təqdim olunan əmək kitabçası üzrə 01 yanvar 2006-cı il tarixədək olan dövrdə sığortaolunanın qeyri-dövlət müəssisələrində çalışmasını göstərən qeydlərin yerində qarşılıqlı yoxlanılmasını həyata keçirir. İnzibati orqan bu yoxlamayı həyata keçirməyə çalışmış, lakin iddiaçının işlədiyi iddia olunan 05.07.1990-cı il tarixdən 31.10.2002-ci il tarixədək 4 nömrəli İxtisaslaşdırılmış səyyar mexanikləşdirilmiş dəstədə işlədiyi dövrə bağlı əmək kitabçasında göstərilmiş qeydlərlə bağlı aidiyyəti sənədlər arxivə təqdim edilməmişdir, işəgötürən fəaliyyətini dayandırdığı üçün isə həmin qeydləri başqa cür yoxlamaq mümkün olmamışdır. Məhkəmə isə qərar qəbul edərkən yalnız mötəbərliyi şübhə doğuran əmək kitabçasındakı qeydlərə əsaslanmışdır.

Aşağıda göstərilənlərə əsasən kassasiya məhkəməsi hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin edilərək apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv olunmaqla iş baxılması üçün apellyasiya instansiyaya məhkəməsinə göndərməlidir.

“Əmək pensiyaları haqqında» Qanunun 12.1-ci əlilliyə görə əmək pensiyası I qrup əlillərə ümumilikdə sığorta stajı 5 ildən az olmamaq

şərtlə, əmək qabiliyyətli yaş dövrünün hər tam ili üçün 4 ay sığorta stajı olduqda təyin edilir. II və III qrup əlillərə əlilliyə görə əmək pensiyası fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalı əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verməsi şərtlə, bu maddədə göstərilən sığorta stajı olduqda təyin edilir.

İddiaçıya 11 yanvar 2018-ci il tarixdən ikinci qrup əlillik təyin edilmişdir. Ona II qrup əlil kimi pensiya təyin edə bilmək üçün qanunun qeyd edilən müddətində təsbit edilmiş iki şərtin məcmu şəkildə birgə mövcudluğu tələb olunur – 1) tələb olunan sığorta stajı mövcud olmalıdır və 2) fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalı əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verməlidir.

Birinci şərtlə bağlı olaraq cavabdehin bildirdiyi kimi iddiaçının 11 il 08 ay sığorta stajı mövcud olmalıdır. İddiaçı tərəfindən bununla bağlı əmək kitabçası və Azərbaycan Respublikası Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin Beyləqan rayon şöbəsi tərəfindən verilmiş 06 yanvar 2018-ci il tarixli, 87 sayılı arayış təqdim edilmişdir. Əmək kitabçasının məlumatlarına görə iddiaçı 04.01.1998-07.06.1990-cı illərdə Təsərrüfat yemçilik briqadasında traktorist maşinist, 01.06.1984-18.06.1985-ci illərdə Beyləqan rayon Mil-təcrübə təsərrüfatının yardımçı təsərrüfatında mal-qara fermasında buzova baxan, 05.07.1990-cı il tarixdən 31.10.2002-ci il tarixədək 4 nömrəli İxtisaslaşdırılmış səyyar mexanikləşdirilmiş dəstədə fəhlə işləmişdir. Azərbaycan Respublikası Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin Beyləqan rayon şöbəsi tərəfindən verilmiş arayışa görə isə iddiaçı 11.06.1985-ci ildən 26.05.1987-ci il tarixədək SSRİ Silahlı Qüvvələri sırasında hərbi xidmət keçmişdir.

Cavabdeh 05.07.1990-cı il tarixdən 31.10.2002-ci il tarixədək iddiaçının 4 nömrəli İxtisaslaşdırılmış səyyar mexanikləşdirilmiş dəstədə işlədiyi iş stajının sosial sığorta stajı kimi nəzərə alınmasından imtina edərək bununla bağlı mövqeyini onunla əsaslandırmışdır ki, qarşılıqlı yoxlamanın aparılması mümkün olmadığından iddiaçının həqiqətən sözügedən müəssisədə işlədiyini müəyyən etmək mümkün olmamışdır. Buna görə də, həmin dövr ona əmək pensiyası hüququ verən sosial sığorta stajına daxil edilə bilməz.

Kollegiya hesab etmişdir ki, iddiaçının 4 nömrəli İxtisaslaşdırılmış səyyar mexanikləşdirilmiş dəstədə işlədiyi iş stajının sosial sığorta stajı kimi nəzərə alınmalı olduğu ilə bağlı apellyasiya məhkəməsi düzgün nəticəyə gəlmişdir.

Belə ki, qüvvədən düşmüş “Vətəndaşların pensiya təminatı haqqında” Qanunun 69-cu maddəsinə əsasən iş stajı müəyyən edilmiş qaydada idarə, müəssisə və təşkilatın verdiyi sənədə əsasən təsdiq edilir. İş stajını sübut edən əsas sənəd əmək kitabçasıdır.

“İşçilərin əmək kitabçasının forması və onun tətbiqi qaydaları” haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1996-cı il 26 dekabr tarixli, 186-cı qərarının 1.1-ci bəndinə əsasən, əmək kitabçası işçinin əmək fəaliyyətini və əmək stajını təsdiq edən əsas sənəd hesab edilir.

“Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən əmək pensiyalarının təyin edilməsi, sosial sığorta stajının müəyyən olunması, əmək pensiyası sənədlərinin rəsmiləşdirilməsi, baxılması və saxlanması Qaydaların”nın 3.2 və 3.2.1-ci bəndlərinə əsasən 2006-cı il yanvarın 1-dək sığortaolunanların qazanılmış əmək pensiyası hüquqlarının nəzərə alınması üçün iş stajı aşağıdakı sənədlər üzrə PAS-a daxil edilmiş məlumatlara əsasən müəyyən edilir: əmək kitabçası;..

Beləliklə, hazırkı iş üzrə mübahisəli məsələ 05.07.1990-cı il tarixdən 31.10.2002-ci il tarixədək əmək fəaliyyəti ilə bağlı olduğundan, eləcə də iddiaçının həmin dövrlərdə işlədiyi əmək kitabçasında bu barədə müvafiq qeydiyyat aparılmaqla təsdiqləndiyindən, qanunvericiliyin yuxarıda istinad olunan müddəalarına əsasən sözügedən dövr iddiaçıya əmək pensiyası hüququ verən sosial sığorta stajına daxil edilməlidir.

Kollegiya cavabdeh tərəfindən bildirilmiş qarşılıqlı yoxlamanın aparılmasının mümkün olmadığına görə əmək kitabçasındakı məlumatların həqiqiliyini yoxlamağın mümkün olmaması və buna görə də, həmin dövrün sosial sığorta stajına daxil edilməsinin yolverilməzliyi ilə bağlı dəlillərini isə əsassız hesab etmişdir.

İlk növbədə qeyd edilməlidir ki, cavabdeh bu dəlili “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən əmək pensiyalarının təyin edilməsi, yenidən hesablanması, bir növündən başqa növünə keçirilməsi və ödənilməsi” Qaydalarının hüquq

münasibətlərinin yarandığı dövrdə qüvvədə olan redaksiyasının 4.2.7-ci maddəsinə istinadla irəli sürmüşdür.

Nəzərə almaq lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Kollegiyasının 17 nömrəli 11.12.2017-ci il tarixli qərarına əsasən, “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən əmək pensiyalarının təyin edilməsi, yenidən hesablanması, bir növündən başqa növünə keçirilməsi və ödənilməsi Qaydaları” təsdiq edilmiş, həmçinin yeni Qaydaların təsdiqi ilə əlaqədar “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən əmək pensiyalarının təyin edilməsi, sosial sığorta stajının müəyyən olunması, əmək pensiyası sənədlərinin rəsmiləşdirilməsi, baxılması və saxlanması Qaydaları”nın təsdiq edilməsi barədə” 17 nömrəli qərarlarının (21 noyabr 2011-ci il tarixli) 1-ci və 2-ci hissələri ləğv edilmişdir. Başqa sözlə, cavabdehin istinad etdiyi Qaydalar hazırda qüvvədən düşmüş, yeni Qaydalarda isə cavabdehə belə bir səlahiyyət verilməmişdir.

Digər tərəfdən isə kollegiya qeyd etmişdir ki, cavabdeh qarşılıqlı yoxlamanın aparılmasının mümkün olmadığına istinad edərək bu mövqeyini apellyasiya şikayətində onunla əsaslandırılmışdır ki, qarşılıqlı yoxlama zamanı 4 nömrəli İxtisaslaşdırılmış səyyar mexanikləşdirilmiş dəstənin hüquqi ünvanının məlum olmaması səbəbindən iddiaçının əmək stajının araşdırılması mümkün olmamışdır. Kassasiya şikayətində isə göstərilmişdir ki, əmək kitabçasında göstərilmiş qeydlərlə bağlı aidiyyatı sənədlər arxivə təqdim edilməmişdir, işəgötürən fəaliyyətini dayandırdığı üçün isə həmin qeydləri başqa cür yoxlamaq mümkün olmamışdır. Göründüyü kimi cavabdeh hər dəfə müxtəlif əsaslara istinad etmişdir. Ən başlıcası isə cavabdeh həqiqətən bu qaydada yoxlama apardığına dair hər hansı sübut təqdim etməmişdir. İş materiallarından müəyyən edilmir ki, cavabdeh sözügedən qaydada qarşılıqlı yoxlama aparmış və bu zaman həqiqətən qeyd etdiyi hallar aşkar edilmişdir. Nəhayət, bununla bağlı olaraq kollegiya bir məqamı da xüsusilə vurğulamışdır ki, cavabdehin bildirdiyi hallar iddiaçının təqsiri ilə bağlı yarana biləcək hallar deyildirlər və müvafiq olaraq onun pensiya hüquqlarının məhdudlaşdırılması nəticəsini doğurmamalıdır.

“Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 23.2-ci maddəsinə əsasən 1992-ci il yanvarın 1-dək keçmiş SSRİ-nin ərazisində qazanılmış əmək stajı ümumi qaydada sığorta stajına daxil edilir.

Beləliklə, qanunvericiliyin yuxarıda sadalanmış müddəaları işin müəyyən edilmiş hallarına tətbiq baxımından qiymətləndirildikdə iddiaçının əlilliyə görə əmək pensiyası ala bilmək üçün “Əmək pensiyaları haqqında» Qanunun 12.1-ci maddəsində tələb olunan zəruri sığorta stajına malik olduğu müəyyən olunur.

Lakin kollegiya hesab etmişdir ki, apellyasiya məhkəməsi mübahisənin həlli zamanı maddi və prosessual hüquq normalarını sonadək işə düzgün tətbiq etməmişdir. Belə ki, məhkəmə II qrup əlil olan iddiaçıya əlilliyə görə əmək pensiyasının təyin olunması üçün tələb olunan digər şərtin, yəni fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalının əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verib-vermədiyi məsələsi üzrə ümumiyyətlə araşdırma aparmamışdır. Halbuki, yuxarıda da qeyd edildiyi kimi II qrup əlil kimi pensiya təyin edə bilmək üçün iki şərtin məcmu şəkildə birgə mövcudluğu tələb olunur – 1) tələb olunan sığorta stajı mövcud olmalıdır və 2) fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalı əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verməlidir. Odur ki, təkrar apellyasiya baxışı zamanı məhkəmə digər şərtin, yəni iddiaçının fərdi hesabının sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalının əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan

pensiya təminatına imkan verib-vermədiyi məsələsini araşdırmalıdır.

Bununla bağlı olaraq kollegiya həmçinin qeyd etmişdir ki, məcburetə və ya öhdəliyin icrası haqqında iddialar üzrə mübahisələr həll olunarkən məhkəmə cavabdeh inzibati orqanın imtinasının qanuni və ya əsaslı olub-olmadığının müəyyən edilməsindən daha çox, iddiaçının mövcud hüquqi vəziyyətin dəyişdirilməsini (arzuladığı inzibati aktın qəbul edilməsini, öhdəliyin icrasını) tələb etməkdə nə dərəcədə haqlı olduğunu müəyyən etməlidir. Bu mənada, iddiaçının fərdi hesabının sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalının əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verməsi məsələsini cavabdehin qaldıraraq qaldırmamasından asılı olmayaraq iddiaçıya II qrup əlil kimi əlilliyə görə pensiya təyin edərək məhkəmə həmin məsələni xidməti vəzifəsinə görə aydınlaşdırmağa və qanunun tələb etdiyi şərtin ödənilib-ödənilmədiyini müəyyənləşdirməyə borcu olmuşdur. Apellyasiya məhkəməsi özünün bu vəzifəsini yerinə yetirmədiyindən onun tərəfindən çıxarılmış qərar ləğv edilməklə iş təkrar baxışa qaytarılmışdır.

Kassasiya şikayətinin iddianın rədd edilməli olduğuna dair hissəsi isə təmin edilməmişdir ona görə ki, iddianın əsaslı olub-olmadığı son nəticədə aparılacaq araşdırmadan sonra iddiaçının fərdi hesabının sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalının əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verib-vermədiyinin müəyyən edilməsindən asılı olacaqdır.

Əmlakı başqa şəxslərdən əldə edən hər bir alıcıda əqdin legitimizliyi barədə şübhə yaranmadıqda, o vicdanlı alıcı qismində qəbul olunmalıdır.

Qax rayon məhkəməsinin 18 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı İsmınaz Şahinidzenin cavabdeh Yusif Tarverdiyevə və digərlərinə qarşı “torpağa dair bağlanmış alqı-satqı müqaviləsinin etibarsız hesab edilməsi” barədə iddiası təmin edilərək, JN-167 sayılı Dövlət Aktına əsasən İsmınaz Şahinidze və digərlərinin paylı mülkiyyətində olan Qax rayonu, Turaclı kəndində yerləşən, 4,46 ha pay torpaq sahəsinin cavabdeh Yusif Tarverdiyevə satılmasına dair notarial qaydada bağlanmış 10 dekabr 2001-ci il tarixli

alqı-satqı müqaviləsinin etibarsız hesab edilməsi qət edilib. Üçüncü şəxs “Floral-qlade” MMC qətnamədən apellyasiya şikayəti verib.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 24 oktyabr 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə apellyasiya şikayəti qismən təmin edilərək, iş üzrə Qax rayon məhkəməsinin 18 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsi qismən- 10 dekabr 2001-ci il tarixli alqı-satqı müqaviləsinin Dursun Şainidze, Ququli Şainidze, Tengiz Şainidze, Nazəni Şahinidze, Leyla Susanidze və Aslan

Şahinidzeyə münasibətdə etibarsız hesab edilməsinin təmin edilməsi hissədə ləğv edilərək, həmin hissədə iddia tələbi rədd edilib, qalan hissədə qətnamə dəyişdirilmədən saxlanılıb.

İşdən görünür ki, iddiaçı Dursun Şainidze məhkəmədə cavabdeh Yusif Tarverdiyevə və digərlərinə qarşı “torpağa dair bağlanmış alqı-satqı müqaviləsinin etibarsız hesab edilməsi” barədə iddia qaldırır və tələbini onunla əsaslandırır ki, Qax rayonu, Turaclı kəndində yerləşən 4,46 ha torpaq sahəsi Qax rayon AİK-nın 28 iyun 1998-ci il tarixli, 07 sayılı qərarı ilə 7 nəfər ailə üzvləri ilə birlikdə kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı məqsədi ilə onların paylı mülkiyyətlərinə verilib. Torpaq sahəsi üzərində paylı mülkiyyət hüquqları JN-167- sayılı Dövlət Aktına əsasən daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınıb. O, 17 noyabr 1992-ci ildə Qax rayonu, Turaclı kəndində doğulmaqla, torpaq sahəsi onların paylı mülkiyyətinə verilməyə 16 yaşını tamam etməyib. Lakin valideynləri paylı mülkiyyətlərində olan 4,46 ha pay torpaq sahəsini 10 dekabr 2001-ci il tarixli notarial qaydada təsdiq edilmiş alqı-satqı müqaviləsinə əsasən cavabdeh Yusif Tarverdiyevə satıblar. Torpaq sahəsi satılarkən onun 9, qardaşı Tengiz Şainidzenin isə 14 yaşını tamam edib. Notarial qaydada təsdiq edilən müqaviləni 7 nəfər paylı mülkiyyətçilərdən 5 nəfəri, yəni atası, anası, qardaşı Aslan, bacıları Leyla və Nazəni imzalayıb, onun və qardaşı Tengiz Şainidzenin hüquqları isə müvafiq qəyyumluq və himayəçilik orqanı tərəfindən müdafiə olunmayıb. Bununla da onun və qardaşı Tengiz Şainidzenin qanunvericilik aktlarında təsbit olunmuş mülkiyyət hüquqları pozulub. Nəticədə o, və qardaşı Tengiz Şainidze paylı mülkiyyət hüququ ilə hər birinə məxsus olan 0,637 ha torpaq sahəsindən məhrum olublar. O, bu barədə yalnız 2018-ci ilin mart ayında alqı-satqı müqaviləsinin surətini əldə etdikdən sonra bilib, qardaşı Tengiz Şainidze isə 29 iyun 2004-cü ildə ölüb. Torpaq sahəsi alqı-satqı müqaviləsinə əsasən cavabdeh Yusif Tarverdiyevə satılsa da, həmin müqavilə daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınmayıb və hazırda torpağa mülkiyyət hüququna dair JN-167 sayılı Dövlət Aktı onlardadır.

Üçüncü şəxs “Floral-qlade” MMC qətnamədən kassasiya şikayəti verib və kassasiya şikayətini onunla əsaslandırır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi işə baxarkən maddi, prosessual hüquq normalarının tələblərini pozaraq, işin faktiki halları üzrə səhv nəticəyə gəlib, iş

əlavə edilmiş sübutlara düzgün hüquqi qiymət verməyib və vicdanlı alıcı olması nəzərə alınmayıb.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi işə əlavə edilmiş sübutları tədqiq edib müəyyən etmişdir ki, Qax rayonu, Turaclı kəndində yerləşən kənd təsərrüfatı təyinatlı 4,46 ha torpaq sahəsi Qax rayon AİK-nın 28 iyun 1998-ci il tarixli, 07 sayılı qərarı ilə iddiaçının və 6 nəfər ailə üzvlərinin paylı mülkiyyətinə verilib və 06 oktyabr 1999-cu il tarixli, JN-167 sayılı “Torpağa mülkiyyət hüququna dair” Dövlət Aktına əsasən torpaq sahəsi mülkiyyət hüququ üzrə onların adlarına qeydə alınıb. 10 dekabr 2001-ci il tarixli notarial qaydada təsdiq edilmiş alqı-satqı müqaviləsinə əsasən Dursun Şainidze, digər 6 nəfər ailə üzvləri ilə birlikdə 4,46 ha torpaq sahəsini 58.000.000 manata (AZM) cavabdeh Yusif Tarverdiyevə satıb və yetkinlik yaşına çatmamış qızı İsmnaz Şahinidze və oğlu Tengiz Şainidzenin əvəzinə torpaq sahəsinin satılmasına dair yazılı razılıq verib və ərizə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq edilib. 06 iyul 2005-ci il tarixli, JN-0407 sayılı “Torpağa mülkiyyət hüququna dair” Dövlət aktına əsasən 4,46 ha torpaq sahəsi mülkiyyət hüququ üzrə cavabdeh Yusif Tarverdiyevin adına qeydə alınıb.

Bundan sonra Reyestr orqanı tərəfindən cavabdeh Yusif Tarverdiyevin adına 12 mart 2009-cu il tarixli Çıxarış verib və sonuncu 12 fevral 2012-ci il tarixli notarial qaydada təsdiq edilmiş alqı-satqı müqaviləsinə əsasən torpaq sahəsini 5.000 manata üçüncü şəxs “Floral-qlade” MMC-nə satıb və 06 iyun 2015-ci il tarixli Çıxarışa əsasən 4,46 ha torpaq sahəsi də daxil olmaqla, cəmi 7,48 ha torpaq sahəsi daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində mülkiyyət hüququ üzrə sonuncunun adına qeydə alınıb.

12 aprel 2018-ci ildə, 17 ildən sonra İsmnaz Şahinidze hazırkı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək, torpaq sahəsinin onun və 6 nəfər ailə üzvlərinin paylı mülkiyyətində olmaqla, həmin torpaq sahəsinə dair notarial qaydada alqı-satqı müqaviləsi bağlanarkən onun 9, qardaşı Tengiz Şainidzenin isə 14 yaşını tamam etmədiyini, həmin müqaviləni 7 nəfər mülkiyyətçidən 5 nəfərin, yəni atası, anası, qardaşı Aslan, bacıları Leyla və Nazənin imzalamalarını, onun və qardaşı Tengiz Şahinidzenin hüquqlarının qəyyumluq və himayəçilik orqanı tərəfindən müdafiə olunmadığını, bu barədə qəyyumluq və himayəçilik orqanından qabaqcadan razılıq

alınmadığını, qardaşı Tengiz Şainidzenin 29 iyun 2004-cü ildə öldüyünü və nəticədə hər birinin payına düşən 0,637 ha torpaq sahəsindən məhrum olduqlarını və bu barədə yalnız 2018-ci ilin mart ayında alqı-satqı müqaviləsinin surətini əldə etdikdən sonra xəbər tutmasını göstərərək, alqı-satqı müqaviləsinin etibarsız hesab edilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 213.2-ci maddəsinə əsasən, əşya mülkiyyət hüququnda mülkiyyətçilərin hər birinin payı müəyyənləşdirilməklə (paylı mülkiyyət) və ya belə paylar müəyyənləşdirilmədən (birgə mülkiyyət) ümumi mülkiyyətdə ola bilər.

Həmin Məcəllənin 215.4-cü maddəsinə görə, hər bir mülkiyyətçi qalan mülkiyyətçilərin hüquqları ilə bir araya sığan dərəcədə əşyaya sahiblik, ondan istifadə və ona dair sərəncam vermək ixtiyarına malikdirlər.

Həmin Məcəllənin 215.5-ci maddəsinə görə, paylı mülkiyyətdə olan əşyaya dair sərəncam verilməsi əşyanın bütün mülkiyyətçilərinin razılaşması əsasında həyata keçirilir.

Həmin Məcəllənin 567-ci maddəsinə əsasən, alqı-satqı müqaviləsinə görə, satıcı əşyanı alıcının mülkiyyətinə verməyi, alıcı isə əşyanı qəbul edib əvəzində müəyyənləşdirilmiş pul məbləğini (qiyməti) ödəməyi öhdəsinə götürür.

Həmin Məcəllənin 646.1-ci maddəsinə görə, daşınmaz əşyaların alqı-satqısı müqaviləsinə görə satıcı torpaq sahəsini, evi binanı, qurğunu, mənzili və ya digər daşınmaz əşyanı alıcının mülkiyyətinə verməyi öhdəsinə götürür.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi sadalanan maddələrin tələblərini hazırkı mülki mübahisəyə tətbiq edib, apellyasiya şikayətinin dəlillərini araşdırıb, işin yuxarıda müəyyən edilmiş faktiki hallarını nəzərə alıb qeyd edib ki, mübahisəli 4,46 ha torpaq sahəsi 06 oktyabr 1999-cu il tarixli, JN-167 sayılı "Torpağa mülkiyyət hüququna dair" Dövlət Aktına əsasən 7 nəfər şəxs, yəni hər birinin payı 0,637 ha olmaqla iddiaçının və ailə üzvlərinin paylı mülkiyyətlərində olduğundan, onlardan Dursun Şainidze, Quqili Şainidze, Leyla Susanidze, Nazəni Sainidze və Aslan Sainidze öz paylarını 10 dekabr 2001-ci il tarixli notarial qaydada təsdiq edilmiş alqı-satqı müqaviləsinə şəxsən imzalamla, yetkinlik yaşına çatmayan İsmnaz Şahinidze və Tengiz Şainidzenin payları isə onların əvəzinə ataları Dursun Şainidzenin verdiyi yazılı razılıq ərizəsinə əsasən 58.000.000 manata (AZM) cavabdeh Yusif Tarverdiyevə satıldığından,

iddiaçıya aid hissədə istisna olmaqla, alqı-satqı müqaviləsinin Mülki Məcəllədə müəyyənləşdirilmiş şərtləri pozmaqla bağlanması öz təsdiqini tapmır və iddiaçının tələbinə əsasən alqı-satqı müqaviləsinin bütövlükdə etibarsız hesab etməklə birinci instansiya məhkəməsi düzgün nəticəyə gəlməmişdir.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi bu hissədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə və hüquqi əsaslandırma ilə razılıq qeyd etmişdir ki, iddiaçının kassasiya şikayətinə əsasən qətnamənin kassasiya qaydasında ləğv edilməsi və ya dəyişdirilməsi üçün əsaslar yoxdur.

Belə ki, mülki qanunvericiliyə görə, alqı-satqı müqaviləsi konsensual xarakterli müqavilədir, yəni tərəflər müqavilənin bütün mühüm şərtləri barədə razılığa gəldikləri andan alqı-satqı müqaviləsi bağlanmış hesab olunur. Adətən, alqı-satqı müqaviləsində tərəflərin razılığa gəlməsi ilə müqavilənin icrası üst-üstə düşür, lakin bu, alqı-satqı müqavilənin konsensual xarakterinə xələl gətirmir. Deməli, alqı-satqı müqaviləsi bağlandığı andan tərəflərin müvafiq hüquq və vəzifələri yaranır, bunun üçün əşyanın alıcıya verilməsini gözləmək tələb olunmur.

Eyni zamanda nəzərə alınmalıdır ki, alqı-satqı müqaviləsi qarşılıqlı xarakterli əqddir. Hər iki tərəfdə qarşılıqlı subyektiv hüquq və vəzifələrin olması bu müqavilənin zəruri şərtlərindən biridir, yəni alıcının təklif olunan əşyanın verilməsini tələb etmək hüququna satıcının həmin əşyanı vermək vəzifəsi, satıcının verdiyi əşyanın haqqını tələb etmək hüququna alıcının əşyanın dəyərini ödəmək vəzifəsi qarşılıqlı şərtləndirilmişdir.

Bu baxımdan kassasiya instansiyası məhkəməsi hesab edir ki, tərəflər arasında bağlanmış alqı-satqı müqaviləsinə əsasən, Dursun Şainidze, Quqili Şainidze, Leyla Susanidze, Nazəni Sainidze və Aslan Sainidze, eləcə də yetkinlik yaşına çatmayan İsmnaz Şahinidze və Tengiz Şainidzenin qanuni nümayəndəsi kimi ataları Dursun Şainidze mübahisəli 4,46 ha torpaq sahəsini 58.000.000 manata (AZM) cavabdeh Yusif Tarverdiyevə satdıqlarından və sonuncu həmin torpaq sahəsini qəbul edib əvəzində müqavilədə müəyyənləşdirilmiş qeyd olunan pul vəsaitini onlara ödədiyindən, həmçinin alqı-satqı müqaviləsinin Mülki Məcəllədə müəyyənləşdirilmiş şərtlərin pozulmaqla bağlanması öz təsdiqini tapmadığından, alqı-satqı müqaviləsi onların paylarına, eləcə də mərhum

Tengiz Şainidzenin payna aid hissədə etibarsız sayıla bilməz.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi bu nəticəyə gələrkən Dursun Şainidze, Quqili Şainidze, Leyla Susanidze, Nazəni Sainidze və Aslan Sainidzenin alqı-satqı müqaviləsinin etibarsızlığı ilə bağlı məhkəmədə iddia qaldırmamalarını, eləcə də iddiaçının mərhum Tengiz Şainidzenin pozulmuş hüququnun müdafiəsi ilə bağlı məhkəmədə iddia qaldırmaq üçün müvafiq subyektiv hüquqa malik olmamasını da nəzərə alıb belə qənaətə gəlmişdir ki, qeyd olunan hissədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.

İddiaçının payına münasibətdə alqı-satqı müqaviləsinin bağlanması zamanı qəyyumluq və himayəçilik orqanının razılığının alınmamasına gəlincə isə, kassasiya instansiyası məhkəməsi hesab etmişdir ki, üçüncü şəxs “Floral-Qlade” MMC mübahisəli 4,46 ha torpaq sahəsini vicdanlı əldə etdiyindən, həmçinin iddiaçı hazırkı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edənədək qanunla müəyyən edilmiş 1 illik kəsici müddəti ötürdüyündən, bu hissədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılaşmaq olmaz. Belə ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi mübahisəli 4,46 ha torpaq sahəsinə münasibətdə üçüncü şəxs “Floral-Qlade” MMC-nin vicdanlı əldə edən olmasına diqqət yetirməyib. Halbuki, əmlakı vicdanlı əldə edəninin hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun bir sıra qərarlarında ifadə olunmuş hüquqi mövqeyə görə, vicdanlı sahibin xoş niyyət, ağılabatan ehtiyatlılıq və sayıqlıq göstərməklə bağladığı əqdin başqa müdafiə vasitəsi ilə şübhə altına alınması, habelə onun nəticələrinin tətbiqini mümkün edən və faktiki olaraq onu mülkiyyətçi ilə müdafiəsiz üzə-üz qoyan hüquqi qeyri-müəyyənlik mülki dövriyyənin davamlılığına, əmlakla bağlı yaranan münasibətlərin sabitliyinə mənfi təsir göstərməklə yanaşı, tərəflərin biri-birinə olan inamının azalmasına da gətirib çıxarır.

“S.N.Məmmədovanın şikayəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının qərarının Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 27 oktyabr 2004-cü il tarixli Qərarında qeyd edilmişdir ki, mübahisəli əşya üzərində qanuni əsaslarla yaranmış əmlak hüquqları mülkiyyətçi ilə yanaşı

digər şəxslərə də mənsub olduqda mülkiyyət hüquqlarının dövlət müdafiəsinə verilmiş konstitusiyaya təminatı həmin şəxslərin əmlak hüquqlarına da şamil olunur. Bu cür əmlak hüquqları sırasına vicdanlı əldə edəninin hüquqları da aiddir. Əmlakı başqa şəxslərdən əldə edən hər bir alıcıda əqdin legitimizliyi barədə şübhə yaranmadıqda, o vicdanlı alıcı qismində qəbul olunur. Bundan başqa, əldə olunmuş əmlaka üçüncü şəxslərin mümkün iddialarından xəbəri olmadığı hallarda da alıcı vicdanlı hesab edilir. Mülkiyyət hüququna dair dövlət reyestrindəki yazının qanuniliyinin yoxlanılmasından sonra deyil, məhz həmin yazının mövcudluğu faktına əsasən vicdanlı alıcı əmlakın mülkiyyətçisi kimi tanınır. Gələcəkdə əqdin bağlanması anında ona mane olan hər hansı halların müəyyən olunması isə vicdanlı alıcının əmlak hüquqlarının pozulması səbəbini təşkil etməməlidir. Əqdlərin etibarsızlığı ilə bağlı mübahisələrin həllində həm mülkiyyət hüququ müdafiə olunmalı, həm də vicdanlı alıcıların əmlak hüquqları təmin olunmalıdır. Belə hüquqi mövqenin tutulması mülki dövriyyə sabitliyinin, onun iştirakçılarının hüquqlarının və qanuni mənafelərinin qorunması məqsədlərinə nail olmaq, habelə Mülki Məcəllənin 6-cı maddəsində öz əksini tapmış mülki qanunvericiliyin prinsiplərinə əməl etmək üçün şərait yaradır.

Həmin qərarla eyni zamanda göstərilir ki, hüquqi dövlət və demokratik cəmiyyətdə mülkiyyət hüququ toxunulmaz və müqəddəsdir. Bu hüquq beynəlxalq-hüquqi aktlarda əsas, ayrılmaz və mühüm hüquqlardan biri kimi önəmli yer tutur.

Azərbaycan Respublikasında mülkiyyət hüququ müxtəlif üsullar, o cümlədən əqd (müqavilə) üzrə əldə edilir. Dövlət yalnız qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada və hallarda daşınar və daşınmaz əmlak üzərində əldə edilmiş mülkiyyət hüquqlarının tanınmasına və qorunmasına təminat verir. Mübahisəli əşya üzərində qanuni əsaslarla yaranmış əmlak hüquqları mülkiyyətçi ilə yanaşı digər şəxslərə də mənsub olduqda mülkiyyət hüquqlarının dövlət müdafiəsinə verilmiş konstitusiyaya təminatı həmin şəxslərin əmlak hüquqlarına da şamil olunur. Bu cür əmlak hüquqları sırasına vicdanlı əldə edəninin hüquqları da aiddir.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi üçüncü şəxs “Floral-Qlade” MMC-nin kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə razılışmış hesab etmişdir ki, iddiaçının torpaq sahəsinə qanunla qorunan hər hansı hüququ pozulmuş olsa da belə, onun

pozulmuş hüquqları torpaq sahəsini vicdanlı əldə edən üçüncü şəxs “Floral-Qlade” MMC-nin hesabına kompensasiya edilə bilməz və iddiaçı, onun payını qəyyumluq və himayəçilik orqanının razılığı olmadan özgəninkiləşdirmiş atası Dursun Şainidzeyə qarşı ayrıca birinci instansiya məhkəməsində iddia qaldırmaqla ona dəymiş ziyanı tələb edə bilər.

Digər tərəfdən iddiaçı torpaq sahəsinə dair alqı-satqı müqaviləsinin bağlanmasından 17 ildən, yetkinlik yaşına çatdıqdan 8 ildən sonra (iddiaçı 17 noyabr 1992-ci ildə doğulub) hazırkı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət etməklə Mülki Məcəllənin 354.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan bir illik kəsici müddəti də ötürmüşdür. Belə ki, qeyd olunan maddənin mənasına görə, həmin Məcəllənin 347.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hal istisna olmaqla, maraqlı şəxs əqdin bağlanmasına təsir etmiş zorakılığa və ya hədəyə son qoyulduğu gündən və ya əqdin etibarsız sayılmasına əsas verən halları bildiyi və ya bilməli olduğu gündən bir il ərzində əqdi mübahisə edə bilər.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi hesab etmişdir ki, qeyd olunan maddədə nəzərdə tutulan müddət əslində iddia müddəti deyil, kəsici müddətdir. Yəni həmin müddət keçdikdən sonra maraqlı şəxs əqdi mübahisələndirmək hüququnu itirir. İddia müddətindən fərqli olaraq həmin müddət bərpa olunmur, dayandırılmır və kəsilir. Bərpa olunmaq, kəsilmək və dayandırılmaq kimi xüsusiyyətlər iddia müddəti üçün xarakterikdir. Yalnız qanunla müəyyən edilmiş halda həmin müddət uzadıla bilər. Ona görə də, Mülki Məcəllənin 354.2-ci maddəsi mülki mübahisəyə tətbiq edilərkən, yalnız iki hal aydınlaşdırılmalıdır: 1) maraqlı şəxs nə vaxt əqdin etibarsız sayılmasına əsas verən halları bilib və ya bilməli idi; 2) həmin gündən hesablandıqda əqdi hansı müddətdə mübahisələndirib.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi eyni zamanda hesab edir ki, kəsici müddətin tətbiq edilməsi üçün mübahisə tərəfinin iddia müddətinin tətbiqinə dair ərizə verməsi də tələb olunmur. Çünki Mülki Məcəllənin 375.2-ci maddəsi yalnız iddia müddətlərinə aiddir. Kəsici müddətin tətbiq edilməsi isə məhkəmənin səlahiyyətinə aid olub, həmin müddətin tətbiqi

üçün mübahisə tərəfinin ərizə verməsi tələb olunmur.

İddiaçı kassasiya şikayətində alqı-satqı müqaviləsinin bağlanmasından yalnız 2018-ci ilin mart ayında xəbər tutmasını göstərsə də, işdə bu barədə heç bir mötəbər yazılı sübut yoxdur. Əksinə, 10 dekabr 2001-ci il tarixdən torpaq sahəsinin başqasının sahibliyində, istifadəsində olması mülki iş materialları ilə istisna olunmur və iddiaçının yetkinlik yaşına çatdığı 2010-cu ildən sonra da bunu bilməməsi inandırıcı, ağılabatan görünür və bütün bunlar iddiaçının hazırda mübahisələndirilən əqdin etibarsız sayılmasına əsas verən halları məhz 2018-ci il mart ayında bilməsi və ya bilməli olması qənaətinə gəlməyə əsas vermir.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi hesab etmişdir ki, işdə olan sübutları təhlil etmədən, onların mötəbərliyini yoxlamadan, işin bu və ya digər faktiki hallarının müəyyən edilmiş və ya müəyyən edilməmiş hesab edilməsi yolverilməzdir, işin məhkəmə tərəfindən müəyyən edilmiş hesab olunan hər bir halı barədə məhkəmənin gəldiyi yekun nəticə işdə olan sübutlarla təsdiq olunmalıdır. Məhkəmə sübutları sadalamaqla kifayətlənməməli, onları əlaqəli şəkildə şərh etməli, bu və ya digər sübutun qəbul edilib-edilməməsinin səbəblərini qətnamədə aydın izah etməlidir.

Eyni hüquqi mövqe “Məhkəmə qətnaməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 24 noyabr 2005-ci il tarixli, 4 sayılı qərarında da təsbit edilib göstərilmişdir.

Şərh edilənləri və Azərbaycan Respublikası MPM-nin 416, 417, 419-cu maddələrinin tələblərini rəhbər tutaraq kassasiya instansiyası məhkəməsi 09 aprel 2019-cu il tarixli qərarı ilə üçüncü şəxs “Floral-Qlade” MMC-nin kassasiya şikayətini qismən təmin edərək, iş üzrə Şəki Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 24 oktyabr 2018-ci il tarixli qətnaməsini qismən-iddia ərizəsinin təmin edilməsi hissəsində ləğv edərək, mülki işi həmin hissədə yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə qaytarmış, qalan hissədə qətnaməni dəyişdirilmədən saxlamışdır.

Əsas insan hüquqlarından biri olan mülkiyyət hüququ hər kəsin qanunla müəyyən olunmuş qaydada və üsullarla əmlaka sahib olmaq, ondan maneəsiz istifadə etmək və onun barəsində sərəncam vermək hüququndan ibarətdir. Lakin qanunverici bəzi hallarda mülkiyyət hüququnun vacib elementlərdən biri olan mənzildən istifadə hüququnun qeyd-şərtsiz həyata keçirilməsinə məhdudiyət qoyur və bu məhdudiyəti daşınmaz əmlakdakı paya münasibətdə istifadə edilməsinin qeyri-mümkünlüyü ilə əsaslandırır.

İddiaçı Paşayeva Mehriban Xeyərbəy qızı Cəfərova Fatma Eyvaz qızına qarşı Sumqayıt şəhəri 9-cu mikrorayon 47 sayılı binanın 26 sayılı mənzilinə köçürülməsinə dair iddia vermişdir.

İşin mübahisə edilməyən hallarına görə tərəflər Sumqayıt şəhəri 9-cu mikrorayonda yerləşən çoxmənzilli 47 sayılı binanın 1 otaqlı 26 sayılı mənzilinin paylı mülkiyyətçiləridir. Mənzilin yaşayış sahəsi 19.8 kv m-dir və həmin mənzildə iddiaçının payı 1/8 hissə, cavabdehin payı isə 7/8 hissə təşkil edir.

Həmçinin işin mübahisə edilməyən halları ilə müəyyən edilir ki, yuxarıda qeyd edilən mənzil 1996-cı ilədək 3 otaqdan ibarət mənzilin tərkibində olmuş və həmin mənzildə iddiaçının valideynləri Xeyərbəy Paşayev və Mehparə Əliyeva yaşamışdır. Onların arasındakı nikah münasibətlərinə xitam verildikdən sonra Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 10 iyun 1996-cı il tarixli qətnaməsi ilə həmin mənzil bölünərək 1 otaq Xeyərbəy Paşayevə, 2 otaq isə Mehparə Əliyevaya verilmişdir.

Bundan sonra Xeyərbəy Paşayev qeyd edilən 1 otaqlı mənzili özəlləşdirməklə mülkiyyətinə keçirmiş və 01 aprel 2008-ci ildə həmin mənzili 1999-cu ildən ona himayəçi təyin edilmiş Cəfərova Fatma Eyvaz qızına vəsiyyət etmişdir. 15 mart 2011-ci ildə Xeyərbəy Paşayev vəfat etmişdir. Xeyərbəy Paşayev vəfat etdikdən sonra Fatma Cəfərova vəsiyyət üzrə vərəsə kimi 7/8 hissə paya, Mehparə Paşayeva isə məcburi paya malik vərəsə kimi 1/8 hissə paya mülkiyyət hüququ əldə etmişdir.

Həmçinin işin halları ilə müəyyən edilir ki, mübahisə mənzilə bitişik olan digər 2 otaq iddiaçının anası Mehparə Əliyevanın mülkiyyətindədir və sonuncular həmin otağa münasibətdə pasport qeydiyyatındadırlar.

İddiaçı bildirir ki, mənzilin 1/8 hissəsinin mülkiyyətçisi olduğu halda cavabdeh onun mənzildən istifadə etməsinə imkan vermir.

İddiaçı hesab edir ki, cavabdeh bu hərəkətləri ilə onun mənzilə olan mülkiyyət

hüququnu məhdudlaşdırır və onun hüququna müdaxilə edir.

Cavabdeh işə məhkəmə baxışlarında iştirak etməmişdir.

Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin 07 noyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsi iddiaçı Paşayeva Mehriban Xeyərbəy qızının cavabdeh Cəfərova Fatma Eyvaz qızına qarşı mülkiyyət hüququnun müdafiəsi tələbinə dair iddiası təmin edilmiş, iddiaçı Paşayeva Mehriban Xeyərbəy qızının Sumqayıt şəhəri, 9-cu mikrorayon, ev 47 ünvanında yerləşən 26 sayılı mənzilin bir otağına köçürülməsi qət edilmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin MK-nın 07 noyabr 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin 07 noyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Məhkəmə kollegiyası iş materiallarını və kassasiya şikayətinin dəlillərini araşdıraraq aşağıda göstərilən əsaslara görə hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti təmin edilməli, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilməli, iş üzrə yeni qərar qəbul edilərək, iddiaçı Paşayeva Mehriban Xeyərbəy qızının cavabdeh Cəfərova Fatma Eyvaz qızına qarşı Sumqayıt şəhəri, 9-cu mikrorayon, ev 47 ünvanında yerləşən 26 sayılı mənzilin bir otağına köçürülməsi barədə iddiası rədd edilməlidir.

Çünki apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi qanuni və əsaslı deyildir, eyni zamanda qətnamə iş üzrə müəyyən olunmuş hallara və tərəflərin qarşılıqlı münasibətlərinə uyğun əsaslandırılmamışdır.

Azərbaycan Respublikasının MPM-nin 217.1-ci maddəsinə görə məhkəmənin qətnaməsi qanuni və əsaslı olmalıdır.

Həmin Məcəllənin 217.3-cü maddəsinə görə qətnamə iş üzrə müəyyən edilmiş həqiqi hallara və tərəflərin qarşılıqlı münasibətinə uyğun əsaslandırılmalıdır.

İşin yuxarıda qeyd edilən hallarından görüldüyü kimi iddiaçı payı 1/8 hissə olmaqla

mübahisə predmeti olan mənzilin paylı mülkiyyətçilərindən biridir və o, mülkiyyət hüququna istinad etməklə mülkiyyətində olan mənzilə köçürülməsini tələb edir.

Azərbaycan Respublikasının MM-nin 152.1-ci maddəsinə görə mülkiyyət hüququ - subyektin ona mənsub əmlaka (əşyaya) öz istəyi kimi sahib olmaq, ondan istifadə etmək və ona dair sərəncam vermək üzrə dövlət tərəfindən tanınan və qorunan hüquqdur.

Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Konvensiyaya dair 1 sayılı Protokolun 1- ci maddəsinə əsasən hər bir fiziki və hüququ şəxs öz mülkiyyətindən maneəsiz istifadə hüququna malikdir. Heç kəs cəmiyyətin maraqları naminə, qanunla və beynəlxalq hüququn ümumi prinsipləri ilə nəzərdə tutulmuş şərtlər istisna olmaqla, mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Göstərilən maddələrin hazırkı işə tətbiqi ilə bağlı qeyd edilməlidir ki, əsas insan hüquqlarından biri olan mülkiyyət hüququ hər kəsin qanunla müəyyən edilmiş qaydada və üsullarla əmlaka sahib olmaq, əmlakdan istifadə etmək və onun barəsində sərəncam vermək hüququndan ibarətdir. Sahiblik və istifadə hüquqları nəticəsində şəxs əmlaka sahib olur və ondan istifadə edir.

Daşınmaz əmlak olan mənzillərə münasibətdə mülkiyyət hüququna malik şəxsin sahiblik və istifadə hüquqlarının həyata keçirilməsi onu ehtiva edir ki, hər bir mülkiyyətçi mülkiyyətində olan mənzildən maneəsiz istifadə etmək hüququna malikdir və onun bu hüququnun həyata keçirilməsinə digər şəxslər, o cümlədən daşınmaz əmlakın digər paylı mülkiyyətçiləri tərəfindən edilən maneələr qanunla qorunur.

Lakin qanunverici bəzi hallarda mənzildən istifadə hüququnun qeyri-şərtsiz həyata keçirilməsinə məhdudiyət qoyur və bu məhdudiyəti daşınmaz əmlakdakı paya münasibətdə istifadə edilməsinin qeyri-mümkünlüyü ilə əsaslandırır.

Hazırkı işin hallarından görüldüyü kimimübahisə predmeti olan mənzilin sahəsi 19.8 kv m-dir və həmin mənzildə 1/8 hissə payına münasibətdə iddiaçının payına düşən sahənin ölçüsü 2.40 kv m təşkil edir.

Azərbaycan Respublikasının Mənzil Məcəlləsinin 12.2-ci maddəsinin tələblərinə görə yaşayış sahəsi dedikdə - Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə uyğun olaraq daşınmaz əmlak hesab edilən və vətəndaşların

daimi yaşaması üçün yararlı olan (müəyyən edilmiş sanitariya və texniki norma və qaydalara, qanunvericiliyin digər tələblərinə (bundan sonra – tələblərə) cavab verən) ayrıca sahə başa düşülür.

Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəllənin 215.2-ci maddəsində göstərilir ki, paylı mülkiyyətin mülkiyyətçisi ümumi əşyanın öz payına uyğun hissəsinin onun sahibliyinə və istifadəsinə verilməsi hüququna malikdir, bu mümkün olmadıqda isə onun payına düşən əşyaya sahiblik və ondan istifadə edən digər mülkiyyətçilərdən müvafiq əvəz ödəməyi tələb edə bilər.

Qeyd edilən maddələrin məzmunundan görüldüyü kimi daşınmaz əmlakın, konkret halda yaşayış sahəsinin onun istifadəsinə verilməsi barədə paylı mülkiyyətçinin tələbi o halda təmin edilə bilər ki, bu tələbi irəli sürən paylı mülkiyyətçi payına düşən sahədən yaşayış sahəsi kimi istifadə edə bilsin. Bu mümkün olmadıqda isə onun payından faydalanan mülkiyyətçidən əvəz tələb edə bilər.

Göstərilən maddələrin dispozitiv şərtlərinə görə bu kateqoriyadan olan işlərə baxılarkən aşağıda göstərilən məsələlər araşdırılmalı və həmin məsələlərə hüquqi qiymət verilməlidir.

İddiaçının iddia etdiyi daşınmaz əmlaka mülkiyyət hüququ varmı?

Daşınmaz əmlak yaşayış və ya qeyri-yaşayış sahəsidirmi?

İddiaçının mülkiyyət hüququna müdaxilə baş vermişdirmi?

Əgər varsa bu müdaxilə qanunidirmi?

Tətbiq edilən müdaxilə ilə cəmiyyətin maraqları arasında ədalətli balans prinsipi qorunmuşdurmu?

Bununla yanaşı yuxarıda göstərilən kriterilər üzrə işin hallarına, o cümlədən MM-nin 215.2-ci maddəsində göstərilən “mümkün olmadıqda” ifadəsinə düzgün hüquqi qiymətin verilməsi üçün mülkiyyətçinin payının nisbəti, yəni onun yaşayış evindəki payının cüzi olub-olmadığı, pay cüzi olmadığı halda tələb irəli sürən mülkiyyətçinin yaşayış sahəsinə ehtiyacının olub-olmaması, yaşayış sahəsi bir otaqdan ibarət olduğu halda onların eyni cinsə mənsub olub-olmaması, o cümlədən hər bir işin konkret hallarından asılı olan digər amillər nəzərə alınmalıdır.

Eyni zamanda qeyd edilməlidir ki, yaşayış evinin paylı mülkiyyətçisinin payının cüziliyinə görə yaşayış evindən istifadəsinin mümkün

olmaması yuxarıda göstərilən dəlillərin araşdırılmasını istisna edir.

Ona görə ki, yaşayış evinə münasibətdə paylı mülkiyyətinin payının cüziliyi işin digər hallarından asılı olmayaraq mülkiyyətinin malik olduğu paydan yaşayış sahəsi kimi istifadə edilməsini qeyri-mümkün edir.

İşin göstərilən halları ilə yanaşı məhkəmə kollegiyası onu da qeyd etməyi zəruri saymışdır ki, müəyyən hallarda yaşayış sahəsinin ümumi ölçüsündən asılı olaraq mülkiyyətinin payının nisbətinin cüzi olması onun malik olduğu paydan istifadəsini istisna etməməlidir.

Belə ki, yaşayış evinin ümumi sahəsi böyük olduğu hallarda mülkiyyətinin payının nisbətinin cüzi olmasına baxmayaraq onun payına düşən sahə qanunla hər bir şəxsə düşən yaşayış sahəsinin normasına bərabər və yaxud yuxarı ola bilər.

Məhkəmə kollegiyası yuxarıda göstərilənlərlə yanaşı onu da qeyd etməyi zəruri saymışdır ki, bu kateqoriyalardan olan işlərə dair mübahisələrə oxşar hüquqi yanaşma digər dövlətlərin qanunvericiliyində və Avropa İnsan hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnda da mövcuddur.

Belə ki, Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin 247.2-ci maddəsi də Azərbaycan Respublikasının MM-nin 215.2-ci maddəsi ilə məzmunca eynidir və hər iki halda qanunverici analogi münasibətləri eyni qaydada tənzimləyir.

Rusiya Federasiyasının MM-nin 247.2-ci maddəsinə görə yaşayış evinin paylı mülkiyyətcisinin öz payına münasibətdə istifadə və sahiblik etmək hüququ var, bu mümkün olmadıqda isə digər paylı mülkiyyətçilərdən bunu tələb edə bilmədiyi halda öz payına münasibətdə digər iştirakçılardan kompensasiya tələb edə bilər.

Həmçinin qeyd edilməlidir ki, eyni məzmununda hüquqi mövqe Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin French və Burchamin Böyük Britaniyaya qarşı işində ifadə edilmişdir.

Belə ki, həmin işdə məhkəmə qeyd etmişdir ki, əgər hər hansı həmmülkiyyətçi paylı

mülkiyyətində olan əmlakından istifadə etmək imkanına malik deyilsə və digər həmmülkiyyətçi həmin sahədən tam şəkildə istifadə edərsə istifadə etdiyi sahəyə görə tərəfə ağılabatan həddə kirayə haqqı qismində kompensasiya ödəməlidir.

Beləliklə işin göstərilən halları onu təsbit edir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi işin hallarına və MM-nin 215.2-ci maddəsinə əsasən apellyasiya şikayətini təmin etməklə birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsini ləğv edərək, iddianı rədd etməli olduğu halda, apellyasiya şikayətini təmin etməmiş və iş üzrə birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsini dəyişdirilmədən saxlamışdır.

Azərbaycan Respublikasının MPM-nin 417.1-ci maddələrinə əsasən kassasiya məhkəməsi işə baxarkən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və ya qəraradını tamamilə, yaxud qismən ləğv edib apellyasiya instansiyası məhkəməsində müəyyən edilmiş hallar və sübutlar əsasında yeni qərar qəbul edə bilər.

İşin göstərilən halları ilə yanaşı məhkəmə kollegiyası qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir ki, hazırkı iş üzrə iddianın rədd edilməsinə qərar qəbul edilməsi iddiaçının onun payından istifadə edən digər paylı mülkiyyətçiyə qarşı müvafiq əvəz ödənilməsi tələbinə dair iddia qaldırmaq hüququnu istisna etmir.

Şərh edilənləri və Azərbaycan Respublikası MPM-nin 416, 417, 419-cu maddələrini rəhbər tutaraq məhkəmə kollegiyası cavabdeh Cəfərova Fatma Eyvaz qızının kassasiya şikayətini təmin etmiş, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin MK-nin 07 noyabr 2018-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edərək, iş üzrə yeni qərar qəbul etmiş, iddiaçı Paşayeva Mehriban Xeyərbəy qızının cavabdeh Cəfərova Fatma Eyvaz qızına qarşı Sumqayıt şəhəri, 9-cu mikrorayon, ev 47 ünvanında yerləşən 26 sayılı mənzilin bir otağına köçürülməsi barədə iddiasını rədd etmişdir.

Dövlət orqanlarının və yerli özünü idarə orqanlarının aktları əsasında nikahda olduqları müddətdə ər-arvadın birinə əvəzsiz verilmiş daşınmaz əmlak ər-arvadın ümumi birgə mülkiyyətinə daxildir.

Xətai Rayon Məhkəməsinin 19 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı R. Axundovanıncavabdeh Ə.Məmmədova qarşı Bakı şəhəri, İ.Zülfüqarov küçəsindəki binada yerləşən 3 otaqlı 22 sayılı mənzildə ona və 08.03.2014-cü il

təvəllüdlü qızına düşən payın müəyyən edilməklə həmin ümumi əmlakın bölünməsinə dair iddia ərizəsi təmin edilməmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 27 noyabr 2018-ci il tarixli

qətnaməsi ilə iddiaçı R.Axundovanın apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Xətai Rayon Məhkəməsinin 19 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

İddiaçı R.Axundova cavabdeh Ə.Məmmədova qarşı Bakı şəhəri Xətai rayonu İ.Zülfüqarov küçəsindəki mənzildə ona və 08.03.2014-cü il təvəllüdü qızına düşən payın müəyyən edilməklə həmin ümumi əmlakın bölünməsinə dair iddia ərizəsi ilə Xətai Rayon Məhkəməsinə müraciət edərək, Bakı şəhəri Xətai rayonu İ.Zülfüqarov küçəsində yerləşən binadan 3 otaqlı ümumi sahəsi 90 kv.m. olan 22 saylı mənzilində ona və azyaşlı qızı Dənizə düşən payın müəyyən edilməklə həmin ümumi əmlakın bölünməsinə dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddiaçı tələbini onunla əsaslandırılmışdır ki, o, cavabdeh Ə.Məmmədovla 17.08.2012-ci il tarixdə nikaha daxil olmuş, birgə nikahlarından 08.03.2014-cü il təvəllüdü qızları anadan olmuşdur. Nərimanov Rayon Məhkəməsinin 26.02.2016-cı il tarixli qətnaməsi ilə cavabdeh Ə. Məmmədovun nikahının pozulması, birgə nikahlarından doğulmuş 08.03.2014-cü il təvəllüdü qızlarının onun yanında saxlanması və yetkinlik yaşına çatanaqədər saxlanması üçün alimentin cavabdehdən onun xeyrinə tutulması qətd edilmişdir. Nikahları pozulsa da ər-arvad kimi yaşadıkları dövrdə əldə edilmiş əmlak bölünməmişdir. Birgə yaşadıkları dövrdə Mənzil Tikinti Kooperativi ilə Ə.Məmmədov arasında bağlanmış 08.08.2015-ci il tarixli 15/08-08 sayılı müqavilə ilə Bakı şəhəri Xətai rayonu İ.Zülfüqarov küçəsində yerləşən binadan 3 otaqlı ümumi sahəsi 90 kv.m. olan 22 saylı mənzili almışlar. Mənzil cavabdehə iş yerindən verildiyindən onlar mənzilə görə pul ödəməmiş, ödənişi nazirlik aparmış, mənzil təmir olunmamış, mənzildə yaşayış yoxdur. Hazırda yaşadığı mənzil isə onun valideynlərinin pulu ilə 2013-ci ildə alınmış, 2018-ci ildə isə mənzilə dair müqavilə onun adına keçirilmişdir. Ona görə də Bakı şəhəri Xətai rayonu İ.Zülfüqarov küçəsi məhəllə 2942A ünvanında yerləşən binadan 3 otaqlı ümumi sahəsi 90 kv.m. olan 22 saylı mənzilində ona və azyaşlı qızına düşən payın müəyyən edilməklə həmin ümumi əmlakın bölünməsinə dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Məhkəmə iclasında cavabdeh Ə.Məmmədov iddia ərizəsini qəbul etməyərək iddia ərizəsinin təmin edilməməsinə xahiş etmişdir. O bildirmişdir ki, 2004-cü ildən Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Nazirliyində işləyir, 2012-ci ildən R.Axundova ilə nigaha daxil olmuş, birgə nigahlarından bir uşaqları vardır. Bakı şəhəri İcra

Başçısının 181 sayılı 18.04.2014-cü il tarixli və 369 sayılı 01.08.2014-cü il tarixli sərəncamlarına əsasən işlədiyi nazirliyin əməkdaşı kimi ona Bakı şəhəri, Xətai rayonu, İ.Zülfüqarov küçəsində yerləşən və tikilməkdə olan 2 girişli binanın 1 sayılı balkonunun 4-cü mərtəbəsində yerləşən 22 sayılı 3 otaqlı ümumi sahəsi 90 kv m mənzil ayrılmışdır. Daha sonra o, həmin mənzilə dair Mənzil – Tikinti Kooperativi ilə 08.08.2015-ci il tarixli 15/08-08 sayılı müqavilə bağlamış, mənzil təmir olunmadığından onlar bu mənzilə köçməmişlər. Həmin mənzil ona dövlət tərəfindən əvəzsiz olaraq verildiyindən birgə niğah dövründə əldə olunan əmlak kimi qiymətləndirilərək bölgüsü aparıla bilməz. Bundan əlavə o iddiaçı ilə birgə niğah dövründə C.Səlimov küçəsi 16 sayılı evin 299 sayılı mənzilini əldə etmiş, bu mənzili tam təmir edərək ailəsi ilə bu mənzildə yaşamışdır. Mənzilə dair müqavilə bağlamaq istəsə də, mənzilin yerləşdiyi MTK tərəfindən sənədləşmə üçün pul tələb olunduğundan, həmin vaxt onun pulu olmadığından, mənzili satan şəxsin isə onun qonşusu olmaqla həmin binada yaşadığından mənzilə dair müqavilə bağlamışdır. İddiaçı ilə ailə niğah münasibəti pozulduqdan sonra həmin mənzildən çıxmışdır.

İş üzrə yuxarıda qeyd olunan məhkəmə qərarları qəbul edilmişdir.

İddiaçı R.Axundova kassasiya şikayətində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilməsi, işin yenidən apellyasiya qaydasında baxılmasını xahiş etmişdir. Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 225.2-ci maddəsinin, Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 88, 217, 217.1, 217.3, 218, 402, 403, 406-407-ci maddələrinin, Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 32, 34-cü maddələrinin tələbləri pozulmuş işin faktiki halları araşdırılmamış, nəticədə maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması ilə əsassız və qanunsuz qətnamə qəbul edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası qəbul etdiyi qətnaməni gəldiyi nəticənin maddi hüquqi əsası kimi Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 32-1, 32.2-2, 34.1, 36-3, 37-1-ci maddələrinə və Mülki Məcəllənin 222.1, 225.1-ci maddələrinə istinad etməklə belə əsaslandırılmışdır ki, mübahisə predmeti olan Bakı şəhəri, Xətai rayonu, İ.Zülfüqarov küçəsi, 2942A məhəllədə yerləşən binanın 22 saylı mənzili cavabdeh Ə.Məmmədova tərəflərin ümumi birgə gəliri hesabına deyil, Bakı Şəhəri İcra Hakimiyyətinin 369 sayılı 01.08.2014-cü il tarixli sərəncamı ilə cavabdeh Ə. Məmmədovun işlədiyi Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin bir qrup əməkdaşının mənzil məsələsi

barəsində 181 sayılı 18.04.2014-cü il tarixli sərəncamına əsasən əvəzsiz olaraq verildiyindən, həmin əmlak cavabdeh Ə.Məmmədovun ayrıca mülkiyyətidir və birgə nikah dövründə ədlə olunmuş əmlak kimi tərəflər arasında bölünə bilməz.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə bağlı Kassasiya İnstansiyası məhkəməsi aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən tətqiq edilmiş işin hallarından görünür ki, iddiaçı R.Axundova ilə cavabdeh Ə.Məmmədov 17 avqust 2012-ci il tarixdə rəsmi nikaha daxil olmuşlar. Tərəflərin birgə nikahından 08 mart 2014-cü il tarixdə bir qızları anadan olmuşdur. Tərəflərin nikahı Bakı şəhəri Nərimanov Rayon Məhkəməsinin 2(005)-604/2016 sayılı 26.02.2016-cı il tarixli qətnaməsi ilə pozulmuş, tərəflərin birgə nikahından olan qızları anası R.Axundovanın yanında saxlanılmışdır. Tərəflər nikahda olduqları zaman Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin 181 sayılı 18.04.2014-cü il tarixli sərəncamı ilə cavabdeh Ə.Məmmədovun iələdiyi Nazirliyin rəhbərliyinin 17.03.2014-cü il tarixli 10/883 sayılı məktubla müraciət edərək, Nazirliyin əməkdaşlarının mənzil-məişət şəraitlərinin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə Nazirliyə mənzillər ayrılması məsələsinin həllinə köməklik göstərilməsini xahiş etməsini, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin Başçısına göstərişini və BŞİH tərəfindən mənzil fondundakı mənzillərdən nazirliyə ayrılmış mənzillərin şəxsi heyət arasında bölüşdürülməsi haqqında nazirliyin rəhbərliyinin 10/1256 sayılı 17.04.2014-cü il tarixli məktubunu nəzərə alaraq Ə.Məmmədova 1 nəfər ailə tərkibi ilə Xətai rayonu, İ.Zülfüqarov küçəsindəki yaşayış binasının 1-ci girişinin 12-ci mərtəbəsində ümumi sahəsi 84.3 kv.m. yaşayış sahəsi 42.88 kv.m. olan 2 otaqlı 94 sayılı mənzilin verilməsi tapşırılmışdır. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti Başçısının 01.08.2014-cü il tarixli 369 sayılı “Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti Başçısının 181 sayılı 18.04.2014-cü il tarixli sərəncamında qismən dəyişiklik edilməsi barədə” 369 sayılı 01.08.2014-cü il tarixli sərəncamı ilə isə “Rahat” MTK-nın 21.07.2014-cü il tarixli məktubu nəzərə alınaraq Ə.Məmmədova verilmiş 2 otaqlı 94 sayılı mənzilin əvəzinə Xətai rayonu, İ.Zülfüqarov küçəsindəki yaşayış binasının 1-ci girişinin 5-ci mərtəbəsindəki ümumi sahəsi 90 kv.m, yaşayış sahəsi 49.14 kv.m. olan 3 otaqlı 31 sayılı mənzil verilmişdir.

Mənzil tikinti koorperativinin 14.06.2018-ci il tarixli arayışına əsasən Məmmədov Əsəd Aqil oğlu tərəfindən Bakı şəhəri, Xətai rayonu, İ.Zülfüqarov küçəsindəki mənzilinin alınması üçün heç bir ödəniş

aparılmamış və mənzil əvəzsiz olaraq Ə.Məmmədova verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 225.1-ci maddəsinə əsasən ər ilə arvadın nikah dövründə qazandıqları əmlak, əgər nikah kontraktında və ya onlar arasındakı razılaşmada ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, onların ümumi mülkiyyətidir.

Həmin Məcəllənin 225.2-ci maddəsinə görə isə nikaha girəndək ər-arvaddan hər birinə mənsub olmuş əmlak, habelə onlardan birinin nikah dövründə hədiyyə kimi və ya vərəsəlik qaydasında aldığı əmlak onun mülkiyyətidir.

Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin:

-32.1-ci maddəsinə əsasən nigah müddətində ər-arvadın əldə etdikləri əmlak onların ümumi mülkiyyəti sayılır.

- 32.2, 32.2.2-ci maddələrinə əsasən ər-arvadın ümumi birgə mülkiyyətinə ər-arvadın ümumi gəlirləri hesabına əldə edilən daşınar və daşınmaz əşyalar, qiymətli kağızlar, kredit idarələrinə və s. kommersiya təşkilatlarına qoyulmuş paylar, əmanətlər, kapitaldan olan paylar və əmlakın ər-arvaddan kimin adına əldə olunmasından, yaxud əmanətlərin kimin adına və ya kim tərəfindən qoyulmasından asılı olmayaraq nigah dövründə ər-arvadın qazandığı hər hansı sair əmlak daxildir.

-34.1-ci maddəsinə əsasən nikaha daxil olanadək onlara məxsus olan əmlak, habelə nikah dövründə hədiyyə şəklində və ya vərəsəlik qaydasında, digər əvəzsiz əqdlər üzrə əldə etdikləri əmlak ər-arvadın hər birinin ayrıca mülkiyyəti (ər-arvadın hər birinin əmlakıdır)

Sadalanın maddi hüquq normalarının məzmunundan görüldüyü kimi nikah dövründə hədiyyə şəklində və ya vərəsəlik qaydasında əldə olunan əmlak ər və ya arvadın hər birinin ayrıca əmlakı olmaqla həmin əsaslarla əldə edilən əmlak ər-arvadın ümumi mülkiyyətinə daxil deyildir.

İş materiallarından görüldüyü kimi mübahisəli mənzil nikah dövründə Ə.Məmmədova 1 nəfər ailə üzvü ilə dövlət orqanının sərəncamı əsasında əvəzsiz olaraq verilmişdir.

Həmin mənzilin əvəzsiz əqdlər üzrə nikah dövründə əldə edilən əmlak kateqoriyasına oxşar olmasına baxmayaraq, həmin mənzilin ümumi mülkiyyətə aid olmayan əmlaka aid edilməsi yuxarıda sadalanın hüquq normalarının mənasına ziddir. Belə ki, mübahisəli mənzil cavabdeh Ə.Məmmədova Bakı Şəhəri İcra Hakimiyyətinin Başçısının yuxarıda göstərilən sərəncamına əsasən onun mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə bir nəfər ailə tərkibi nəzərə alınmaqla, xidməti vəzifəsi ilə bağlı verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1.2-ci maddəsinə əsasən mülki hüquq subyektlərinin hüquqlarını və qanuni mənafelərini müdafiə etmək bu Məcəllənin əsas vəzifəsidir.

Həmin Məcəllənin 14.1-ci maddəsinə əsasən mülki hüquqlar və vəzifələr mülki qanunvericilikdə nəzərdə tutulan əsaslardan, habelə fiziki və hüquqi şəxslərin qanunvericilikdə nəzərdə tutulmasında da, mülki qanunvericiliyin prinsiplərinə görə mülki hüquqlar və vəzifələr doğuran hərəkətlərindən əmələ gəlir.

Həmin Məcəllənin 14.2, 14.2.1-14.2.2-ci maddələrinə əsasən qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş müqavilələr və başqa əqdlər, habelə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmasında da ona zidd olmayan müqavilələr və başqa əqdlər(14.2.1-ci maddə), dövlət orqanlarının və yerli özünüidarə orqanlarının qanunvericilikdə mülki hüquqların və vəzifələrin əmələ gəlməsi əsası kimi nəzərdə tutulmuş aktları (14.2.1-ci maddə) mülki hüquqların və vəzifələrin əmələ gəlməsi əsaslarıdır.

Göründüyü kimi qanunverici müqavilələr (əqdlər) əsasında yaranan mülki hüquq və vəzifələri dövlət orqanları və yerli özünüidarə orqanının aktları əsasında yaranan mülki hüquq və vəzifələrdən ayırır və dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının aktları əsasında yaranan mülki hüquq və vəzifələri əvəz əqdlərə aid etmir. Deməli Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti Başçısının sərəncamı ilə cavabdeh Ə.Məmmədova iddiaçı R.Axundova ilə nikahda olduğu müddətdə mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə əvəzsiz verilmiş mübahisəli mənzil ayrıca onun mülkiyyəti hesab edilə bilməz. Həmin mənzil ailə və mülki qanunvericiliyin yuxarıda göstərilən normalarına əsasən tərəflərin nığah müddətində əldə etdikləri ümumi birgə əmlakı hesab olunmalıdır.

Məhkəmə kollegiyası onu da qeyd edir ki, qonşu ölkələrin məhkəmə təcrübəsində də dövlət orqanlarının və yerli özünüidarə orqanlarının aktları əsasında nikahda olan ər-arvadın birinə əvəzsiz verilən daşınmaz əmlak ər-arvadın birgə mülkiyyəti sayılır.

Məsələn, Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası iddiaçı Kim Nadinin əri cavabdeh Kim Sun Qunuya qarşı nikah

müddətində əldə etdikləri əmlakın bölünməsi tələbinə dair mülki iş üzrə qəbul etdiyi 28.11.2017-ci il tarixli qərarında nikah müddətində yerli özünüidarə orqanının qərarı ilə ev tikmək üçün əvəzsiz olaraq cavabdeh Kim Sun Qununun daimi istifadəsinə verilmiş və sonradan üzərində mülkiyyət hüququ Dövlət resyestrində qeydə alınmış torpaq sahəsinin tək cavabdehin xüsusi mülkiyyəti olmasına dair birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin gəldikləri nəticə ilə razılaşmayaraq hesab etmişdir ki, mübahisəli torpaq sahəsi cavabdehə yerli özünüidarə orqanının qərarı ilə verildiyinə görə, onun mübahisəli torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququ əvəzsiz müqavilə əsasında yaranmamışdır. Belə vəziyyətdə iddiaçının əri ilə aralarında mübahisəli torpaq sahəsinin bölünməsi barədə tələbinin rədd edilməsi üçün məhkəmənin əsası olmamışdır.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 217.1-ci maddəsinin tələbinə əsasən məhkəmənin qətnaməsi qanuni və əsaslı olmalıdır.

Həmin Məcəllənin 217.3-cü maddəsinin tələbinə görə işə qətnamə iş üzrə müəyyən edilmiş həqiqi hallara və tərəflərin qarşılıqlı münasibətlərinə uyğun əsaslandırılmalıdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəflərin mübahisələndirdikləri mənzilin cavabdeh Ə.Məmmədova iddiaçı R.Axundova ilə nikahda olduğu müddətdə əvəzsiz əqd əsasında deyil, dövlət orqanları tərəfindən yuxarıda qeyd olunan vəziyyətdə əvəzsiz verilməsini əsas götürərək həmin mənzili cavabdehin mülkiyyəti hesab edərək, bu hüquqi əsasla iddia tələbini rədd etmiş birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsinin dəyişdirilmədən saxlanması barədə qətnamə qəbul etmiş, nəticədə yuxarıda göstərilən maddi və prosessual hüquq normalarının tələbləri pozulmuşdur.

İşin şərh olunan hallarını müzakirə edərək Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin olunaraq Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının yuxarıda qeyd qətnaməsinin ləğv edilməsi və işin apellyasiya qaydasında yenidən baxılması üçün həmin məhkəməyə göndərilməsi barədə qərar qəbul etmişdir.

Şəxsin əməlinə hər hansı cinayətin tərkibinə aid olan bütün zəruri əlamətlər müəyyən edildiyi və onları təsdiq edən sübutlar toplanaraq qanuna uyğun qaydada araşdırıldığı halda həmin şəxsin bu və ya digər cinayəti törətməkdə təqsirli bilinməsinə yol verilir.

Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 12 dekabr 2017-ci il tarixli hökmü ilə Şərifov Cəlal İsmayıl oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CM-nin) 309.1 və 326.1-ci maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməllərini törətməkdə təqsirli bilinib, CM-nin 309.1-ci maddəsi ilə qazancının 20 faizi dövlət nəfinə tutulmaqla 1 (bir) il 6 (altı) ay müddətə islah işləri cəzasına, CM-nin 326.1-ci maddəsi ilə qazancının 20 faizi dövlət nəfinə tutulmaqla 1 (bir) il müddətə islah işləri cəzasına, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən isə cəzaları qismən toplamaq yolu ilə qəti olaraq qazancının 20 faizi dövlət nəfinə tutulmaqla 2 (iki) il müddətə islah işləri cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, 2005-ci ildən hazırədək Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Ağcabədi Meşə Mühafizə və Bərpa Müəssisəsinin baş mühasibi işləyərkən, vəzifəli şəxs olmaqla xidməti səlahiyyətlərinin hüdudlarından açıq-aşkar surətdə kənara çıxan hərəkətlər edərək, yəni “Milli arxiv fondu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun, həmin Qanunun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1999-cu il 27 iyul tarixli 168 nömrəli Fərmanının icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 06 mart 2000-ci il tarixli 32 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş müəssisə və təşkilatların fəaliyyəti nəticəsində yaranan sənədlərin saxlanma müddətlərinə qəsdən əməl etməyərək, sənədlərin saxlanma müddətlərini müəyyən etmədən, yəni həmin qanunvericiliyin müddətlərinə əsasən mühasibat və maliyyə hesabatlarının təqdim edilməsi müddətləri barədə yazışmalar 3 il, mühasibat qeydiyyatı üçün əsas olan, təsərrüfat əməliyyatının aparılmasını qeydə alan ilkin sənədlər və onlara aid əlavə sənədlər 5 il olduğu halda, 2017-ci ilin iyul ayının əvvəllərində Ağcabədi Meşə Mühafizəsi və Bərpa Müəssisəsinin 2013-2017-ci ilin iyul ayınadək olan mühasibat uçotu üzrə və digər rəsmi sənədləri müvafiq yoxlama aparılması üçün tələb

olunarkən, sair şəxsi niyyətlə, müvafiq komissiya yaradılması ilə əlaqədar müəssisə direktorunun əmri olmadan, istintaqa məlum olmayan şəraitdə və üsulla qəsdən məhv etmiş, bununla da müəssisənin əməkdaşlarının əmək və digər hüquqlarının pozulmasına şərait yaradıb xidməti səlahiyyətlərinin hüdudlarından kənara çıxan hərəkətlər etməklə, nəticədə fiziki və hüquqi şəxsin hüquqlarına və qanuni mənafeyinə mühüm zərər vurmaqla vəzifə səlahiyyətlərini aşmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 09 mart 2018-ci il tarixli qərarı ilə məhkum C.İ.Şərifov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 12 dekabr 2017-ci il tarixli hökmü C.İ.Şərifova cəzanın təyin edilməsi hissəsində dəyişdirilərək ona qəti olaraq qazancından 20 faiz məbləğində pul dövlət nəfinə tutulmaqla 1 (bir) il müddətə islah işləri cəzası təyin edilmiş, hökm qalan hissədə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 09 mart 2018-ci il tarixli qərarından məhkum C.İ.Şərifovun müdafiəçisi Həsənov İmamqulu Vəliqulu oğlu kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, məhkəmələr tərəfindən Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CPM-nin) sübutlar və sübut etməyə dair normalarının tələbləri pozulmuş, nəticədə Cəlal Şərifovun təqsirliliyi sübuta yetirilmədiyi, əməlinə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadığı halda, o, əsassız və qanunsuz olaraq fiziki və hüquqi şəxslərin qanuni mənafələrinə mühüm zərər vurmaqla vəzifə səlahiyyətlərini aşmaqda, habelə rəsmi sənədləri digər şəxsi niyyətlə məhv etməkdə - müvafiq olaraq, CM-nin 309.1 və 326.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinmişdir.

Müdafiəçi kassasiya şikayətində CPM-nin 416.0.1, 416.0.2, 416.0.6, 416.0.11-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş halları yaradan pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin

əsaslarla Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 09 mart 2018-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini və C.İ.Şərifovun barəsində cinayət işi üzrə icraata bəraətverici əsasla xitam verilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası müdafiəçinin kassasiya şikayətini CPM-nin 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görərək bu müraciətlə əlaqədar Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 09 mart 2018-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Cinayət məsuliyyətinin əsaslarına dair CM-nin 3-cü maddəsində təsbit olunmuşdur ki, yalnız həmin Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır.

CPM-nin 139-cu maddəsi bu normada təsbit olunmuş digər hallarla yanaşı cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməldə cinayətin əlamətlərinin və şəxsin təqsirliliyinin sübutlara əsasən müəyyən edilməsini tələb edir.

Ədalət mühakiməsinin təqsirsizlik prezupsiyası prinsipi (CPM, maddə 21) şəxsin təqsiri Cinayət-Prosessual Məcəllədə nəzərdə tutulmuş qaydada sübuta yetirilmədiyi halda onun təqsirli bilinməsinə yol vermir.

Cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliyi, cinayət mühakimə icraatında sübutların qiymətləndirilməsi prinsipləri (CPM, 28 və 33-cü maddələr), sübutlar və sübut etməyə dair normalar, o cümlədən cinayət-prosessual qanunun 125, 143-146-cı maddələri, hökmün əsaslılığına dair müddəalar da (CPM, maddə 349.5) tələb edir ki, məhkəmə cinayət işlərinə faktlar əsasında baxsın, faktların müəyyən edilmiş sayılması üzrə qənaətinə isə belə nəticəyə gəlmək üçün kifayət edən, həqiqiliyinə, yaranma mənbəyinə, əldə edilməsi hallarına şübhə olmayan (tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılmış), mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötbərliyi üzrə lazımcı qiymətləndirilmiş sübutların məcmusu ilə əsaslandırın.

Yalnız belə olduqda, CPM-nin 21 və 349.5-ci maddələri tələb etdiyi kimi, məhkəmənin yekun qərarı, o cümlədən şəxsin ona isnad edilən cinayətin törədilməsində təqsirli olması barədə nəticə əsaslı sayıla bilər.

Bu normalarla müqayisə etməklə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin

mübahisələndirilən qərarını yoxladıqda, həmin yekun məhkəmə aktının əsaslı olduğunu söyləmək mümkün deyil.

Belə ki, C.İ.Şərifovun CM-nin 309.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilindiği əməl həmin maddənin dispozisiyasında “vəzifəli şəxs tərəfindən xidməti səlahiyyətlərinin hüdudlarından açıq-aşkar surətdə kənara çıxan hərəkətlər etməsi fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafələrinə, yaxud cəmiyyət və ya dövlətin qanunla qorunan mənafələrinə mühüm zərər vurduqda” şəklində formulə edilmiş, yəni qanunverici sözügedən cinayəti maddi tərkibli cinayət kimi təsbit edib, yalnız dispozisiyada sadalanan obyektlərə mühüm zərər vurulduğu, yəni ictimai təhlükəli nəticə baş verdiyi halda həmin əmələ görə cinayət məsuliyyəti müəyyən etmiş, ictimai təhlükəli nəticələrə səbəb olmayan vəzifə səlahiyyətlərini aşmaya görə isə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutmamışdır.

Cəlal Şərifovun təqsirli bilindiği digər cinayət isə CM-nin 326.1-ci maddəsində “rəsmi sənədləri, ştampları və ya möhürləri tamah məqsədi və ya digər şəxsi niyyətlə talama, məhv etmə, zədələmə və ya gizlətmə” kimi formulə edilmişdir.

Göründüyü kimi, Cəlal Şərifov CM-nin 309.1 və 326.1-ci maddələri ilə təqsirləndirildiyi üçün, onun vəzifə səlahiyyətlərini aşması ilə CM-nin 309.1-ci maddəsinin qoruduğu obyektə mühüm zərərin vurulması şəklində ictimai-təhlükəli nəticənin baş verməsi (reallıqda mövcud olması), CM-nin 326.1-ci maddəsi ilə irəli sürülmüş ittihama münasibətdə isə məhv edilmiş sənədlərin məhz rəsmi sənədlər olması və onların məhv edilməsinin C.Şərifovun şəxsi niyyəti iləşərtləndirilməsi, yəni məhkuma istinad edilən cinayət tərkiblərinin obyektiv cəhətlərinə daxil olanzəruri əlamətlərbaxılan işin sübut etmə predmetini təşkil edən hallarıdır və bu səbəbdən onlar CPM-nin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq qaydada işə aid, mümkün və mötəbər sübutların məcmusu ilə kifayət qədər (inandırıcı şəkildə) sübuta yetirilməli idi.

Lakin, hətta Cəlal Şərifova qarşı irəli sürülmüş ittihamın faktiki məzmununa və müvafiq olaraq məhkəmələrin müəyyən edilmiş saydıqları C.Şərifovun əməllərini təşkil edən faktiki hallara (cinayətlərin təsvirinə) baxdıqda, aydın olur ki, ibtidai istintaq orqanı və onun ardınca məhkəmələr CM-nin 309.1 və 326.1-ci maddələrində təsbit edilmiş əlamətləri, və yaxud bu əlamətləri yaradan faktiki halları müəyyən

etmədən (hər halda onları cinayətlərin təsvirində göstərmədən) C.Şərifovun CM-nin 309.1 və 326.1-ci maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayətləri törətməsi haqqında nəticələrə gəlmişlər.

Belə ki, CM-nin 309.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin təsvirinə görə, Cəlal Şərifov baş mühasib vəzifəsində işlədiyi Ağcabədi Məşə Mühafizə və Bərpa Müəssisəsinin rəsmi sənədlərini istintaqa məlum olmayan şəraitdə və üsulla qəsdən məhv etmiş, bununla da (vəzifə səlahiyyətlərini aşması ilə) müəssisənin əməkdaşlarının əmək və digər hüquqlarının pozulmasına şərait yaradıbfiziki və hüquqi şəxsin hüquqlarına və qanuni mənafeyinə mühüm zərər vurmuşdur.

Faktların bu cür təsvir edilməsindən görünən odur ki, məhkəmələr müəssisənin “əməkdaşlarının əmək və digər (?) hüquqlarının pozulmasına şəraitin yaradılmasını” “fiziki və hüquqi şəxsin hüquqlarına və qanuni mənafələrinə mühüm zərərin vurulması” kimi qiymətləndirmiş, beləliklə də CM-nin 309.1-ci maddəsinin dispozisiyasının ziddinə olaraq, C.Şərifovun həmin maddə ilə təqsirli olması haqqında qənaətlərini ictimai təhlükəli nəticənin baş verməsindən (mövcud olmasından) deyil, baş verməsi üçün şəraitin yaradılmasından, yəni ictimai təhlükəli nəticənin baş verə biləcəyi ehtimalından hasil etmişlər.

Zərərin mühümlüyü də nə cinayətin təsvirində, nə də ki, hökmün və yaxud apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının başqa bir hissəsində açıqlanmadığından və konkretləşdirilmədiyindən (o cümlədən, heç bir yerdə konkret olaraq hansı sənədlərin məhv edildiyi göstərilmədiyindən), bu əlamətin nəyə görə C.Şərifovun əməlinə şamil edildiyini görmək mümkün deyil.

Eynilə, Cəlal Şərifovun CM-nin 326.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilindiği cinayət üzrə də onun məhz rəsmi sənədləri məhv etməsi barədə nəticə cinayətin təsvirində açıqlanmamış, hökmün və apellyasiya məhkəməsinin qərarının təsviri-əsaslandırıcı hissəsinin digər yerlərində də heç bir şəkildə əsaslandırılmamışdır.

Məhkəmələrin yekun qərarlarında olduğu kimi, ibtidai istintaq materiallarında da məhv edilmiş sənədlərin hansı sənədlər olmasının müəyyən edildiyini, beləliklə də onların rəsmi sənəd hesab edilməsi barədə nəticənin əsaslı olduğunu göstərən hər hansı bir materiala

(məsələn, sənədlərin adlarını əks etdirən siyahıya) təsadüf edilmir.

Həmçinin, sözügedən cinayətin təsvirindən, eləcə də hökmdə və apellyasiya məhkəməsinin qərarında gətirilən əsaslandırılmadan məhkəmələrin Cəlal Şərifovun “digər şəxsi niyyətlə” hərəkət etməsi barədə qənaətlərinin hansı faktiki hallardan irəli gəldiyi, şəxsi niyyət dedikdə, konkret olaraq hansı niyyətin ehtiva olunduğu görünür.

Ümumiyyətlə, Cəlal Şərifovun CM-nin 309.1 və 326.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinməsinə dair Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 12 dekabr 2017-ci il tarixli hökmünün təsviri-əsaslandırıcı hissəsinə, o cümlədən təsvir edilmiş sübutların məzmununa (Cəfərov Müzəffər Muradxan oğlunun barəsində Cinayət Məcəlləsinin 179.2.3-cü maddəsi ilə irəli sürülmüş ittiham üzrə cinayət təqibinə CM-in 73-1.2-ci maddəsinə əsasən xitam verilməsinə dair məhkəmənin 12 dekabr 2017-ci il tarixli qərarı ilə birlikdə götürməklə) baxdıqda, aydın olur ki, Cəlal Şərifovun özünün ifadəsindən başqa hökmdə gətirilmiş bütün sübutlar C.Şərifova aid olmayan, müstəsna olaraq Cəfərov Müzəffər Muradxan oğluna qarşı Cinayət Məcəlləsinin 179.2.3-cü maddəsi ilə irəli sürülmüş ittihamaid olan sübutlardır.

Belə ki, Müzəffər Cəfərovun Cinayət Məcəlləsinin 179.2.3-cü maddəsi, Cəlal Şərifovun Cinayət Məcəlləsinin 309.1, 326.1-ci maddələri ilə təqsirləndirilmələrinə dair cinayət işinə Binəqədi Rayon Məhkəməsində baxılarkən bilavasitə məhkəmə iclasında dindirilən şəxs Müzəffər Cəfərovun cinayətindən zərər çəkən Muradov Vidadi Yaqub oğlu olmuş və o, da yalnız M.Cəfərova aid olan ittiham üzrə məlumatları əks etdirən ifadə vermişdir.

Şahidlərdən isə heç biri məhkəmə iclasında bilavasitə dindirilməmiş, onların (Cəfərova Zöhrə Hacıqızı və İbrahimov Oktay Murad oğlunun) ibtidai istintaq zamanı verdikləri ifadələri hökmdə təsvir edilmişdir. Bu ifadələrdə də Cəlal Şərifova qarşı irəli sürülmüş ittihamaid edilə biləcək heç bir məlumat əksini tapmamış, müstəsna olaraq Müzəffər Cəfərovun ittihamına aid olan məlumatlar verilmişdir.

Şahidlər Z.H.Cəfərovanın və O.M.İbrahimovun ifadələrinin təsvirindən sonra hökmdə gətirilən digər materialların heç birində də Cəlal Şərifova isnad edilən cinayət əməlləri barədə hər hansı sübut əhəmiyyətli məlumat əks olunmamışdır.

Halbuki, CPM-nin 126.6-cı maddəsinə əsasən hətta təqsirləndirilən şəxs əməlini etiraf etdikdə belə, ona qarşı irəli sürülmüş ittiham bütün sübutların məcmusu ilə təsdiq edilməlidir və yalnız belə olduqda, həmin etiraf ittihamın əsası kimi qəbul edilə bilər.

Hazırkı işdə isə, nəinki Cəlal Şərifovun özünün ifadəsindən başqa onun ittihamına aid olan sübutlar hökmə gətirilməmiş, hətta C.Şərifov apellyasiya instansiyası məhkəməsində etirafedici ifadələrindən imtina etdiyi, özünü təqsirli bilmədiyi halda, məhkəmə onun CM-nin 309.1 və 326.1-ci maddələri ilə irəli sürülmüş ittiham üzrə təqsirliliyinin birinci instansiya məhkəməsində araşdırılmış sübutların məcmusu ilə "tam" sübuta yetirilməsi haqqında (əslində, birinci instansiya məhkəməsinin hökmündə təsvir edilənlərlə qətiyyənlə uzlaşmayan) mülahizə yürüdü, Şərifovun həmin maddələrlə təqsirli bilinməsi ilə razılaşıdır.

Halbuki, bir tərəfdən məhkumun apellyasiya şikayətində təqsirliliyin sübuta yetirilməsi məsələsinin mübahisələndirilməsi və ona bəraət verilməsi haqqında tələbin irəli sürülməsi, digər tərəfdən isə birinci instansiya məhkəməsində faktiki olaraq Cəlal Şərifova qarşı irəli sürülmüş ittihamın müvafiq sübutların tədqiq edilməsi yolu ilə araşdırılmaması və məhkəmə hökmünün CPM-nin 349.5-ci maddəsində təsbit edilən hökmün əsaslılığına dair tələblərə cavab verməməsi apellyasiya məhkəməsindən cinayət təqibi orqanının C.Şərifova qarşı CM-nin 309.1 və 326.1-ci maddələri ilə irəli sürülmüş ittiham üzrə nə kimi sübutlar təqdim etdiyini müəyyən etməyi, sübutları məhkəmə istintaqının gedişində bilavasitə tədqiq etməyi, beləliklə də öz nəticələrini işin hallarının obyektiv, tam və

hərtərəfli araşdırılması üzərində qurmağı tələb edirdi.

Təsvir olunanlardan görünür ki, müdafiəçinin kassasiya şikayəti yuxarıda şərh olunan məsələlərə dair hissədə əsaslıdır, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri mübahisələndirilən qərarın kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və apellyasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə baxışının yenidən keçirilməsini tələb edən CPM-nin 416.0.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol vermişlər.

Eyni zamanda məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsində məhkumun apellyasiya şikayəti üzrə məhkəmə baxışı yenidən keçirilməli və onun nəticələrindən asılı olaraq Cəlal Şərifovun təqsirliliyi barədə məsələ həll edilməli olduğundan, hazırkı kassasiya baxışında müdafiəçinin C.Şərifovun barəsində cinayət təqibinə bəraətverici əsasla xitam verilməsi barədə tələbi təmin edilə bilməz.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası məhkum C.İ.Şərifovun və onun müdafiəçisi İ.V.Həsənovun kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə, dövlət ittihamçısının isə kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə dair çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görəkassasiya şikayəti qismən təmin edilməsi və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının C.İ.Şərifovun barəsində olan 09 mart 2018-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsi, cinayət işinin isə apellyasiya qaydasında baxılması üçün yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 27.1 və 29-cu maddələrinin mənasına görə, törədilmiş əməldə müstəqil cinayətin tərkibi müəyyən edilmədikdə və təqsirkar şəxs öz iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən onun ittiham olunduğu cinayətin obyektiv cəhətinin yalnız bir hissəsini yerinə yetirdikdə həmin əməl başa çatmış cinayət kimi deyil, cinayətə cəhd etmə kimi tövsif edilməlidir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 16 noyabr 2017-ci il tarixli hökmü ilə Y.R.N. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CM-nin) 149.2.4, 29,150.2.3, 29,150.2.5 və 180.2.4-cü maddələri ilə təqsirli bilinib, CM-nin 149.2.4-cü maddəsi ilə 7 (yeddi) il 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 29,150.2.3

və 29,150.2.5-ci maddələri ilə 5 (beş) il 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 180.2.4-cü maddəsi ilə 6 (altı) il müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən həmin cəzaları qismən toplamaq yolu ilə qəti olaraq 10 (on) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, 15 avqust 2016-cı il tarixdə, saat 01 radələrində

sərxoş vəziyyətdə özgə əmlakını açıq talama məqsədi ilə Bakı şəhəri, Sabunçu rayonu, Bakıxanov qəsəbəsi, Yavər Əliyev küçəsi, ev 6 ünvanında yerləşən «Caspi» Təhsil Mərkəzinin yaxınlığında Hüseyinov Bəkir Qara oğlunun taksi kimi idarə etdiyi «Opel Corsa» markalı, Az 99-AN-726 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobilə müştəri qismində əyləşmiş, Hüseyinov Bəkir Qara oğluna Bakıxanov qəsəbəsində yaşayan dostunun evini axtardığını deyərək, ünvanı tapmaqda ona köməklik göstərməsini xahiş etmiş, Bəkir Hüseyinov həmin qəsəbədə bir neçə küçə ilə hərəkət etsə də, o, dostunun ünvanını xatırlamadığını bildirmiş və daha sonra Bəkir Hüseyinovdan onu 25 manat pul müqabilində Qaradağ rayonu, Müşfiqabad qəsəbəsinə aparmasını xahiş etmişdir. Bəkir Hüseyinov onunla razılaşmış və Binəqədi-Novxanı yolu üzərində yerləşən «TOSOİL» yanacaq doldurma məntəqəsinə daxil olduqda o, Bəkir Hüseyinova avtomobilə yanacaq doldurması üçün 10 manat pul vermiş, sonuncu da öz növbəsində 7 manata 10 litr yanacaq doldurduqdan sonra qalıq 3 manatı geri almışdır. Onlar həmin istiqamətdə hərəkət etdikləri vaxt Y.R.N. Bəkir Hüseyinova 15 manat pul verib gediş haqqının qalığı olduğunu bildirərək, avtomobili Müşfiqabad qəsəbəsi, İznivnoy 1 ünvanında yerləşən hamamın arxasına sürdürmüş, saat 03:30 radələrində avtomobildən düşüb yaxınlıqda yerləşən fərdi yaşayış evinin giriş qapısına yaxınlaşmış, yalandan həmin evdə yaşadığını bildirib Bəkir Hüseyinovu evə çay içməyə dəvət etmiş, sonuncu avtomobildən yerə düşdükdə onun həyət qapısını asta döyməsini görüb ondan şübhələnərək, evin ona məxsus olmadığını anlamış və geri qayıdıb avtomobilə əyləşmək istədikdə o, Bəkir Hüseyinovun ağız nahiyəsinə yumruqla qəflətən zərbə vurmuş, sonra isə sonuncunun sinəsindən tutub itələyib divara sıxaraq, sol biləyindən zərbə endirməklə Bəkir Hüseyinova sağlamlığa zərər vurmeyən xəsarətlərə aid olduqları üçün dərəcələri təyin olunmayan - sol çiyin qırşağının, sağ dirsək çıxıntısının, sol saidin yuxarı 1/3-də arxa səthinin sıyrıqları kimi bədən xəsarətləri yetirmiş, əlbəyaxa olarkən, Bəkir Hüseyinov onun əlindən çıxıb qaçaraq, uzaqlaşmış, o isə daşla avtomobilin arxa şüşəsini vurub sındıraraq, avtomobilə 530 manat məbləğində maddi ziyan vurub sonuncunu təqib edib axtarmağa başlamış, Bəkir Hüseyinov isə qəsəbənin mərkəzində yerləşən «Elmar» marketin qarşısına gəlib oradakı şəxslərə hadisə barədə məlumat vermiş və yaxınlıqda yerləşən Təcili

Tibbi Yardım Stansiyasına gedib tibbi yardım aldıqdan sonra «Elmar» marketin qarşısına qayıtmışdır. R.Y. saat 04:30 radələrində orada Bəkir Hüseyinova yaxınlaşmış sonuncunun üzərində olan 45 manat pulu, bir ədəd 80 manat dəyərində «Nokia 309» markalı mobil telefonu götürərək, Hüseyinov Bəkir Qara oğluna həyat və sağlamlığı üçün təhlükəli olmayan zor tətbiq etməklə onun əmlakını açıq yolla talamış və ona ümumilikdə, 125 manat məbləğində maddi ziyan vurmaqla soyğunçuluq etmişdir.

Bundan başqa, o, 18 fevral 2017-ci il tarixdə, saat 15 radələrində sərxoş vəziyyətdə Bakı şəhəri, Qaradağ rayonu, Qızıldaş qəsəbəsi, «Plitə (Döşmə Daşı) Emalatxanaları» adlanan yerdəki kafeyə gəlib həmin kafedə işləyən V.Q.V. qızına kartof qızartması sifariş etdikdən sonra sonuncuya onunla cinsi əlaqədə olmaq istəyini bildirmiş, Q.V. ona rədd cavabı verib müdafiə olunmaq üçün şkafın üzərindəki mətbəx bıçağını götürərək, onu kafedən bayıra çıxartdıqdan sonra bıçağı şkafın üzərinə qoymuş və kömək çağırmaq üçün mobil telefonla zəng etmək istədikdə R.Y. qəflətən kafeyə daxil olub Q.V.-nin iradəsinə zidd onunla cinsi əlaqədə olmaq məqsədi ilə fiziki zor tətbiq edib onun ağzını tutaraq, sonuncuya dərəcəsinə görə səhhətin qısa müddətə pozulmasına səbəb olan sağlamlığa yüngül zərər verməyə aid - sağ gözün konyuktiva qişasına qansızma ilə müşayiət olunan gözətrafi nahiyənin qaçıncı kimi bədən xəsarəti yetirmiş, daha sonra Q.V.-ni yerə yıxaraq, sonuncuya sağlamlığa zərər vurmeyən xəsarətlərə aid olduqları üçün dərəcələri təyin edilməyən - sol saidin orta 1/3-nin iç səthinin, sol dirsək oynaqının arxa səthinin, sağ bazunun aşağı 1/3-nin arxa səthinin, sol budun yuxarı 1/3-nin iç səthinin qaçıncıları, sol qasıq nahiyəsinin sıyrığı kimi bədən xəsarətləri yetirmiş, onunla cinsi əlaqədə olmayacağı təqdirdə ölümə hədələyib Q.V.-nin əynindəki şalvar və tursiki aşağı çəkmiş, bu ərafədə Q.V. «Nokia 6700» markalı mobil telefonla kömək üçün tanışlarına zəng vurmaq istədikdə o, sonuncudan mobil telefonu alıb cibinə qoymuş, sonra öz əynindəki şalvar və tursiki aşağı çəkərək, Q.V.-ni ayağa qaldırıb onu əllərini masaya qoymağı məcbur edib öz cinsiyyət orqanını zərər çəkmiş şəxsə cinsi orqanına daxil edərək, sonuncunu ölümə hədələyib zorlamış, daha sonra zorakılıq hərəkətlərini davam etdirərək, öz cinsi ehtirasını pozğun formada təmin etmək üçün qeyri-təbii yolla cinsi əlaqədə olmaq məqsədi ilə Q.V.-ni uzanmağa məcbur etmiş, lakin sonuncu fürsət

taparaq, müqavimət göstərüb əli ilə onu itələyib oradan qaçdığından o, öz iradəsindən asılı olmayan səbəblərə görə zərərçəkmiş şəxsə qarşı seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri etməyə yönəlmiş cinayət əməlini başa çatdırma bilməyərək, Q.V.-ya qarşı seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri etməyə cəhd etmişdir.

Bundan başqa R.Y. 02 mart 2017-ci il tarixdə, saat 23 radələrində sərxoş vəziyyətdə Qobustan qəsəbəsi ərazisində Həmidov Ərəstun Qürbət oğluna məxsus «Arab Market» adlanan ərzaq mağazasına gəlib şirniyyat və qazlı su aldıqdan sonra mağazada olan 04 iyul 2000-ci il təvəllüdü H.E.Ə. oğluna və digər şəxslərə gecələmək üçün yer axtardığını bildirərək, mağazadan çıxıb getmiş, təxminən 30 dəqiqədən sonra yenidən həmin mağazaya qayıdaraq, onun üçün aşkar surətdə yetkinlik yaşma çatmayan E.H.-a qarşı seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri etmək məqsədi ilə yalandan qaranlıq olduğu üçün ətrafda olan itlərdən qorxdığını deyərək, E.H.-dan onu yaxınlıqda olan Qobustan körpüsünə qədər ötürməyi xahiş etmiş, sonuncu da onu qeyd olunan yerə qədər ötürdükdə o, cinayətkar niyyətini həyata keçirmək üçün E.H.-un qolundan tutub onu 20-30 metr kənara daha qaranlıq yerə aparmış, E.H. ona müqavimət göstərüb əlindən çıxıb 10-15 metr qaçdıqdan sonra ayağı palçığa ilişib yerə yığılmış, bu ərəfədə o, E.H.-u təqib edib arxadan üzərinə uzanaraq, fiziki zor tətbiq etməklə əlləri ilə sonuncuya sağlamlığa zərər vurmeyən xəsarətlərə aid olduqları üçün dərəcələri təyin edilməyən - burun ucunun, çənə ucunun, bel nahiyəsinin qançırları, boyunun ön səthinin, göbək nahiyəsinin sıyrıqları kimi bədən xəsarətləri yetirdikdən sonra onun şalvarının kəmərinə açaraq, aşağı çəkmiş və əli ilə onun üçün aşkar surətdə yetkinlik yaşına çatmayan E.H.-un arxa və yan nahiyələrini sığallayıb Zaqatala rayonunda çoxsaylı uşaqları zorladığını deyib təkrarən seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri etmək istəyərkən, sonuncu onun əlindən çıxıb qaçmış və bu səbəbdən də o, zərərçəkmiş şəxsə qarşı seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri etməyə yönəlmiş cinayət əməlini başa çatdırma bilməyərək, E.H.-a qarşı seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri etməyə cəhd etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 18 yanvar 2018-ci il tarixli qərarı ilə dövlət ittihamçısının hökmdən verdiyi apellyasiya protesti təmin edilməmiş, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin Y.R.N. barəsində olan

16 noyabr 2017-ci il tarixli hökmü dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 18 yanvar 2018-ci il tarixli qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti verərək həmin protestini onunla əsaslandırılmışdır ki, məhkəmələr tərəfindən sübutların tədqiqinə dair Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 143-146-cı maddələrinin tələbləri pozulmuş, nəticədə Y.R.N. zərərçəkmiş şəxs H.E.Ə. oğluna qarşı tprətədiyi hərəkətlər – zor tətbiq edib üstünə uzanaraq şalvarını aşağı çəkməsi və əlləri ilə yan nahiyələrini sığallaması başa çatmış seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri cinayətinin tərkibini yaratdığı halda, əsassız olaraq seksual xarakterli zorakılıq hərəkətlərə cəhd etmə kimi tövsif olunmuşdur.

Dövlət ittihamçısı kassasiya protestində göstərilənləri CPM-nin 416.0.2 və 416.0.15-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş halları yaradan pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsaslarla Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 18 yanvar 2018-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini və cinayət işinin apellyasiya məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya kollegiyası dövlət ittihamçısının kassasiya protestini CPM-nin 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görərək bu müraciətlə əlaqədar Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 18 yanvar 2018-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Cinayət məsuliyyətinin əsaslarına dair CM-nin 3-cü maddəsində təsbit olunmuşdur ki, yalnız həmin Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır.

Bu normanın mənasına görə, şəxsin əməlində konkret cinayət tərkibinin cəhətlərini təşkil edən zəruri əlamətlərin mövcud olub-olmaması barədə nəticəyə gəlmək üçün şəxsə isnad edilən əməlin Cinayət Məcəlləsinin Ümumi hissəsinin tələbləri nəzərə alınmaqla Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin dispozisiyası ilə müqayisə edilməsi tələb olunur.

Bu tələb Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin

244.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 17 mart 2011-ci il tarixli qərarının müddəalarından da irəli gəlir.

Belə ki, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun həmin qərarına görə, cinayətin tövsifi törədilən konkret cinayət əməlinin cəhətləri ilə cinayət hüquq normasının dispozisiyasında nəzərdə tutulan tərkib əlamətləri arasında uyğunluğu müəyyən etməklə, müvafiq prosessual sənəddə öz əksini tapan və cinayət-hüquqi nəticələrə səbəb olan əmələ verilən cinayət hüquqi qiymətdir.

CPM-nin 139-cu maddəsi bu normada təsbit olunmuş digər hallarla yanaşı cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməldə cinayətin əlamətlərinin sübutlara əsasən müəyyən edilməsini tələb edir.

CPM-nin 145.1-ci maddəsinə əsasən, hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməlidir. Cinayət təqibi üzrə toplanılmış bütün sübutların məcmusuna isə ittihamın həlli üçün onların kifayət etməsinə əsasən qiymət verilməlidir.

Cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutların kifayət etməsi dedikdə isə, müəyyən edilməli hallar üzrə mümkün sübutların elə bir həcmi nəzərdə tutulur ki, onlar sübut etmə predmetinin (o cümlədən, əməldə cinayət tərkibinin əlamətlərinin olub-olmamasının) müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan versin (CPM-nin 146.1-ci maddəsi).

Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, birinci instansiya məhkəməsinin məhkəmə istintaqında tədqiq olunmuş sübutlara əsasən müəyyən etdiyi, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin də razılaşdığı hallar gerçəkdən də Y.R.N. oğlunun mübahisələndirilən hərəkətlərinin başa çatmış seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri kimi tövsif edilməsini istisna etməklə, həmin hərəkətlərin bu cinayətə cəhd etmə kimi CM-nin 29,150.2.3 və 29.150.2.5-ci maddələri ilə tövsif edilməsini labüd etmişdir.

Belə ki, CM-nin 150-ci maddəsinin adından da göründüyü kimi, bu maddənin əsas tərkibini əks etdirən CM-nin 150.1-ci maddəsində göstərilən bütün hərəkətlər, yəni istər “seksual xarakterli digər zorakılıq hərəkətləri” adı altında ehtiva olunanlar, istərsə də “uşaqbazlıq” kimi qeyd olunmuş əməl olsun – bunlar hamısı seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri cinayətini təşkil edən əməllərdir.

CM-nin 150.2.3 və 150.2.5-ci maddələri isə həmin cinayətin ağırlaşdırıcı əlamətlərlə - müvafiq olaraq, “təqsirkar üçün aşkar surətdə yetkinlik

yaşına çatmayan şəxs barəsində törədilməsi”nə və “təkrar” törədilməsinə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən edir.

CM-nin 150.1-ci maddəsinin dispozisiyasına görə, burada seksual xarakterli, yəni cinsi ehtirasın ödənilməsinə ehtiva edən və yaxud həmin motivlə törədilməsə də, zahirən seksual məzmun daşıyan (məsələn, zərərçəkmiş şəxsdən qisas almaq, onu alçaltmaq niyyətilə törədilən) uşaqbazlıq və s. hərəkətlər – cinayətin obyektiv cəhətinin əsas elementi, subyektiv cəhət baxımından isə təqsirkar tərəfindən arzu olunan davranış aktı kimi görülürsə, zor tətbiq etmə, zor tətbiq etməklə hədələmə, zərərçəkmiş şəxsin köməksiz vəziyyətindən istifadə etmə qeyd olunan aktın – uşaqbazlığın, sair seksual xarakterli hərəkətin həyata keçirilməsi üçün istifadə edilən üsullar kimi çıxış edirlər.

CM-nin 27.1-ci maddəsinə əsasən şəxs tərəfindən törədilmiş əməldə (hərəkət və ya hərəkətsizlikdə) bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətləri mövcuddursa, cinayət başa çatmış hesab olunur.

Cinayətə hazırlıq və cinayət etməyə cəhd başa çatmayan cinayət hesab olunur (CM-nin 27.2-ci maddəsi).

Cinayət etməyə cəhdin CM-nin 29-cu maddəsində təsbit edilmiş anlayışına görə “bilavasitə cinayət törətməyə yönəldilmiş qəsdən edilən əməl (hərəkət və ya hərəkətsizlik), şəxsin iradəsindən asılı olmayan səbəblərə görə başa çatdırılmamışdırsa, cinayət etməyə cəhd hesab olunur”.

Cinayət təqibi orqanının təqdim etdiyi, kassasiya protestində irəli sürülmüş iddianın əksinə olaraq birinci instansiya məhkəməsində CPM-nin 143-146-cı maddələrinə müvafiq surətdə tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmış sübutlardan isə, xüsusilə də zərərçəkmiş H.E.Ə. oğlunun ifadəsindən görünür ki, əvvəl Q.V.-ya qarşı seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri etməyə cəhd etmiş R.Y. 02 mart 2017-ci ildə onun üçün aşkar surətdə yetkinlik yaşına çatmayan E.H.-a qarşı seksual xarakterli hərəkətlər törətmək üçün – CM-nin 150.1-ci maddəsində təsbit edilmiş üsuldan – zor tətbiq etmədən istifadə etmiş (zərər çəkmiş şəxsi əlləri ilə tutub kimsəsiz yerə aparmış, qaçarkən təqib etmiş, yerə yıxıldıqda üstünə uzanıb şalvarını aşağı çəkmiş), lakin arzuladığı (cinayət tərkibinin obyektiv cəhətinin əsas elementi olan) seksual hərəkəti zərərçəkmiş şəxsin aktiv müqaviməti və qaçıb qurtulması üzündən,

yəni iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən törədə bilməmişdir.

Seksual xarakterli hərəkət törədilmədiyi vəziyyətdə isə tətbiq edilən zorakılıq (yəni, üsul) hər nə qədər həmin (seksual) hərəkətin törədilməsinə yönəlmiş olsa da, özü-özlüyündə başa çatmış seksual xarakterli zorakılıq hərəkəti cinayəti kimi qiymətləndirilə bilməz.

Çünki, bu halda sözügedən cinayətin obyektiv cəhətinin yalnız bir hissəsi (üsul) yerinə yetirilmiş olur.

Cinayətin obyektiv cəhətinin bir hissəsinin, o cümlədən üsul kimi çıxış edən hərəkətin yerinə yetirilməsi o halda başa çatmış cinayət kimi nəzərdən keçirilə bilər ki, həmin hərəkət Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsində müstəqil cinayət kimi nəzərdə tutulsun, özündə müstəqil cinayətin tərkibinin bütün əlamətlərini ehtiva etsin.

Məsələn, hazırki işdə Y.R.N.oğlunun müstəsna olaraq zərərçəkmişin şalvarını aşağı çəkib əllərini yan nahiyələrinə toxundurmaqla cinsi ehtirasını təmin etmək məqsədi güddüyü müəyyən edilmiş olsaydı, həmin hərəkətlərin müstəqil cinayət (başba çatmış seksual xarakterli zorakılıq hərəkəti) kimi qiymətləndirilməsindən danışmaq olardı.

Lakin, Y.R.N.oğlunun məqsədinin qeyd olunan hərəkətlərlə məhdudlaşdığı (arzuladığı nəticənin müstəsna olaraq həmin hərəkətlər olduğu) nəinki məhkəmələr, təqsirləndirilən şəxsə CM-nin 150.2.3, 150.2.5-ci maddələri ilə ittiham irəli sürmüş cinayət təqibi orqanı tərəfindən də müəyyən olunmamışdır.

Zərərçəkmişin ifadələrinə görə, onun subyektiv baxışında da Y.R.N.oğlunun faktiki törədiyi hərəkətlər onun müqavimətinin dəf edilməsi, seksual xarakterli hərəkətlər törətməyə müvəffəq olmaq üçün icra edilən hərəkətlər rolunu oynamış, cinayətin törədilməsi üsulu olub, təqsirləndirilən şəxsin gözlədiyi (ehtiyatlandığı və

qorunduğu) seksual xarakterli hərəkətə münasibətdə köməkçi mahiyyət daşımışdır.

Bu baxımdan, məhkəmə kollegiyasının fikrincə, Y.R.N.oğlunun zərərçəkmiş E.H.-un şalvarını aşağı çəkərək əllərini zərərçəkmişin yan nahiyələrinə toxundurması faktı birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən düzgün olaraq müstəqil seksual xarakterli zorakılıq hərəkəti cinayəti kimi deyil, bu cinayətin törədilməsi üsulunu (zorla soyundurulmanı) təbii olaraq müşayiət edən hal kimi qiymətləndirilmişdir.

CM-nin 27.1 və 29-cu maddələri isə (hazırki işdə baxılan cinayət kontekstində) müstəqil cinayətin tərkibini yaratmadığı halda, təqsirkarın öz iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən cinayətin obyektiv cəhətinin yalnız bir hissəsini yerinə yetirməsini başba çatmış cinayət kimi deyil, cinayətə cəhd etmə kimi tövsif edilməsini tələb edirlər.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası Y.R.N.oğlunun zərərçəkmiş H.E.Ə.oğlu ilə bağlı olan əməlinin CM-nin 29,150.2.3 və 29,150.2.5-ci maddələri ilə tövsif edilməsini sübutların cinayət-prosessual qanunun tələblərinə mübafiq surətdə tədqiq edilib-qiymətləndirilməsindən, işin həqiqi faktik hallarından, həmin hallara cinayət qanunu normalarının düzgün şamil edilməsindən hasil edilmiş əsaslı və qanuni nəticə kimi qiymətləndirmiş və bu səbəbdən də dövlət ittihamçısının kassasiya protestində qeyd olunan, CPM-nin 416.0.2, 416.0.15-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsi, dəyişdirilməsi əsaslarından hər hansı birini müəyyən etməyərək həmin protestin təmin edilməməsi, hazırki iş üzrə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Y.R.N.oğlunun barəsində olan 18 yanvar 2018-ci il tarixli qərarının isə dəyişdirilmədən saxlanması haqqında qərar qəbul etmişdir.

Şəxsin törədiyi dələduzluq cinayəti Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 178.2.3-cü maddəsi ilə o halda tövsif edilir ki, törədilmiş əməl əsas obyektə - mülkiyyətlə yanaşı əlavə obyektə - qulluq mənafeyi əleyhinə də yönəlmiş olsun.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 06 dekabr 2017-ci il tarixli hökmü ilə Mikayılov Minadi Veysəl oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CM-nin) 178.2.3, 178.2.4 və 320.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinib CM-nin 178.2.3 və 178.2.4-cü

maddələri ilə 3 (üç) il müddətə dövlət və yerli özünü idarəetmə orqanlarında rəhbər və məsul vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 4 (dörd) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, CM-nin 320.1-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə

müddətinin keçməsi ilə əlaqədar, yəni Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 44.2.1-ci maddəsinə əsasən ona cəza təyin edilməmiş, M.V.Mikayılova Ağır Cinayətlərə Dair İşlər üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinin 22 oktyabr 2010-cu il tarixli hökmü ilə tətbiq olunmuş şərti məhkum etmə ləğv edilmiş və həmin hökmlə təyin olunmuş 7 (yeddi) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası CM-nin 67.1-ci maddəsinə əsasən, hazırkı hökmlə təyin olunmuş cəzaya qismən birləşdirilməklə məhkuma qəti olaraq 3 (üç) il müddətə dövlət və yerli özünü idarəetmə orqanlarında rəhbər və məsul vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 8 (səkkiz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmişdir.

Məhkəmənin hökmünə əsasən, Mikayılov Minadi Veysəl oğlu 2013-cü ilin yay ayları ərzində “Elin sözü” qəzetinin təsisçisi və baş redaktoru vəzifəsində işləyərək, öz qulluq mövqeyindən istifadə edib aldatma və etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmə məqsədiylə tanışı - Sumqayıt şəhər sakini olan Pənahov Əlirza Xanbala oğluna Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin və Azərbaycan Respublikası Milli Olimpiya Komitəsinin yüksək vəzifəli şəxsləri ilə yaxın dostluq münasibətlərinin olmasını bildirib həmin şəxslərin vasitəsi ilə Sumqayıt şəhəri “Azərkimya” İstehsalat Birliyinin balansında olan “Etilen-Polietilen” zavodunun ərazisində uzun müddət istifadəsiz qalmış 134 ədəd alüminium materialdan olan çənlərin əldə edilməsində köməklik göstərəcəyinə dair yalandan vəd verərək, aralarında olan yaxın münasibətlərə görə sonuncunun ona qarşıyaranmışınam və etimadından istifadə etməklə Əlirza Pənahovdan 02 sentyabr 2013-cü il tarixdə Bakı şəhəri, Səbail rayonu ərazisində həmin dövrün rəsmi valyuta məzənnəsi ilə 15.688 manat təşkil edən 20.000 ABŞ dolları, sentyabr ayında müxtəlif vaxtlarda müvafiq olaraq, Bakı şəhəri, Xətai rayonu ərazisində və Bakı Metropoliteninin “20 Yanvar” stansiyasının yaxınlığında iki dəfəyə hər dəfəsində 1.500 ABŞ dolları olmaqla həmin dövrün rəsmi valyuta məzənnəsi ilə 2.353,50 manat təşkil edən 3.000 ABŞ dolları, ümumilikdə isə həmin dövrün rəsmi valyuta məzənnəsi ilə 18.041,50 manat təşkil edən 23.000 ABŞ dolları məbləğində pulunu alıb şəxsi ehtiyaclarına xərcləmiş, özünün etibarlı şəxs olması və vəd etdiyi işin normal qaydada getməsi barədə görüntü yaradaraq, həmin çənlərin satılmasına, guya razılıq verilməsi barədə məlum

olmayan şəraitdə və vaxtda qanunsuz hazırlamaqla saxtalaşdırdığı hüquq verən saxta rəsmi sənədləri - Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətindən Sumqayıt “Ağac-Kağız” ASC-nin sədrinə ünvanlanmış 13/28-9-14 nömrəli, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətindən Sumqayıt “Ağac-Kağız” ASC-nin direktoruna ünvanlanmış 2203-VP nömrəli, Azərbaycan Respublikasının Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsindən Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinə ünvanlanmış 26 avqust 2013-cü il tarixli, 130120263894 nömrəli, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətindən Sumqayıt şəhəri “Azərkimya” İstehsalat Birliyinə ünvanlanmış 01 noyabr 2013-cü il tarixli, 6881-11VP nömrəli məktubları, eləcə də, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti ilə Sumqayıt “Ağac-Kağız” ASC-nin arasında bağlanmış 12 sentyabr 2013-cü il tarixli müqavilənin layihəsinin surətini Əlirza Pənahova verməklə, həmçinin Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti adından sonuncunun adına çənlərin satılmasına razılıq verilməsi barədə 06 noyabr 2013-cü il tarixli saxta teleqram göndərilməsini təşkil etməklə Əlirza Pənahova məxsus xeyli miqdarda əmlakı vahid qəsdlə öz qulluq mövqeyindən istifadə edib etibardan sui-istifadə etmə və aldatma yolu ilə ələ keçirərək, dələduzluq etmiş və rəsmi sənədləri istifadə etmək məqsədi ilə qanunsuz hazırlamaqla saxtalaşdırmışdır.

Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 11 iyun 2018-ci il tarixli qərarı ilə məhkum M.V.Mikayılovun müdafiəçisi A.Q.Rəsulovun apellyasiya şikayəti qismən, dövlət ittihamçısının apellyasiya protesti isə tam təmin edilmiş, M.V.Mikayılovun CM-nin 178.2.3, 178.2.4 və 320.1-ci maddələri ilə məhkum edilməsinə dair Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 06 dekabr 2016-cı il tarixli hökmü dəyişdirilmiş, “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanununa əsasən M.V.Mikayılovun barəsində olan Ağır Cinayətlərə Dair İşlər üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinin 22 oktyabr 2010-cu il tarixli hökmündə “külli miqdar” ifadələri “xeyli miqdar” ifadələri ilə əvəz edilib M.V.Mikayılovun əməlinin hüquqi təsvifi CM-nin 178.3.2-ci maddəsindən CM-nin 178.2.1, 178.2.2, 178.2.4-cü maddələrinə dəyişdirilmiş və həmin maddələrlə M.V.Mikayılova 4 (dörd) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmişdir. CM-nin

67.1-ci maddəsinə əsasən həmin cəza sonuncu - 06 dekabr 2016-cı il tarixli hökmlə M.V.Mikayılova CM-nin 178.2.3, 178.2.4-cü maddələri ilə təyin olunmuş 3 (üç) il müddətə dövlət və yerli özünü idarəetmə orqanlarında rəhbər və məsul vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 4 (dörd) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə qismən birləşdirilmiş və ona qəti olaraq 3 (üç) il müddətə dövlət və yerli özünü idarəetmə orqanlarında rəhbər və məsul vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 6 (altı) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 11 iyun 2018-ci il tarixli qərarından məhkumun Rəsulov Azər Qabil oğlu kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, cinayət hadisəsi törədilən vaxt “Elin sözü” qazeti fəaliyyətini dayandırdığı üçün onun təsisçisi və baş redaktoru olmuş Minadi Mikayılov düzgün olmayaraq qulluq mövqeyindən istifadə etməklə dələduzluq etməkdə - CM-nin 178.2.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinmişdir. Müdafiəçinin fikrincə, M.V.Mikayılovun dələduzluq əməlinə yalnız CM-nin 178.2.4-cü maddəsi şamil edilməli idi.

Kassasiya şikayətinin digər dəlilləri isə M.V.Mikayılova təyin olunmuş cəzanın mübahisələndirilməsinə həs olunmuşdur. Müdafiəçi hesab etmişdir ki, məhkəmələr tərəfindən M.V.Mikayılova CM-nin 62-ci maddəsinin qaydaları əsasında (cinayətlərin residivini nəzərə almadan) azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzanın təyin edilməsi və ya onun şərti məhkum edilməsi üçün əsas verən məsuliyyəti yüngülləşdirən halların olması, xüsusilə də zərərçəkmiş şəxsə vurulmuş ziyanın tam olaraq ödənilməsi nəzərə alınmamış, nəticədə o, şəxsiyyətinə, törətdiyi cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə uyğun olmayan həddindən artıq ağır cəzaya məruz qalmışdır.

Müdafiəçi kassasiya şikayətində göstərilənlərə əsasən Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 11 iyun 2018-ci il tarixli qərarının dəyişdirilməsini, M.V.Mikayılovun əməlinin CM-nin 178.2.4-cü maddəsi ilə tövsiyə edilməsini və ona azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzanın təyin edilməsini, yaxud da onun barəsində şərti məhkum etmənin tətbiq edilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə əlaqədar Bakı Apellyasiya

Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 11 iyun 2018-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq ilk növbədə qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 244.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 17 mart 2011-ci il tarixli qərarına görə, cinayətin tövsifi törədilən konkret cinayət əməlinin cəhətləri ilə cinayət hüquq normasının dispozisiyasında nəzərdə tutulan tərkib əlamətləri arasında uyğunluğu müəyyən etməklə, müvafiq prosessual sənəddə öz əksini tapan və cinayət-hüquqi nəticələrə səbəb olan əmələ verilən cinayət hüquqi qiymətdir.

M.V.Mikayılovun barəsindəki apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının “işin halları” bölməsində təsvir edilmiş “aldatma və etibardan sui-istifadə etmə” yolu ilə zərərçəkmiş şəxs Pənahov Əlirza Xanbala oğlunun 18.041,50 manat təşkil edən 23.000 ABŞ dolları məbləğində pulunu ələ keçirməkdə ifadə olunmuş cinayət əməlinə ibtidai istintaq orqanı və məhkəmələr tərəfindən şamil edilmiş CM-nin 178.2.3-cü maddəsi dələduzluq cinayətinin “şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə” törədilməsini nəzərdə tutur.

Bu maddənin mənasına görə, dələduzluq edən şəxs CM-nin 178.2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayəti törətmək üçün qulluq mövqeyinin (tutduğu vəzifənin) verdiyi imkanlardan, qulluq mövqeyinə görə yerinə yetirmək səlahiyyətində olduğu funksiyalardan qulluğun mənafeyi əleyhinə - özgə əmlakını ələ keçirmək (cinayət əməlini törətmək) üçün istifadə etməlidir.

Hazırkı işin məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş sayılan faktiki hallarına görə isə Minadi Mikayılov zərərçəkmiş şəxs Pənahov Əlirza Xanbala oğlunun xeyli miqdarda pulunu ələ keçirmək üçün Əlirza Pənahova “Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin və Azərbaycan Respublikası Milli Olimpiya Komitəsinin yüksək vəzifəli şəxsləri ilə yaxın dostluq münasibətlərinin olmasını bildirib həmin şəxslərin vasitəsi ilə Sumqayıt şəhəri “Azərkimya” İstehsalat Birliyinin balansında olan “Etilen-Polietilen” zavodunun ərazisində uzun müddət istifadəsiz qalmış 134 ədəd alüminium materialdan olan çənlərin əldə edilməsində köməklik göstərəcəyinə dair yalandan vəd verərək” zərərçəkmiş şəxsi aldatmış və “məlum olmayan şəraitdə və vaxtda qanunsuz hazırlamaqla saxtalaşdırdığı hüquq verən saxta

rəsmi sənədləri - Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətindən Sumqayıt “Ağac-Kağız” ASC-nin sədrinə ünvanlanmış 13/28-9-14 nömrəli, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətindən Sumqayıt “Ağac-Kağız” ASC-nin direktoruna ünvanlanmış 2203-VP nömrəli, Azərbaycan Respublikasının Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsindən Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinə ünvanlanmış 26 avqust 2013-cü il tarixli, 130120263894 nömrəli, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətindən Sumqayıt şəhəri “Azərkimya” İstehsalat Birliyinə ünvanlanmış 01 noyabr 2013-cü il tarixli, 6881-11VP nömrəli məktubları, eləcə də, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti ilə Sumqayıt “Ağac-Kağız” ASC-nin arasında bağlanmış 12 sentyabr 2013-cü il tarixli müqavilənin layihəsinin surətini Əlirza Pənahova verməklə, həmçinin Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti adından sonuncunun adına çənlərin satılmasına razılıq verilməsi barədə 06 noyabr 2013-cü il tarixli saxta teleqram göndərilməsini təşkil etməklə” zərərçəkmiş şəxsin ona olan inamını daha da möhkəmləndirmiş və məhz bu yalan və hərəkətlərdəntəşkil olunmuş üsuldan istifadə etməklə sonuncunun pulunu ələ keçirmişdir.

Göründüyü kimi, cinayəti törədərkən “Elin sözü” qəzetinin təsisçisi və baş redaktoru olmuş Minadi Mikayılovun dələduzluq əməlini törətmək üçün istifadə etdiyi nə yalanın məzmunu, nə də ki, saxta sənədlərin hazırlanması üzrə hərəkətləri, ümumiyyətlə cinayətin törədilməsi üsulu onun tutduğu baş redaktor vəzifəsindən və yaxud qəzetin təsisçisi olmasından irəli gəlməmiş, özgə əmlakının ələ keçirilməsi prosesində qəzetin baş redaktoru vəzifəsinə və yaxud təsisçisi statusuna aid hər hansı bir səlahiyyətdən sui-istifadə edilməmişdir.

Halbuki, CM-nin 178.2.3-cü maddəsi sözügedən cinayətin əsas obyektə - mülkiyyətlə yanaşı əlavə obyektə - qulluq mənafeyi əleyhinə yönəlməsini ehtiva edir. Şəxsin qulluqla bağlı olan (vəzifənin verdiyi) səlahiyyətlərdən deyil, hansısa bir vəzifə tutmasına əsaslanan “şəxsi nüfuzundan”, “başqa vəzifəli şəxslərlə dostluğundan” istifadə etməklə cinayət törətməsi isə qulluq mənafeyinə qəsd etmədiyindən, həmin əlavə obyektə təhlükə altına almır.

Bu baxımdan məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, “öz qulluq mövqeyindən istifadə etmə” əlaməti və bu əlaməti nəzərdə tutan CM-nin 178.2.3-cü maddəsi Minadi Mikayılovun xeyi

miqdarda ziyan vurmaqla dələduzluq cinayətinə əsassız olaraq şamil edildiyindən, yəni məhkəmələr tərəfindən CPM-nin 416.0.15-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol verildiyindən, həmin əlamət və maddə məhkəmə qərarlarından xaric edilməli, M.Mikayılovun şərh edilən əməli yalnız CM-nin 178.2.4-cü maddəsi ilə tövsif edilməlidir.

Eyni zamanda məhkəmə kollegiyası iş üzrə qəbul etdiyi qərarında belə nəticəyə gəlmişdir ki, Minadi Mikayılovun təqsirli bilindiği cinayət əməlinin bu şəkildə (iki tövsifedici əlamətlərdən birinin xaric edilməsi hesabına) yüngülləşdirilməsi ona təyin olunmuş cəzada da özünü göstərməli və iş üzrə müəyyən edilmiş cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran, cəzanın müəyyən edilməsinə təsir göstərən digər hallar nəzərə alınmaqla M.Mikayılova CM-nin 178.2.4-cü maddəsi ilə 4(dörd) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilməli, əvvəlki – Ağır Cinayətlərə Dair İşlər üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinin 22 oktyabr 2010-cu il tarixli hökmünə əsasən (apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı nəzərə alınmaqla) CM-nin 178.2.1, 178.2.2, 178.2.4-cü maddələri ilə təyin edilmiş şərti məhkum etmə ləğv edildiyi üçün, CM-nin 67.1-ci maddəsinə əsasən həmin hökmə təyin olunmuş cəzanın çəkilməmiş hissəsi (4 il) hazırkı qərarla CM-nin 178.2.4-cü maddəsi ilə təyin edilən cəzaya qismən birləşdirilməli, M.Mikayılova qəti olaraq 5 (beş) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilməli, bu əsaslarla da kassasiya şikayəti qismən təmin edilərək M.V.Mikayılovun barəsindəki Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 11 iyun 2018-ci il tarixli qərarı dəyişdirilməlidir.

Bununla yanaşı, məhkəmə kollegiyası ədalət prinsipini təsbit edən CM-nin 8-ci, cəzanın təyin edilməsinin ümumi əsaslarını nəzərdə tutan CM-nin 58.3-cü maddələrinin tələblərindən, eləcə də CM-nin 41.2-ci maddəsində göstərilən cəzanın məqsədlərindən çıxış edərək kassasiya şikayətində cəzanın mübahisələndirilməsi üçün gətirilmiş dəlillərin məhz bu şəkildə nəzərə alınmasını (yəni cəzaların qeyd olunan hədlərdə müəyyən edilməsini) məqsədmüvafiq saymış və M.Mikayılovun barəsində azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzanın və yaxud şərti məhkum etmənin tətbiq edilməsi üçün əsasların olmadığını qeyd etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 21.2-ci maddəsinin mənasına görə, aradan qaldırılması mümkün olmayan şübhələrin təqşirləndirilən (şübhəli) şəxsin xeyrinə təfsir edilməsinə dair tələblərə cinayət mühakimə icraatının bütün mərhələlərində, o cümlədən məhkumlara təyin olunmuş cəzaların icrası zamanı meydana gələn məsələlərə hökmün (məhkəmənin digər yekun qərarının) icrası qaydasında icraatda baxılarkən də əməl olunmalıdır.

Bakı Şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 12 aprel 2018-ci il tarixli qərarı ilə Rüstəmov Azər Sabir oğlunun barəsində "Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında" 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq olunmasına və hökmün icrası qaydasında icraatda onun Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətndə CM-nin) 181.3.2-ci maddəsi ilə 11 (on bir) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilməsinə dair Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 05 aprel 2013-cü il tarixli hökmünə baxılmasına dair ərizəsi təmin edilməmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 11 iyun 2018-ci il tarixli qərarı ilə məhkum A.S.Rüstəmov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 12 aprel 2018-ci il tarixli qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 11 iyun 2018-ci il tarixli qərarından məhkum kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, Binəqədi Rayon Məhkəməsi əsassız olaraq onun barəsində "Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında" 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanununun tətbiq edilməsinə və bu Qanunla Cinayət Məcəlləsində edilmiş dəyişikliklərə uyğun olaraq onun haqqında olan Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 05 aprel 2013-cü il tarixli hökmünə hökmün icrası qaydasında icraatda baxılmasına dair ərizəsini təmin etməmiş, bu pozuntunu Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyası da aradan qaldırmamışdır.

Məhkumun fikrincə, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 05 aprel 2013-cü il tarixli hökmü ilə təqsirli bilindiylə quldurluq cinayətində "külli miqdarda" əmlakın ələ keçirilməsi cinayətin məqsədi kimi qeyd olunsa da, konkret olaraq hansı məbləğin "külli miqdarda" olması göstərilmədiyindən, 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanun onun barəsində tətbiq edilməli və həmin

əlamət onun əməlindən xaric edilməməklə cəzası da yüngülləşdirilməli idi.

Məhkum A.S.Rüstəmov kassasiya şikayətində göstərilənlərə əsasən Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 11 iyun 2018-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, əməlinin onun vəziyyətini yaxşılaşdıran yeni Cinayət Qanununa uyğunlaşdırılmasını və ona təyin olunmuş cəzanın azaldılmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası ilk növbədə qeyd etmişdir ki, CM-nin 10.3-cü maddəsinə əsasən, əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) cinayət sayılmasını və bu əmələ görə cəzanı aradan qaldıran, cəzanı yüngülləşdirən, yaxud cinayət etmiş şəxsin vəziyyətini başqa cür yaxşılaşdıran cinayət qanununun geriyə qüvvəsi vardır, yəni həmin qanunun qüvvəyə minməsindən əvvəl müvafiq əməli (hərəkət və ya hərəkətsizliyi) törətmiş şəxslərə, habelə cəza çəkən, yaxud cəzasını çəkmiş, lakin məhkumluğu üstündən götürülməmiş və ya ödənilməmiş şəxslərə şamil edilir.

"Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanununun keçid müddəalarının 2.6-cı maddəsində də təsbit olunmuşdur ki, bu Qanun qüvvəyə minənədək məhkum edilmiş və hazırda cəzasını çəkən və ya cəzasını çəkmiş, lakin məhkumluğu olan şəxslərin vəziyyəti bu Qanunla yaxşılaşdırılırsa, həmin məsələlərə, habelə bu Qanunun 2.4 və 2.5-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş məsələlərə hökm çıxarmış məhkəmə və ya məhkumun cəza çəkdiyi yer üzrə məhkəmə tərəfindən cəzanı icra edən müəssisə və ya orqanın təqdimatı və ya məhkumun ərizəsi əsasında Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulmuş hökm və ya məhkəmənin digər yekun qərarının icrası qaydasında baxılır.

Təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipini təsbit edən Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual

Məcəlləsinin (bundan sonra mətndə CPM-nin) 21-ci maddəsinə əsasən, şəxsin təqsirli olduğuna əsaslı şübhələr varsa da onun təqsirli bilinməsinə yol verilmir. Bu Məcəllənin müddəalarına uyğun surətdə müvafiq hüquqi prosedura daxilində ittihamın sübuta yetirilməsində aradan qaldırılması mümkün olmayan şübhələr təqsirləndirilən şəxsin (şübhəli şəxsin) xeyrinə həll edilir. Eynilə cinayət və cinayət-prosessual qanunların tətbiqində aradan qaldırılmamış şübhələr də onun xeyrinə həll olunmalıdır” (CPM-nin 21.2-ci maddəsi).

Aradan qaldırılması mümkün olmayan şübhələrin təqsirləndirilən (şübhəli) şəxsin xeyrinə təfsir edilməsinə dair müddəalara cinayət-prosessual qanunla nəzərdə tutulmuş bütün icraatlarda, o cümlədən məhkumlara təyin olunmuş cəzaların icrası zamanı meydana gələn məsələlərə hökmün (məhkəmənin digər yekun qərarının) icrası qaydasında icraatda baxılarkən də əməl olunmalıdır.

Məhkum Rüstəmov Azər Sabir oğlunun Binəqədi Rayon Məhkəməsinə ərizə ilə müraciət edərək hökmün icrası qaydasında icraatda baxılmasını və Azərbaycan Respublikasının 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanunu ilə Cinayət Məcəlləsinə edilmiş dəyişikliklərə uyğunlaşdırılmasını xahiş etdiyi Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 05 aprel 2013-cü il tarixli hökmündən isə görünür ki, həqiqətən də məhkumun kassasiya şikayətində qeyd olunduğu kimi, həmin hökmə Azər Rüstəmov qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs halında, yaşayış sahəsinə girməklə, silah qismində istifadə edilən əşya tətbiq etməklə özgənin külli miqdarda əmlakını ələ keçirmək məqsədilə quldurluq etməkdə - CM-nin 181.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinsə də, hökmdə onun (qrupun) ələ keçirmək niyyətində olduğu əmlakın miqdarı, hansı məbləğdə, dəyərdə olması konkretliklə göstərilməmişdir.

Lakin, digər ağırlaşdırıcı əlamətlər olmadıqda, təqsirkarın məhz ələ keçirmək məqsədində olduğu əmlakın məbləğindən asılı olaraq quldurluq cinayəti CM-nin 181.1 və ya 181.2.4 (“xeyli miqdar” əlaməti üzrə), yaxud da 181.3.2-ci maddəsi ilə (“külli miqdar” əlaməti üzrə) tövsif edilir.

“Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanunu isə qeyd olunan tövsifedici əlamətlərin izahlarını nəzərdə tutan CM-nin 177-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinin müvafiq müddəalarına daha mülayim şərtlər müəyyən edən

(uyğun hallarda cinayət törətmiş şəxslərin vəziyyətini yaxşılaşdıran) dəyişikliklər etmişdir.

Belə ki, əgər 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanunun qüvvəyə minməsinədək (01 dekabr 2017-ci il tarixinədək) CM-nin 181-ci maddəsində “xeyli miqdar” dedikdə, üç min manatdan yuxarı, lakin on min manatdan artıq olmayan məbləğ, “külli miqdar” dedikdə isə on min manatdan artıq məbləğ başa düşülürdüsə, həmin Qanunun qüvvəyə minməsindən sonra “xeyli miqdar” dedikdə, beş min manatdan yuxarı, lakin əlli min manatdan artıq olmayan məbləğ, “külli miqdar” dedikdə isə, əlli min manatdan yuxarı, lakin beş yüz min manatdan artıq olmayan məbləğ başa düşülür.

Belə olan halda, məhkum Azər Rüstəmovun hökmün icrası qaydasında icraat prosedurunda ərizə verməklə yeni cinayət qanunu normasının onun barəsində tətbiq edilməsini məhkəmədən xahiş etməsi CM-nin 10.3-cü maddəsi ilə uzlaşmayan müraciət kimi, hökmdə onun ələ keçirmək məqsədində olduğu özgə əmlakının məbləğinin müəyyən edilməməsi isə (nə qədər ki, təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipinə görə şübhələr məhkumun xeyrinə şərh edilməlidir) vəziyyətini yaxşılaşdıran yeni cinayət qanunu normasının onun barəsində tətbiq edilməsinin qarşısını alan, onu vəziyyətini yaxşılaşdıran qanundan faydalanmaq hüququndan məhrum edən hal kimi qiymətləndirilə bilməz (çünki, bunun əksi, yəni sözügedən qeyri-müəyyənliyə görə A.Rüstəmovun əməlinə yeni qanunun müddəaları nöqtəyi-nəzərindən baxmaqdan, əməllə yeni normaların müqayisəsini aparmaqdan imtina edilməsi, şübhənin məhkumun ziyanına şərh edilməsi kimi çıxış edəcəkdir).

Belə müqayisə aparıldıqda isə, hökmdə Azər Rüstəmovun ələ keçirmək niyyətində olduğu əmlakın miqdarı qeyri-müəyyən olduğundan, şübhələrin məhkumun xeyrinə təfsir edilməsini tələb edən prinsipə görə həmin əmlak CM-nin 177-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinin yeni müddəalarında nəzərdə tutulmuş nə “xeyli miqdar”, nə də ki, “külli miqdar” əlamətlərinə cavab verən əmlak kimi qiymətləndirilə bilməz və CM-in 181.1-ci maddəsi ilə ehtiva olunan əmlak kimi nəzərdən keçirilməlidir.

Belə olan halda məhkəmə kollegiyası o qənaətə gəlmişdir ki, Azər Rüstəmovun əməlinə “qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs”, “yaşayış sahəsinə qanunsuz olaraq girməklə” və “silah qismində istifadə edilən əşya tətbiq etməklə” əlamətləri olduğundan, onun əməli CM-nin 181.3.2-ci maddəsindən həmin əlamətləri nəzərdə

tutan CM-nin 181.2.1, 181.2.3 və 181.2.5-ci maddələrinə tövsif edilməli, A.Rüstəmovun onun barəsində “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanununun təbiiq edilməsinə dair ərizəsi təmin olunmalıdır.

Qeyd olunan səbəblərdən, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin qərarları yuxarıda qeyd olunan maddi və prosessual hüquq normalarında, o cümlədən CM-nin 8-ci maddəsində təsbit edilmiş ədalət prinsipinin tələblərinə cavab verənməticələr kimi qiymətləndirilə bilməz.

Məhkəmə kollegiyası təsvir olunan qüsurları məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında dəyişdirilməsini (kassasiya şikayətində apellyasiya məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi tələbi irəli sürüldüyü üçün - şikayətin qismən təmin edilməsini), Rüstəmov Azər Sabir oğlunun əməlinin CM-nin 181.2.1, 181.2.3 və 181.2.5-ci

maddələri ilə tövsif edilməsini və ona həmin maddələrin sanksiyası daxilində (hökmlə müəyyən edilmiş cəzanın müəyyənləşdirilməsinə təsir göstərən müvafiq hallar nəzərə alınmaqla) 10 (on) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının təyin edilməsini tələb edən CPM-nin 416.0.15-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hal kimi qiymətləndirərək eyni zamanda qərara almışdır ki, CM-nin 181.2.1, 181.2.3, 181.2.5-ci maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməli CM-nin 15.4-cü maddəsində ağır cinayət kimi təsnif edildiyindən, CM-nin 56.1.2-ci maddəsi isə qəsdən törədilmiş belə cinayətlərə görə ilk dəfə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş şəxslər üçün cəzaçəkmə müəssisəsinin növü kimi ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisələrini nəzərdə tutduğundan, hökmlə A.Rüstəmov təyin olunmuş cəzaçəkmə müəssisəsinin növü də ciddi rejimlidən ümumi rejimliyə dəyişdirilməlidir.

Prosessual hüquq normaları, cinayət mühakimə icraatının prinsipləri məhkəmələrdən tələb edirlər ki, məhkəmələr cinayət işlərinə faktlar əsasında baxsınlar, faktların müəyyən edilmiş sayılması üzrə qənaətlərini isə kifayət edən, həqiqiliyinə, yaranma mənbəyinə, əldə edilməsi hallarına şübhə olmayan (tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılmış), mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötbərliyi üzrə lazımcı qiymətləndirilmiş işə aid olan və bir-biri ilə uzlaşan sübutların məcmusu ilə əsaslandırınlar.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 24 aprel 2017-ci il tarixli hökmü ilə Məmmədov Vasif Vahid oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CM-nin) 126.2.4-cü maddəsi ilə təqsirli bilinib, cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 7 (yeddi) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, 13 oktyabr 2016-cı ildə saat 23 radələrində Səbail rayonunun 20-ci sahə qəsəbəsindəki Arif İsmayılov küçəsində yerləşən “Baş keçid” kafesinin yaxınlığında Seymur Marif oğlu Rəsulovla tanımadığı Turan Qabil oğlu Cəbiyevin mübahisə edib əl-qol ataraq bir-birilərini itələdiklərini, Seymur Rəsulovun yerə oturduğunu görüb heç bir əsaslı səbəb olmadan Turan Cəbiyevin arxa tərəfinə keçərək ona yaxınlaşıb, heç bir söz demədən üzərində gəzdirdiyi cib bıçağı ilə xuliqanlıq niyyəti ilə Turan Cəbiyevin kürək nahiyəsinə qəflətən qəsdən bir dəfə vuraraq deşilmiş-kəsilmiş yara ilə müşayiət olunan, yetirdiyi anda Turan Cəbiyevin həyatı üçün təhlükəli olan ağır dərəcəli bədən

xəsarəti yetirməklə xuliqanlıq niyyəti ilə qəsdən sağlamlığına ağır zərər vurmuşdur.

Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 28 mart 2018-ci il tarixli qərarı ilə məhkum V.V.Məmmədovun Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 24 aprel 2017-ci il tarixli hökmündən verdiyi apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş və həmin hökm dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 28 mart 2018-ci il tarixli qərarından məhkum V.V.Məmmədovun müdafiəçisi Əskərov İmaməli Məmmədəğa oğlu kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini onunla əsaslandırmışdır ki, məhkəmələr tərəfindən sübutlar düzgün tədqiq edilib-qiymətləndirilməmiş, nəticədə Vasif Məmmədov xuliqanlıq niyyəti ilə hərəkət etmədiyi halda, əsassız olaraq xuliqanlıq niyyəti ilə qəsdən sağlamlığa ağır zərər vurmada –CM-nin 126.2.4-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayəti törətməkdə təqsirli bilinmişdir.

Törədilmiş əməlin CM-nin 126.2.4-cü maddəsi ilə tövsifinin düzgün olmadığını göstərən

hal kimi, müdafiəçi xüsusilə ona istinad etmişdir ki, münaqişə zərərçəkmiş şəxs Cəbiyev Turan Qabil oğlunun təşəbbüsü ilə başlamış, məhz o, Vasif Məmmədovun tanışı Seymur Rəsulovu çölə çıxarıb orada sonuncu ilə mübahisə etmiş və bu münaqişənin gedişində, yəni şəxsi münasibətlər zəminində V.Məmmədov bir dəfə bıçaqla Turan Cəbiyevi vurmuşdur.

Kassasiya şikayətinin digər dəlili isə ondan ibarət olmuşdur ki, Vasif Məmmədovun törətdiyi cinayətin həqiqi xarakteri, ictimai təhlükəliliyi düzgün qiymətləndirilmədiyi, onun məsuliyyətini yüngülləşdirən hallar, o cümlədən gənc olması, əməlini qismən etiraf edib səmimi peşmançılıq çəkməsi, müsbət xarakterizə olunması, ailəsinin həyat şəritinin ağır olması, cinayəti zərərçəkmiş şəxsin qanunsuz hərəkətlərinin təsiri altında törətməsi, hadisədən sonra zərərçəkmiş şəxslə barışması nəzərə alınmadığı üçün o, həddindən artıq ağır cəzaya məruz qalmışdır.

Müdafiəçi kassasiya şikayətində göstərilənlərə əsasən Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 28 mart 2018-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, Məmmədov Vasif Vahid oğlunun əməlinin hüquqi tövsifinin CM-nin 126.2.4-cü maddəsindən CM-nin 126.1-ci maddəsinə dəyişdirilməsini və ona bu maddə ilə azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzanın təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya kollegiyası müdafiəçinin kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 28 mart 2018-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Ədalət mühakiməsinin təqsirsizlik prezupsiyası prinsipi təsbit edilmiş CPM-nin 21-ci maddəsinə görə, şəxsin təqsiri CPM-də nəzərdə tutulmuş qaydada sübuta yetirilmədiyi halda onun təqsirli bilinməsinə yol verilmir.

CPM-nin 28-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliliyi prinsipinə görə məhkəmənin vəzifəsidir ki, cinayət mühakimə icraatını həyata keçirərəkən təqsirləndirilən şəxsin təqsirsizliyi, yaxud az təqsirliliyi barədə, habelə ona bəraət verən və ya məsuliyyətini yüngülləşdirən hallar üzrə sübutların olması barədə özü, yaxud müdafiəçisi tərəfindən irəli sürülən vəsatətlərə baxsın, cinayət prosesi gedişində qanunun pozulması ilə əlaqədar verilən şikayətləri yoxlasın. Bu prinsipə görə şəxsin cinayət törətməkdə təqsirli olmasına dair

məhkəmə qərarı mülahizələrə əsaslanma bilməz və işə aid biri digərinə kifayət qədər uyğun gələn mörtəbər sübutların məcmusu ilə təsdiq olunmalıdır.

CPM-nin 33-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət mühakimə icraatında sübutların qiymətləndirilməsi prinsipi hakimlərdən tələb edir ki, cinayət-mühakimə icraatının həyata keçirilməsində cinayət işi üzrə toplanmış sübutları Cinayət-Prosessual Məcəllənin tələblərinə əsasən qiymətləndirsinlər. Cinayət mühakimə icraatı həyata keçirilərkən CPM-nin 125, 144, 146-cı maddələrinin müddələrinin pozulması yolverilməzdir (CPM-nin 33.2-ci maddəsi).

CPM-nin 139-cü maddəsi bu normada təsbit olunmuş digər hallarla yanaşı cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməldə cinayətin əlamətlərinin sübutlara əsasən müəyyən edilməsini tələb edir.

CPM-nin 140-cü maddəsində cinayət prosesi gedişində müəyyən halların yalnız cinayət-prosessual qanunun bu maddəsində xüsusi olaraq göstərilmiş sübutlar vasitəsi ilə müəyyən edilməsini nəzərdə tutmuşdur. O cümlədən, CPM-nin 140.0.1-ci maddəsinə əsasən, ölümün səbəbi, bədən xəsarətinin ağırlıq dərəcəsi və xarakteri – tibb sahəsində ekspertin rəyi əsasında müəyyən edilməlidir.

CPM-nin 144-cü maddəsi məhkəmədən cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutları tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlamağı tələb edir. Yoxlama zamanı cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutlar təhlil olunur və bir-biri ilə müqayisə edilir, yeni sübutlar toplanır, əldə olunmuş sübutların mənbəyinin mötəbərliyi müəyyənləşdirilir.

CPM-nin 145.1-ci maddəsinə əsasən, hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməlidir. Cinayət təqibi üzrə toplanılmış bütün sübutların məcmusuna isə ittihamın həlli üçün onların kifayət etməsinə əsasən qiymət verilməlidir.

Cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutların kifayət etməsi dedikdə isə, müəyyən edilməli hallar üzrə mümkün sübutların elə bir həcmi nəzərdə tutulur ki, onlar sübut etmə predmetinin (o cümlədən, əməldə cinayət tərkibinin əlamətlərinin olub-olmamasının) müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan versin (CPM-nin 146.1-ci maddəsi).

CPM-nin 349.5-ci maddəsinə əsasən məhkəmə hökmünün əsaslı olması üçün:

məhkəmənin gəldiyi nəticələr yalnız məhkəmə istintaqında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslanmalı;

bu sübutlar ittihamın qiymətləndirilməsi üçün kifayət etməli;

məhkəmənin müəyyən etdiyi hallar onun tədqiq etdiyi sübutlara uyğun olmalıdır.

Qeyd olunan cinayət mühakimə icraatının prinsiplərinə, sübut etməyə dair cinayət-prosessual normalara, məhkəmə aktının əsaslılığına dair meyarlara birlikdə götürməklə baxdıqda aydın olur ki, həmin müddəalar tələb edir ki, məhkəmə cinayət işlərinə faktlar əsasında baxsın, faktların müəyyən edilmiş sayılması üzrə qənaətini isə belə nəticəyə gəlmək üçün kifayət edən, həqiqiliyinə, yaranma mənbəyinə, əldə edilməsi hallarına şübhə olmayan (tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılmış), mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötbərliyi üzrə lazımcı qiymətləndirilmiş işə aid olan və bir-biri ilə uzlaşan sübutların məcmusu ilə əsaslandırсын.

Yalnız belə olduqda, məhkəmə CPM-nin 28-ci maddəsi ilə ehtiva olunan vəzifələrini yerinə yetirmiş olar, onun qəbul etdiyi qərar isə (o cümlədən, şəxsin ona istinad edilən cinayətin törədilməsində təqsirli olması barədə nəticə) əsaslı sayıla bilər.

CPM-nin təsvir edilən müddəaları ilə müqayisə apardıqda, hazırki iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsində aparılmış məhkəmə baxışı və onun yekununda qəbul edilmiş qərar haqqında bunları söyləmək mümkün deyil.

Birincisi ona görə ki, müdafiə tərəfinin məhkəmənin əməlinə cinayətin xuliqanlıq niyyəti ilə törədilməsi əlamətinin şamil edilməsinin, bu əlamətin sübuta yetirilmiş sayılmasına dair məhkəmə qənaətinin ardıcıl olaraq həm birinci, həm də apellyasiya instansiyası məhkəməsində mübahisələndirməsinə baxmayaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarında faktiki olaraq heç bir dəlil gətirilmədən, şablon xarakterli cümlələrlə Vasif Məmmədovun cinayət əməlinin sübuta yetirilməsi, onun əməlinin CM-nin 126.2.4-cü maddəsi ilə düzgün tövsif olunması və CM-nin 126.1-ci maddəsinə tövsif edilməsi üçün əsasların olmaması haqqında nəticə çıxarılmışdır.

Halbuki, Vasif Əliyevin təqsirli bilindiği (əməlinə şamil olunmasını mübahisələndirdiyi) CM-nin 126.2.4-cü maddəsinin dispozisiyası (baxılan işin kontekstində) xuliqanlıq niyyəti ilə qəsdən sağlamlığa ağır zərər vurma əməlinə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutduğu üçün CPM-nin 139.0.3-cü maddəsinin tələbinə görə həmin tövsifedici əlamətin

mübahisələndirilməsinə dair müdafiə tərəfinin mövqeyi CPM-nin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq olaraq tədqiq edilmiş sübutlar gətirilməklə təkzib olunmalı idi.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin lazımi araşdırma aparmadan müdafiə tərəfinin iddialarını rədd etdiyini və birinci instansiya məhkəməsinin hökmünü dəyişdirilmədən saxladığını açıq-aşkar göstərən hal kimi məhkəmə kollegiyası həmçinin onu qeyd etmişdir ki, yekun qərarda konkret dəlillərə müraciət olunmadan qeyd olunmuşdur ki, “çıxarılmış hökm cinayət işinin materiallarına, məhkəmənin gəldiyi nəticələr işin faktiki hallarına uyğundur”.

Hökmə baxdıqda isə, aydın olur ki, birinci instansiya məhkəməsi Vasif Məmmədovun zərərçəkmiş şəxs Cəbiyev Turan Qabil oğlunun sağlamlığına ağır zərər vurma (bunun sübuta yetirilmiş sayılması) barədə qənaətini əsaslandırarkən CPM-nin 28, 33, 144-146, 349.5-ci maddələrinin ziddinə olaraq, məhkəmədə baxılmış (məhkəmə iclas protokolu, 2-ci cild i.v.168) zərərçəkmiş şəxs Turan Cəbiyevin barəsində ibtidai istintaq zamanı keçirilmiş məhkəmə-tibbi ekspertizasının 04 noyabr 2016-cı il tarixli 715 sayılı, məhkəmə-tibbi kriminalistik ekspertizasının 18 noyabr 2016-cı il tarixli 432-MTKŞ sayılı, məhkəmə-tibbi bioloji ekspertizasının 17 noyabr 2016-cı il tarixli 563/2016-MTBŞ sayılı rəylərinə deyil, hazırki cinayət prosesinə aidiyyəti olmayan (ümumiyyətlə, cinayət işində olmayan) Məmmədova Bahar Əsfəndiyar qızı adında zərərçəkmiş şəxs barəsində keçirilmiş kompleks məhkəmə-tibbi kriminalistik ekspertizasının 04 iyul 2016-cı il tarixli 257-MTKŞ/2016 sayılı rəyinə və məhkəmə-bioloji ekspertizasının 23 iyun 2016-cı il tarixli 268/2016-MTBŞ sayılı rəyinə istinad etmişdir.

Baxılan işə aid olmayan ekspert rəylərinə istinad olunması səbəbindən hökmdə Vasif Məmmədovun 13 oktyabr 2016-cı ildə zərərçəkmiş şəxs Turan Cəbiyevin sağlamlığına ağır zərər vurma barədə nəticə cinayət işindəki 29 oktyabr - 04 noyabr 2016-cı il tarixlərində keçirilmiş məhkəmə-tibbi ekspertizasının 715 sayılı rəyi ilə T.Cəbiyevdə müəyyən edilmiş “döş qəfəsinin arxa səthinin sol yarısının qarın boşluğuna nüfuz edən, dalağı və mədəaltı vəzinin quyruq hissəsini zədələyən ... deşilmiş-kəsilmiş yara” xəsarətləri ilə deyil, Bahar Məmmədova adlı qadınada kompleks məhkəmə-tibbi kriminalistik ekspertizasının 04 iyul 2016-cı il tarixli 257-MTKŞ/2016 sayılı rəyinə əsasən müəyyən edilmiş

“sol döş qəfəsinin sol yarısının daxilə nüfuz edən, sol ağ ciyərin aşağı payının kəsilməsi və sol diafraqmanın gümbəsinin yaralanması ilə müşayiət olunan deşilmiş-kəsilmiş yarası” kimi 18 may 2016-cı il tarixində yetirilməyə xarakterik olan xəsarətlərlə əsaslandırılmışdır.

CPM-nin 140.0.1-ci maddəsi “bədən xəsarətinin ağırlıq dərəcəsi və xarakteri”nin konkret sübut növü, yəni tibb sahəsində ekspertin rəyi əsasında müəyyən edilməsini tələb etdiyi halda birinci instansiya məhkəməsinin Vasif Məmmədovun zərərçəkmiş Turan Cəbiyevin sağlamlığına ağır zərər vurmasını bu şəkildə (başqa şəxsə olan xəsarətlərlə, hazırki işə aid olmayan rəylərlə) əsaslandırması, apellyasiya məhkəməsinin isə bu cür “əsaslandırma”ni əks etdirən hökmü “cinayət işinin materiallarına uyğun” olan akt kimi qəbul etməsi yuxarıda təsvir edilən cinayət mühakimə icraatının prinsiplərinə, sübut etmə qaydalarına, məhkəmə hökmünün əsaslılığına dair meyarlara cavab verən vəziyyət kimi dəyərləndirilə bilməz.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası təsvir edilən vəziyyəti məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsi və yaxud dəyişdirilməsi əsaslarından biri qismində CPM-nin 416.0.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hal (məhkəmələrin CPM-nin 143-146-cı maddələrinə müvafiq olaraq sübutları tədqiq etməməsi) kimi qiymətləndirmişdir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, faktiki olaraq, hazırki işə aid olan məhkəmə ekspertizalarının, o cümlədən tibb sahəsində

ekspertin rəyi hökmdə və apellyasiya instansiyası məhkəməsinin yekun qərarında qiymətləndirilmədiyindən (qeyd olunan məhkəmə aktları həmin sübutların yoxlanılması üzrə də məhkəmələrin nəticələrini əks etdirmədiyindən), kassasiya instansiyası məhkəməsi isə CPM-nin 419.1 və 419.11-ci maddələrinə görə sübutları bilavasitə araşdırmaq, işin faktiki hallarını müəyyən etmək səlahiyyətində olmadığından (yalnız hüquq məsələləri üzrə cinayət qanununun və CPM-nin normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlaya bildiyindən), qeyd olunan (CPM-nin 416.0.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş) əsasla apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilib cinayət işi üzrə apellyasiya baxışı təkrarən – artıq cinayət-prosessual qanunun tələblərinə əməl olunmaqla həyata keçirilməlidir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair müdafiəçinin və kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə dair dövlət ittihamçısının çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslamaməhkum V.V.Məmmədovun müdafiəçisi Əskərov İmaməli Məmmədağa oğlunun kassasiya şikayətinin qismən təmin edilməsi, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının V.V.Məmmədovun barəsində olan 28 mart 2018-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsi, cinayət işinin isə apellyasiya məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir.

*Vəli Abdullayev,
Kəpəz rayon
Məhkəməsinin sədri*

Mülki Məcəllənin əqdlərin etibarsızlığından bəhs edən müddəaları barədə bəzi mülahizələr

Müasir dövrdə hər bir insan özünü bir bioloji və ictimai varlıq kimi qorumaq üçün digər insanlarla müxtəlif mülki-hüquq münasibətlərinə girir, bunun sayəsində müxtəlif mülki hüquqlar əldə edir, hüquqları dəyişilir və ya onlara xitam verilir. Mülki hüquqların mövcudluğuna bu cür təsir edən hadisələr sivilistika elmində mülki-hüquqi faktlar adlanır. Mülki dövriyyədə mülki-hüquqi faktların ən geniş yayılmış növlərindən biri kimi mülki-hüquqi əqdlər çıxış edir. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra MM) 324-cü maddəsinin verdiyi anlayışa görə, əqd dedikdə, mülki hüquq münasibətlərinin əmələ gəlməsinə, dəyişdirilməsinə və ya xitamına yönəlmiş birtərəfli, ikitərəfli və ya çoxtərəfli iradə ifadəsi başa düşülür. Əqdlər vasitəsilə mülki münasibətlər nizama salınır, mülki dövriyyənin dayanıqlılığı və sabitliyi təmin olunur. Əqdlərin belə mühüm hüquqi tənzimləmə vasitəsi kimi əhəmiyyətini nəzərə alan qanunverici əqdlərlə bağlı yanlışlığa yol verilməməsi üçün, onların özünün dəyişməzliyini və sabitliyini təmin etmək üçün əqdlərə aid edilən bütün mühüm əlamətləri və tələbləri mülki qanunvericilik səviyyəsində müfəssəl təsbit etmişdir. MM-in XIII və XX fəsiləri əqdlərin əlamətləri və elementləri barədə müddəaları özündə əks etdirir. Amma təəssüf ki, əsas təyinatı mülki dövriyyənin sabitliyinə, dəyişməzliyinə xidmət etmək olan əqdlərin özü də bağlanan zaman əqdin elementləri ilə bağlı buraxılmış səhvlərin, yol verilmiş pozuntuların təsirindən kənar qalmır. Qanunun tələblərinin pozulması ilə bağlanmış əqd isə yanlış hüquq münasibətlərinin yaranmasına səbəb olduğundan mülki dövriyyənin etibarlılığını sarsıdır, onu yanlış istiqamətə yönəldir. Bunu nəzərə alan qanunverici mülki dövriyyəni qanun tələblərinin pozulması ilə bağlanmış əqdlərin təsirindən qorumaq üçün müvafiq müdafiə institutu təsbit etmişdir. Mülki hüquqda bu institut “etibarsız əqd” institutu adlanır və MM-in XIV fəslə bütövlükdə bu institutdan bəhs edir.

MM-in 2000-ci ildən qüvvəyə minərək fəaliyyətə başladığını nəzərə alsaq, deyə bilərik ki, bu institutun bütövlükdə belə müfəssəl tənzimlənməsi qaydaları Azərbaycan sivilistika elmi üçün yenidir. Bununla bəhm, o da qeyd edilməlidir ki, yeniliyi ilə yanaşı bu mülki-hüquq institutu bir qanunvericilik aktı üçün çox qısa hesab edilən bir zaman ərzində ciddi dəyişikliklərə də uğramışdır. Belə ki, 2005-ci ilin 24 iyununda MM-də edilmiş əlavə və dəyişikliklərlə əqdlərin etibarsızlığından bəhs edən müddəalar kardinal yenilənmələrə məruz qalmışdır. Mülki-məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirmələri göstərir ki, həmin əlavə və dəyişikliklərin qüvvəyə minməsindən 12 ildən artıq vaxt keçsə də, onların şərhində və tətbiqi təcrübəsində bu gün, zənnimizə görə, səhvlərə, yanlışlıqlara yol verilir, yeni qanunvericilik normaları nəzərə alınmır, 2005-ci ilə qədərki təcrübə tətbiq olunmaqda davam edir. Bunu nəzərə alaraq, etibarsız əqd institutunun mahiyyəti və onun mülki məhkəmə təcrübəsində fikir ayrılığı yaradan ayrı-ayrı müddəaları barədə düşüncələrimizi oxucularla bölüşmək istərdik. Bu başdan qeyd edək ki, əqdlərin etibarsızlığı barədə 2005-ci ilə qədər qüvvədə olmuş normaların hazırda qüvvədə olan normaların gerçək məzmununa işıq salacağını nəzərə alaraq verəcəyimiz şərhlərdə müqayisəli və sistemli təfsir metodlarından istifadə edəcək, bu vasitələrlə əlavə və dəyişiklikləri zəruri edən səbəbləri və yeniliklərin mahiyyətini açmağa çalışacağıq.

Etibarsız əqdlər barədə 2005-ci ilədək qüvvədə olmuş normalar nəzərdən keçirilərkən müəyyən olunur ki, həmin normalarda “mübahisə edilən” və “əhəmiyyətsiz” əqdlərdən danışıldığı halda (bax: MM-in 337.2 və 337.3-cü maddələrinin əvvəlki məzmunu) bunlara ayrı-ayrılıqda müfəssəl anlayış verilmirdi, bu səbəbdən də bu etibarsız əqd növlərini hüquqi yanaşma və hüquqi nəticələri baxımından biri-birindən fərqləndirmək çətin olurdu. Əlavə və dəyişikliklərdən sonra MM-in 337.1-ci maddəsi etibarsız əqdlərin 2 növünü – mübahisə edilən və əhəmiyyətsiz əqdləri müəyyən etdi. Etibarsız əqdlərə

yanaşmada kardinal dəyişiklik də özünü elə bunda göstərdi. Bu növlərdən asılı olaraq əqdlərin etibarsız hesab olunmasının tamamilə yeni və fərqləri qaydaları və etibarsızlığın nəticələrinin tətbiqinin yeni qaydaları müəyyənləşdi, bunlarla bağlı hüquq və səlahiyyətlər bölüşdürüldü, müddətlər və müddətlərin növləri fərqləndirildi. Bir sözlə, etibarsız əqdlərin növlərinin müəyyənləşdirilməsi və onlara verilən anlayış bütövlükdə MM-in 14-cü fəslində aparılan dəyişikliklələrin məhək daşı rolunu oynadı. Ona görə də, bu etibarsız əqd növlərinin üzərində ayrı-ayrılıqda bir qədər ətraflı dayanmaq istəyirik.

Mübahisə edilən əqdlər.

MM-in 337.2-ci maddəsinin verdiyi yeni anlayışa görə, mübahisə edilən əqd dedikdə, müqavilə tərəfinin digər tərəfə müqavilə ilə razılaşmadığını bildirmək yolu ilə mübahisələndirdiyi əqd başa düşülür və əqd barəsində belə mübahisə edildikdə, o, bağlandığı andan da etibarsız hesab olunur. Mübahisə edilən əqdə verilən bu cür anlayışın həmin əqd növünə buna qədərki yanaşma ilə müqayisədə yaratdığı prinsipial yeniliklər isə aşağıdakılardan ibarətdir.

- Dəyişikliklərə qədər mübahisə edilən əqdlərin etibarsız hesab olunması qaydaları mübahisə edən əqd tərəfinin iradəsini həlledici olmayan element kimi arxa plana atırdı. Həmin qaydalara görə, mübahisə dedikdə, əqd tərəfinin məhkəmədə qaldırdığı mübahisə (yəni iddia), etibarsızlığa səbəb olan akt dedikdə isə mübahisəüzrə qəbul edilmiş məhkəmə aktı başa düşülürdü. Mövcud olmuş bu qaydalar ilk növbədə MM-in 324.1-ci maddəsinin əqdə verdiyi ümumi anlayışla ziddiyətə girirdi. Belə ki, göstərilən maddənin verdiyi anlayışa görə, “əqd mülki hüquq münasibətlərinin əmələ gəlməsinə, dəyişdirilməsinə və ya xitamına yönəlmiş iradə ifadəsidir”. Göründüyü kimi, bu anlayış əsas əlamət və subyektiv element olan iradəni əqdin mövcudluğunun əsas şərti kimi qiymətləndirsə də MM-in 337.2-ci maddəsi bunu inkar edirdi. 337.2-ci maddənin yeni redaksiyası isə bu ziddiyyəti aradan qaldırdı və tərəfin əqdin mövcudluğuna münasibətdə iradəsini həlledici faktor kimi önə çıxartdı. Mövcud normaya görə, tərəfin mübahisə barədə öz iradəsini qarşı tərəfə bildirməsi yetərlidir ki, həmin əqd etibarsız hesab olunsun. Artıq ilkin olaraq əqdin etibarsız hesab olunması üçün məhkəməyə müraciət olunmasına və müvafiq qərarın alınmasına ehtiyac yoxdur. Birbaşa bu tələblə qaldırılmış iddialara məhkəmədə baxılmamalıdır. Belə vəziyyətdə məhkəmə MM-in 337.2-ci və MPM-in 153.2.1-ci maddələrinə istinad etməklə iddianın yolverilməzliyinə görə həmin iddia ərizəsini qəbul etməkdən imtina etməli, ərizəni icraata qəbul etdiyi hallarda isə MPM-in 261.0.1-ci maddəsinə əsasən iş üzrə icraata xitam verməlidir.

MM-in 337.2 və 354.2-ci maddələrin ssitemli təfsiri onu deməyə əsas verir ki, mübahisələndirilən əqdin etibarsızlığı 2 mərhələdə cərəyan edən vahid prosesi nəzərdə tutur;

- 1) Formal olaraq əqdin mövcudluğuna son qoyulması, yəni əqdin mübahisələndirilməsi
- 2) əqdin nəticələrinin aradan qaldırılaraq əvvəlki vəziyyətin bərpa olunması.

Anlaşılmazlıq yaranmaması üçün elə buradaca qeyd edək ki, mübahisələndirilən əqdin irəli sürülən etibarsızlığı əsaslarının qanuna uyğunluğu məsələləri başqa predmet üzrə qaldırılmış iddiaya baxılan zaman məhkəmə tərəfindən yoxlanıla və bu barədə həlledici qərar qəbul oluna bilər. Əksər hallarda bu labüdə baş verir və yeni normalar baxımından bu istisna olunmur. Belə ki, əqdin elementlərindən biri də onun nəticəvi akt olmasıdır. Hər bir əqd müəyyən nəticə üçün bağlanır və əqdin bağlanması ilə həmin nəticə baş verir. Məsələn, evin alqı-satqı müqaviləsinin bağlanması ilə ev faktiki və titul sahibliyi ilə alıcının mülkiyyətinə keçir. Həmin müqavilənin mübahisə qaldırmaqla etibarsız hesab olunması ilə əksər hallarda əqdin digər tərəfi olan alıcının etirazı səbəbindən əks proses baş vermir, satıcının həmin ev üzərində mülkiyyət hüquqları real olaraq bərpa olunmur. Bunun üçün mübahisə qaldıran tərəfin əlavə bir addıma da ehtiyacı vardır. Bu addım restitusiya prosesi olmaqla MM-in 14-cü fəslinin normalarında nəzərdə tutulmuşdur və hazırki normalarda da eynilə saxlanmışdır. MM-in 337.5-ci maddəsinin hər iki redaksiyadakı eyni məzmunlu tələbinə görə “əqd etibarsız olduqda əgər həmin məcəllədə onun etibarsızlığının ayrı nəticələri nəzərdə tutulmayıbsa, tərəflərin hər biri əqd üzrə aldığılarının hamsını digər tərəfə qaytarmağa, alınanları eynilə qaytarmaq mümkün olmadıqda isə, onun dəyərini pulla qaytarmağa borcludur”.

Bu addımın müxtəsər mahiyyəti ondan ibarətdir ki, tərəf etibarsız əqd nəticəsində baş vermiş dəyişiklikləri aradan qaldırmaq üçün məhkəmədə əqdin etibarsızlığı nəticələrinin tətbiqi predmeti üzrə iddia qaldıra bilər. Bu məsələyə əvvəlki və hazırki normaların yanaşmasında yeganə fərq bu prosesin mərhələləri ilə bağlıdır. Belə ki, əvvəlki normalarda əqdlərin etibarsızlığı və etibarsızlığın nəticələrini

tətbiqi məsələləri bir mərhələdə, məhkəmədə həll olunurdusa, hazırki normalara (MM-in 337.2, 337.5 və 354-cü maddələrə) görə isə tərəf birinci mərhələdə öz aralarından mübahisələndirmə ilə əqdin etibarsızlığına nail olmalı, bu zaman qarşı tərəf əqd üzrə aldığıqlarını könüllü olaraq geri qaytarmazsa ikinci mərhələdə bu barədə məhkəmədə iddia qaldırılmalıdır.

Bax prosesin bu ikinci mərhələsində məhkəmə əqdin etibarsızlığına dair gətirilən əsasların qanuniliyini yoxlaya və bu əsaslara verəcəyi qiymətdən asılı olaraq əmlakın geri qaytarılması və ya bundan imtina olunması barədə qərar qəbul edə bilər.

Bəhs olunan normalarla məhkəməyə dolayısı ilə belə bir imkanın verilməsi məntiqə uyğundur. Çünki, mübahisələndirilən əqdlərin etibarsızlığı həmin əqdin MM-in 13-cü fəslində nəzərdə tutulan elementlərinin qüsurlu olmasından birbaşa asılıdır. Başqa sözlə, əqdin etibarsız olması üçün onun elementləri qüsurlu olmalıdır. Təcrübədə mübahisə başlanan tərəfin əqdin elementləri barədə səhv təsəvvürə malik olması səbəbindən, yaxud onları bilərəkdən yalandan qüsurlu göstərməsi səbəbindən qaldırılmış və həmin əqdüzrə alınanların geri qaytarılması tələbini nəzərdə tutan iddialara tez-tez rast gəlinir və şübhəsiz ki, belə iddialara baxılan zaman tərəfin əqdi mübahisələndirən zaman gətirdiyi əsasların hüquqa uyğunluğu yoxlanmalı və məhz əqdi mübahisələndirmənin qanunsuzluğu əsası ilə rədd edilməlidir. Belə məhkəmə qərarı əqdi mübahisələndirən tərəfin iradəsini əvəz edən, əqdin mövcudluğuna münasibətdə onu arxa plana atan akt kimi deyil, əksinə, onun gerçək iradəsini aşkarlayan və təsdiq edən və bu iradəyə uyğun olaraq da əqdin mövcudluğunun davamiyyətini təmin edən akt kimi qiymətləndiriləcəkdir. Mübahisə edilən əqdlərin etibarsızlığı məsələlərində tərəfin iradəsi ilə yanaşı məhkəmə qərarının da nəticəyə həlledici təsir imkanlarına malik olması bu əqdin etibarsızlığına nisbilik verir və bu səbəbdən də əhəmiyyətsiz əqddən fərqli olaraq mübahisələndirilən əqd nisbi etibarsız hesab edilir.

Dəyişikliyə qədər mübahisə edilən əqdlərin yalnız məhkəmənin qərarı ilə etibarsız hesab olunması qaydasının müəyyən olunması ilə həm də əqd tərəflərinin MM-in 6.1.5 və 390-cı maddələrində təsbit olunmuş “müqavilə azadlığı” hüququ pozulurdu. Həmin hüquq tərəflərin könüllü olaraq müqavilə münasibətlərinə girmələrini, müqavilə bağlaması və ya bağlamaması məsələsini həll etməkdə tam azadlığını və sərbəstliyini nəzərdə tutur və müqavilənin taleyini şəxsən həll etmək haqqını tanıyır. 337.2-ci maddənin hazırki məzmunu müqavilənin bütövlükdə taleyini tərəfin iradəsindən asılı etməklə onun müqavilə azadlığı hüququnu da təmin edir və bununla həm də haqlı olaraq onun fərdi maraqlarına üstünlük verir.

Etibarsız əqdlərin “mübahisə edilən” əqd növünün fərqləndirilməsi ilə MM-in 354-cü maddəsində nəzərdə tutulan müddətlərdə mahiyyətə dəyişikliyə məruz qaldı və fərqləndirildi. Belə ki, artıq qeyd etdiyimiz kimi, MM-in 337.2 və 354.2-ci maddələrinin dəyişikliyəqədərki məzmunları mübahisə edilən əqdlərin mübahisə edilməsi və etibarsız əqdin nəticələrinin tətbiq məsələlərinin həllini bir mərhələdə - məhkəmə mərhələsində nəzərdə tuturdu. Tərəf əqdin etibarsızlığına məhkəmədə iddia qaldırmaqla başladığı mübahisə ilə nail ola bildiyindən əqdi məhkəmədə belə mübahisələndirmə üçün 354.2-ci maddənin müəyyən etdiyi bir illik müddət də iddia müddəti idi. Bu səbəbdəndir ki, 354-cü maddənin əvvəlki adı da “etibarsız əqdlər üzrə iddia müddətləri” adlanırdı və bütövlükdə həmin maddədə nəzərdə tutulan müddətlərin hamısı iddia müddəti idi. Lakin yeni qanunla mübahisə olunan əqdin etibarsızlığı məsələlərinin həlli 2 mərhələyə bölündüyündən 354.2-ci maddədə göstərilən müddət təyinatını dəyişmişdir. Hazırda bu müddət tərəfin əqdi mübahisələndirməsi üçün müəyyən olunmuş müddətdir və təyinatına görə mülki hüquqlar yaradan müddətlərin preklüziv müddətlər növünə aiddir. Preklüziv müddətlər dedikdə, öz subyektiv hüquqlarını həyata keçirməyəcəyi halda bu hüquqların xitam olunması hədəsi altında səlahiyyətli şəxsə (burada əqdi mübahisələndirən şəxs başa düşülür) ciddi olaraq verilən son və qəti vaxt başa düşülür. Preklüziv müddət kimi bu 1 illik müddətin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, qanun bu müddəti müəyyən etməklə əqd tərəfini xəbərdar edir ki, bu müddət mübahisə predmeti üzərində subyektiv hüquqların qüvvədə olmasının son müddətidir, əgər bu müddət ərzində əqd mübahisələndirilməzsə və bu müddət buraxılırsa subyektiv hüquqa da xitam veriləcək, nəticədə məhkəmə müdafiəsi vasitəsindən də istifadə etmək, yəni iddia qaldırmaq imkanı da aradan qalxacaqdır. Burada iddia qaldırmaq imkanı dedikdə əqdin etibarsızlığı nəticələrinin tətbiqi barədə iddia başa düşülür. Biz 354.2-ci maddənin mətnində iddia müddətlərinə rast gəlməsək də əslində orada ümumi iddia müddətlər ehtiva olunur. Məsələn, əgər tərəf əqdi onun etibarsız sayılmasına əsas verən halları bildiyi gündən 1 il ərzində mübahisələndirirsə bundan sonra həmin əqdin etibarsızlığı

nəticələrinin tətbiqi barədə məhkəmədə MM-in 373-cü maddəsinin müəyyən etdiyi iddia müddətləri çərçivəsində iddia qaldıra bilər.

Bir məsələni xüsusilə vurğulamaq istəyirik ki, əqdi məhkəmədən qabaq müqavilə tərəflərinin öz aralarında mübahisələndirilməli olmaları ilə bağlı yuxarıda bəhs etdiyimiz qaydalar, müvafiq normaların özündə də qeyd olunduğu kimi, yalnız müqavilə tərəflərinə münasibətdə müəyyən olunmuş qaydalardır. Müqavilətərəfi olmayan, lakin müqavilə ilə marağına toxunulan şəxslər pozulmuş maraqlarını müqaviləni yalnız məhkəmə qaydasında mübahisələndirməklə bərpa edə bilərlər.

Faydalı olacağını nəzərə alıb, MM-də təsbit olunmuş mübahisə edilən əqd növlərinin qəti siyahısını oxucuların diqqətinə çatdırmaq istəyirik.

1. Maddə 339 - Hakimiyyətdən sui-istifadə nəticəsində, aldatma, zorakılıq, hədə təsiri altında, bir tərəfin nümayəndəsinin digər tərəflə pis niyyətlə razılığa gəlməsi və ya şəxsin ağır vəziyyətə düşməsi nəticəsində bağlanmış əqdin etibarsızlığı
2. Maddə 343 - Fəaliyyət qabiliyyəti məhdudlaşdırılmış fiziki şəxsin bağladığı əqdin etibarsızlığı
3. Maddə 345 - On dörd yaşından on səkkiz yaşınadək olan yetkinlik yaşına çatmayanın bağladığı əqdin etibarsızlığı
4. Maddə 346 - Öz hərəkətlərinin mənasını başa düşməyən və ya onlara rəhbərlik edə bilməyən fiziki şəxsin bağladığı əqdin etibarsızlığı
5. Maddə 347 - Vacib əhəmiyyətli yanılmanın təsiri altında bağlanmış əqdin etibarsızlığı
6. Maddə 349 - Hüquqi şəxsin hüquq qabiliyyətindən kənara çıxan əqdin etibarsızlığı
7. Maddə 350 - Əqd bağlamaq səlahiyyətlərinin məhdudlaşdırılmasının nəticələri

Əhəmiyyətsiz əqdlər.

Əhəmiyyətsiz əqdlərlə bağlı yeni qanunvericiliyin müəyyən etdiyi qaydalar prinsipcəəvvəlkindən fərqlənir.

MM-in 337.3-cü maddəsinə görə, “əhəmiyyətsiz əqd məhkəmə tərəfindən etibarsız sayılıb-sayılmamasından asılı olmayaraq özlüyündə etibarsız olan əqddir”. Qanunun verdiyi anlayışa görə əhəmiyyətsiz əqd qəti etibarsız əqddir, bununla bağlı məhkəmə qərarının əhəmiyyəti və etibarsızlığa təsiri yoxdur.

Fikrimizcə, normanın verdiyi anlayışı əhəmiyyətsiz əqdlərin mahiyyəti baxımından tam uğurlu hesab etmək olmaz. Çünki normanın formulə edilməsi zamanı istifadə edilmiş “məhkəmə tərəfindən etibarlı sayılıb-sayılmamasından asılı olmayaraq” sözləri hüquq tətbiq edən orqanlarda bir qədər çətinlik yaradır. Həmin formulədən belə bir təsəvvür yaranır ki, əhəmiyyətsiz əqdin etibarsızlığı məsələsinə məhkəmədə baxıla bilər. Amma əgər məhkəmənin qərarı əhəmiyyətsiz əqdin etibarsızlığı məsələsinə təsir etməyəcəksə bu qərarın hansı əhəmiyyətindən danışmaq olar və buna nə lüzum var?

*Əhəmiyyətsiz əqdinelementlərindəki qüsurlar o qədər aşkar, birmənalı, qəti və hamı üçün aydındır ki, etibarsızlıq üçün onu əlavə olaraq mübahisələndirməyə ehtiyac yoxdur. **Bu səbəbdən əhəmiyyətsiz əqd üçün mübahisələndirmə müddəti müəyyən olunmur.** Mübahisə edilən əqdlərin etibarsızlığı məsələlərində üstünlük tərəflərin fərdi marağına verildiyi halda və etibarsızlıq tərəfin əqdi mübahisələndirmədə ifadə olunan iradəsindən asılı edildiyi halda, əhəmiyyətsiz əqdlərdə üstünlük ictimai marağa verilir. Yəni, əhəmiyyətsiz əqd ictimai maraq obyektinə olan MM-in tələblərini açıq-aşkar pozduğundan o, tərəflərin iradəsindən asılı olmadan etibarsız hesab edilir.*

Əhəmiyyətsiz əqdlərlə bağlı MM-in 354.1-ci maddəsində göstərilmiş bir illik müddətə gəldikdə isə birmənalı olaraq deməliyik ki, həmin müddət **qısaldılmış iddia müddətidir.** Elə maddənin məzmununda da həmin müddətin iddia qaldırmaq üçün müəyyən olduğu göstərilmişdir. Əhəmiyyətsiz əqd avtomatik etibarsız sayıldığından MM-in 337.5-ci maddəsinin tələbinə görə bu halda tərəf əqdüzrəverdiyini geri tələb edə və ala bilər. Mübahisə edilən əqdlərdə olduğu kimi, əhəmiyyətsiz əqdlər üzrə də məhkəmədə qaldırılan iddialarda bu tələb əqdin etibarsızlığı nəticələrinin tətbiq barədə olacaqdır.

Sual oluna bilər ki, nəyə görə əhəmiyyətsiz əqdlər üzrə MM-in 354.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan iddia müddəti mübahisə edilən əqdlər üçün MM-in 373-cü maddəsi ilə müəyyən edilmiş iddia müddətləri ilə müqayisədə daha qısadır. Fikrimizcə, əhəmiyyətsiz əqdlər üzrə əqdin elementlərində buraxılmış qüsurlar çox asanlıqla, aşkar görünüşündən və belə pozuntunun görülməməsi tərəfin

diqqətsizliyindən və öz hüquqlarına laqeydliyindən başqa bir şey olmadığından qanunverici tərəfi intizamlandırmaq üçün daha çətin müəyyən olunan pozuntularla müqayisədə (mübahisə edilən əqdlərdə yol verilmiş pozuntular kimi) belə daha asan aşkar olunan pozuntuların nəticələrinin tətbiqi məsələləri ilə bağlı daha qısa iddia müddətləri müəyyən etmişdir.

Qeyd etməliyik ki, 354-cü maddədə iki növ müddətdən – 354.1-ci maddədə **iddia müddətindən**, 354.2-ci maddədə isə **mübahisələndirmə müddətindən** söhbət getməsi dəyişikliklər edilən zaman həmin maddənin adında da **“iddia müddətləri”** sözlərinin hər iki müddət növü üçün ümumi ifadə olan **“müddətlər”** sözü ilə əvəz olunmasını şərtləndirmişdir.

Bütövlükdə 354-cü maddənin konstruksiyası da mülahizələrimizin ağılabatan məntiqə söykəndiyini təsdiq edir. Belə ki, əgər həm 354.1-ci maddədə, həm də 354.2-ci maddədə 1 illik müddətdən söhbət gedirsə və bunlar mahiyyətə eyni növ müddətlərdisə, o zaman eyni müddətlə bağlı fikrin bir maddənin ardıcıl gələn ayrı-ayrı hissələrində təkrar bildirilməsi qanunvericilik texnologiyasına nə dərəcədə uyğundur?

Oxucular üçün faydalı olacağını nəzərə alıb MM-də nəzərdə tutulmuş, əhəmiyyətsiz əqdlərin də qəti siyahısını təqdim edirik.

1. Maddə 340 - Uydurma və yalan əqdlərin etibarsızlığı
2. Maddə 341 - Qeyri-ciddi əqdin etibarsızlığı
3. Maddə 342 - Fəaliyyət qabiliyyəti olmayan fiziki şəxsin bağladığı əqdin etibarsızlığı
4. Maddə 344 - On dörd yaş tam olmamış yetkinlik yaşına çatmayanın bağladığı əqdin etibarsızlığı

Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 8-ci maddəsi ilə qorunan şəxsi həyata hörmət və ailə hüququnun aspektlərinin və müxtəlif kateqoriyalı işlər üzrə uşağın üstün maraqlarının nəzərə alınmasına dair seminar

27 aprel 2019-cu il tarixində Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsində Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 8-ci maddəsi ilə qorunan şəxsi həyata hörmət və ailə hüququnun aspektlərinin və müxtəlif kateqoriyalı işlər üzrə uşağın üstün maraqlarının nəzərə alınmasına dair Avropa Məhkəməsinin təcrübəsinin milli məhkəmələr tərəfindən səmərəli tətbiq edilməsi məqsədi ilə Bakı yurisdiksiyasına daxil olan məhkəmələrin hakimləri, icra hakimiyyətinin nümayəndələri, eləcə də Ailə, qadın və uşaq problemləri üzrə Dövlət Komitəsi və Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin nümayəndələrinin iştirakı ilə seminar keçirilmişdir.

Seminarı Ali Məhkəmənin İnsan Hüquqları və İctimaiyyətlə Əlaqələr Şöbəsinin müdiri Kəmalə Əliyeva giriş sözü ilə açmış, daha sonra isə 8-ci maddənin tətbiq dairəsi, eləcə də şəxsi həyat və ailə həyatı aspektləri barədə çıxış etmək üçün Ali Məhkəmənin Mülki Kollegiyasının hakimi Sənan Hacıyevə söz vermişdir. S.Hacıyev 8-ci maddənin 1-ci bəndi ilə müdafiə edilən hüquqlar, digər beynəlxalq sənədlərdə 8-ci maddənin təsir dairəsinə düşən hüquqlar, Avropa Məhkəməsinin konteksti baxımından “şəxsi həyat” anlayışına daxil olan aspektlər, şəxsin fiziki və psixi toxunulmazlığı hüququ, şəxsin özü barəsində qərar qəbul etmək hüququ, fərdi məlumatların toplanması, saxlanması, istifadəsi və təqdim edilməsi, şəxsin şərəf və ləyaqətinə, nüfuzuna və təsfirinə hörmət hüququ, eləcə də, “ailə həyatı” anlayışı, bu anlayışın nədən ibarət olması, hansı ailələrin 8-ci maddənin əhatə dairəsinə düşməsi, nikah və nikahsız yaşama, qan qohumluğu olmadan ailə həyatının davam etdirilməsi və ailə həyatına daxil olan digər münasibətlər barədə ətraflı çıxış etmişdir.

Seminarın ikinci hissəsində çıxış edən Ali Məhkəmənin Mülk Kollegiyasının hakimi Elşanə Vəliyeva müxtəlif kateqoriyalı işlər üzrə uşağın üstün maraqlarının nəzərə alınmasına dair Avropa Məhkəməsinin təcrübəsini təhlil etmişdir. E.Vəliyeva uşaqlara bağlı qərarlar qəbul edilərkən uşağın maraqları birinci dərəcəli əhəmiyyətə malik olduğunu vurğulayaraq Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin bir sıra qərarlarını diqqətə çatdırmışdır. Daha sonra E.Vəliyeva uşaqla valideyn arasında ünsiyyət hüququ, uşağın hansı valideynin himayəsinə verilməsi, uşağın himayəsinə verilməsi barədə məhkəmə qərarının icra edilməməsi, uşaqla hər iki valideyni arasında münasibətlərin qorunması, uşaqla görüş hüququ, nikahdan kənar doğulmuş uşağı ilə görüşmək hüququnun verilməsindən imtinanın qanuniliyi, qeyri-kafi şəraitdə yaşamış uşağın valideynindən alınaraq övladlığa verilməsi, valideynlik hüquqlarının həyata keçirilməsinə qadağa qoyulması, atanın icazəsi olmadan uşağın xarici ölkəyə anasının yanına getməsi barədə işlər üzrə Avropa Məhkəməsinin mövqeyindən bəhs etmişdir.

Tədbirin gedişatında mövcud problemlər müzakirə edilmiş, mövzu ətrafında fikir mübadiləsi aparılmış, o cümlədən bu problemlərin həll olunması istiqamətində görülə biləcək tədbir barədə təkliflər verilmişdir.

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Avropa Şurası (AŞ) katibliyinin Siyasi məsələlər direktoratlığının rəhbəri Aleksandr Qesselin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşmüşdür.

2019-cu il mayın 6-da Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Azərbaycanın Avropa Şurasına (AŞ) üzv qəbul olunduqdan sonra üzərinə götürdüyü öhdəliklərin icrası vəziyyətini öyrənmək məqsədilə ölkəmizdə səfərdə olan AŞ katibliyinin Siyasi məsələlər direktoratlığının rəhbəri Aleksandr Qesselin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşmüşdür.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri öhdəliklərin icrası üzrə görülmüş işlərdən, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə məhkəmə-hüquq sistemində aparılan islahatlardan, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun öyrənilməsindən və tətbiqindən danışıbmışdır.

Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” 3 aprel 2019-cu il tarixli Fərmanının əhəmiyyətini qeyd etmiş, Fərmanda məhkəmə-hüquq sisteminin bütün sahələrini əhatə edən fəaliyyət istiqamətləri müəyyən edilməklə yanaşı, Ali Məhkəməyə məhkəmələrdə hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmanın sabitliyini təmin etmək məqsədilə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması üçün ciddi tədbirlərin görülməsi, ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin artırılması məqsədilə məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi sahəsində fəaliyyətinin gücləndirilməsi, həmçinin məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi nəticəsində müəyyən edilmiş sistemli xarakter daşıyan nöqsanların aradan qaldırılması üçün müvafiq mexanizmlərin işlənilib hazırlanmasına dair tapşırıqlar verildiyini bildirmişdir.

Aleksandr Qessel məhkəmə-hüquq sahəsində həyata keçirilən islahatları yüksək dəyərləndirmiş, ölkəmizlə Avropa Şurası arasında əlaqələrin böyük əhəmiyyət daşıdığını və bu əlaqələrin bundan sonra da davam etdiriləcəyini bildirmişdir.

Görüş zamanı qarşılıqlı maraq doğuran bir sıra məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Görüşdə ölkəmizin AŞ yanındakı daimi nümayəndəsi Fəxrəddin İsmayılov iştirak etmişdir.

Koreya Respublikasının Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.

2019-cu il mayın 14-də Koreya Respublikasının ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Tong Op Kim Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanla Koreya arasında əlaqələrin uğurla inkişaf etdiyini vurğulamışdır.

Azərbaycanın məhkəmə sistemi, Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyəti, məhkəmə hüquq sahəsində həyata keçirilən tədbirlər barədə məlumat verən Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, Azərbaycanda Beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ tətbiq olunur. Məhkəmə sistemində ən yeni informasiya texnologiyalarından istifadə edilir. Hakim vəzifəsinə seçim prosedurları Avropa standartlarına uyğunlaşdırılmışdır.

Səfir Azərbaycanın müasir tələblərə cavab verən qanunvericilik bazasına xüsusi maraq göstərmişdir. Azərbaycanın mövcud qanunvericiliyi və hüquq sistemi ilə daha yaxından tanış olmaq üçün qarşılıqlı əlaqələrin genişləndirilməsinin vacibliyini qeyd etmişdir. Səfir iki ölkə arasında əlaqələrin böyük əhəmiyyət daşıdığını və bu əlaqələrin bundan sonra da davam etdiriləcəyini bildirmişdir.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri və kollegiya sədrləri bölgələrdə vətəndaşları qəbul etmişlər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin dövlət qurumları tərəfindən insanlara layiqli xidmət göstərilməsi, vətəndaşların müraciətlərinə qayğı və həssaslıqla yanaşılması barədə tapşırıq və tövsiyələrinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi tərəfindən vətəndaşların bölgələrdə qəbuluna xüsusi diqqət yetirilir.

Bölgələrdə vətəndaşların qəbulu cədvəlinə uyğun olaraq 18 aprel, 17 may və 14 iyun 2019-cu il tarixlərdə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayev, Cinayət kollegiyasının sədri Şahin Yusifov və İnzibati-İqtisadi kollegiyanın sədri Hikmət Mirzəyev Sumqayıt Sumqayıt, Gəncə, Şirvan şəhərlərində, Samux, Göygöl, Sabirabad və Saatlı rayonlarında vətəndaşların qəbulunu keçirmişlər.

Qəbullardan əvvəl Ali Məhkəmənin sədri və kollegiya sədrləri qəbul keçirilən şəhərlərdə və rayon mərkəzlərində Heydər Əliyevin abidələrini ziyarət edərək onların önünə gül dəstələri qoymuş, ulu öndərin xatirəsinə dərin ehtiramlarını bildirmişlər. Həmçinin Ali Məhkəmənin sədri Sumqayıt şəhərində Heydər Əliyev Mərkəzi ilə tanış olmuşdur.

Qəbullar zamanı məhkəmələrin fəaliyyəti ilə bağlı müraciətlərə baxılmış, hər bir vətəndaş diqqətlə dinlənilib, müraciətlərdə qaldırılan məsələlərin bir qismi elə yerində öz həllini tapmış, digər müraciətlər üzrə Ali Məhkəmənin Aparatının qəbulda iştirak edən aidiyyəti məsul işçilərinə müvafiq tapşırıqlar verilmişdir.

Vətəndaşlar bölgə sakinlərinin qəbulu və müraciətlərinə baxılması üçün rahat və əlverişli şərait yaradılmasından razılıqlarını ifadə edərək, göstərilən diqqət və qayğıya görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevə minnətdarlıqlarını bildirmişlər.

Qəbullardan sonra Ali Məhkəmənin sədri Sumqayıt, Gəncə və Şirvan Apellyasiya Məhkəmələrinin və həmin məhkəmələrin yurisdiksiyasında olan birinci instansiya məhkəmələrinin sədrlərinin və hakimlərinin iştirakı ilə müşavirələr keçirmişdir.

Müşavirələrdə Ali Məhkəmənin sədri məhkəmə fəaliyyətinin dövlət başçısının tələbləri səviyyəsində təkmilləşdirilməsi, vətəndaş məmnunluğunun yüksəldilməsi, etik davranış qaydalarına dönmədən əməl olunması, qeyri-prosessual münasibətlərin yolverilməzliyinin təmin olunmasına dair tapşırıq və tövsiyələr vermişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin "Məhkəmə-

hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi” haqqında 2019-cu il 3 aprel tarixli Fərmanının müstəsna əhəmiyyətini qeyd edən Ali Məhkəmənin sədri bu mühüm Fərmanın məhkəmə fəaliyyətinin gələcək inkişafı üçün “yol xəritəsi” olduğunu, bu sahədə islahatların yeni inkişaf mərhələsinə keçdiyini vurğulayıb, kompleks qanunvericilik, institusional və praktiki tədbirlər nəzərdə tutan program xarakterli Fərmandan irəli gələn vəzifələrin vaxtında, dürüst və dönmədən icrasının təmin olunmasını diqqətə çatdırmışdır.

Ali Məhkəmənin sədri Slovakiyada keçirilən konfransda iştirak etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti 2019-cu il may ayının 27-dən 29-dək Slovakiya Respublikasının paytaxtı Bratislava şəhərində keçirilən Mərkəzi və Şərqi Avropa ölkələrinin Ali Məhkəmə sədrlərinin 9-cu Konfransında iştirak etmişdir.

Konfransın keçirilməsində əsas məqsəd məhkəmə sədrləri üçün ümumi maraq kəsb edən mövzular ətrafında fikir mübadiləsi aparmaq, məhkəmələrin üzləşdiyi mövcud problemlərin həlli ilə bağlı təcrübələri paylaşmaq olmuşdur.

Tədbirdə müasir mətbuat mühitində məhkəmələrin dəyərlərinin ictimaiyyət tərəfindən səmərəli şəkildə öyrənilməsi, vahid məhkəmə təcrübəsinin yaradılmasında Ali Məhkəmənin rolu, insan hüquqlarının təşviqində məhkəmələrin rolu, hakimlərin seçilməsi, effektiv intizam mexanizmləri, bütün mərhələlərdə dəqiq, əsaslandırılmış fikirlərin verilməsi mövzularında çıxışlar edilmişdir.

Konfransın ikinci günü Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev “Hakimlərin seçilməsi” mövzusunda çıxış etmişdir. Ali Məhkəmənin sədri qeyd etmişdirki, Ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu məhkəmə - hüquq islahatlarını uğurla davam etdirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə ölkəmizdə ədalət mühakiməsinin inkişafında keyfiyyətə yeni dəyişikliklər baş vermiş, məhkəmələrin fəaliyyətinin hüquqi əsasları yaradılmış, vətəndaşların məhkəmələrə müraciət imkanlarının asanlaşdırılması məqsədi ilə regionlarda yeni məhkəmələr təşkil edilmiş, onların səlahiyyətləri genişləndirilmiş, sayı artırılmış, maddi təminatları yaxşılaşdırılmışdır. Bütün bunlar

həmdə hakimlərin şəffaf prosedurlar əsasında seçilməklə tərkibinin əsaslı şəkildə yeniləşməsinə nail olmaqla mümkün olmuşdur. Test üsulu ilə imtahan verən və bir neçə müsabiqə mərhələsindən keçərək hakim adını qazanan insanların əksəriyyəti gənclərdən ibarətdir. Hakimlərin ən şəffaf seçim proseduru bir sıra dövlətlərə nümunədir.

Məhkəmə - hüquq islahatlarının həyata keçirilməsində Məhkəmə - Hüquq Şurasının rolunu önə çəkən Ali Məhkəmənin sədri qarşıya çıxan problemlərin aradan qaldırılmasında, görülən işlərin və həyata keçirilən tədbirlərin həcminin və miqyasının artırılmasında kollegiallıq ənənələrindən geniş istifadə edildiyini bildirmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri bir sıra ölkələrin Ali Məhkəmə sədrləri ilə görüşlərində və söhbətlərində Azərbaycanda məhkəmə islahatı zamanı toplanmış müsbət təcrübəyə diqqəti cəlb etmiş, bununla bağlı geniş söhbət aparmış, suallara cavab vermişdir. Faydalı fikir mübadiləsi zamanı Azərbaycanın məhkəmə təcrübəsinə böyük maraq göstərilmişdir.

---

1 iyun 2019-cu il tarixdə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsində könüllülük proqramının ilk mərhələsi uğurla başa çatmışdır.

---

1 iyun 2019-cu il tarixdə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsində könüllülük proqramının ilk mərhələsi uğurla başa çatmışdır. Fəaliyyətini bitirmiş könüllülər sertifikatlarla təltif edilmişlər.

Tədbiri giriş sözü ilə açan İnsan Hüquqları və İctimaiyyətlə Əlaqələr şöbəsinin müdiri Kəmalə Əliyeva könüllülərə Ali Məhkəmədə qazandıqları təcrübənin həm təhsil, həm də gələcək peşə fəaliyyətlərində müsbət rol oynayacağına inandığını bildirmiş və könüllülük fəaliyyəti üçün Ali Məhkəməni seçdiklərinə görə onlara təşəkkür etmişdir. K.Əliyeva bildirmişdir ki, könüllülük fəaliyyəti çərçivəsində təcrübə keçən tələbələr arasında xüsusilə fərqlənənlər olmuşdur.

Daha sonra Ali Məhkəmə Aparatının rəhbəri Əlirza Kərimov fərqlənmə sertifikatı alan tələbələrə sertifikatları təqdim edərək könüllülük proqramını müvəffəqiyyətlə bitirmələri ilə əlaqədar təbrik etmişdir və uğurlar arzulamışdır.

Tədbirin davamında bir neçə tələbə çıxış etmək üçün söz alaraq Ali Məhkəmədə keçdikləri 3 aylıq təcrübənin həyatlarının əvəzolunmaz və unudulmaz xatirəsinə çevriləcəyini bildirmişlər.

Sonda tədbir iştirakçıları Ali Məhkəmənin kollektivi ilə birgə xatirə fotoşəkilləri çəkirmişlər.

Ali Məhkəmədə məhkəmə qərarlarının açar sözlər üzrə axtarış sisteminin təqdimatı keçirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” 03 aprel 2019-cu il tarixli Fərmanında Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin artırılması ilə bağlı məhkəmələrdə hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmanın sabitliyini təmin etmək məqsədilə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması üçün ciddi tədbirlərin görülməsi, eləcə də sistemli xarakter daşıyan nöqsanların aradan qaldırılması üçün müvafiq mexanizmlərin yaradılması tövsiyə edilmişdir. Bununla bağlı olaraq görülmə işlər çərçivəsində Ali Məhkəmənin qərarlarının açar sözlər vasitəsilə axtarışı proqram təminatı yaradılmışdır. 28 iyun 2019-cu il tarixdə Ali Məhkəmədə həmin sistemin təqdimatı olmuşdur. Yaxın vaxtlarda bütün istifadəçilər bu axtarış sistemindən istifadə edə biləcəklər.

Axtarış sistemi Ali Məhkəmənin bütün kollegiyalarında baxılan işlər üzrə konkret mübahisə predmetinə aid açar sözlərdən istifadə etməklə müxtəlif mübahisəli hüquqi məsələlərə dair kassasiya məhkəməsinin hüquqi mövqeyini asan şəkildə istifadəçilər tərəfindən öyrənməyə imkan verəcəkdir. Bununla da, həm aşağı instansiya məhkəmələri, həm ümumiyyətlə geniş ictimaiyyət müxtəlif hüquqi məsələlərə dair Ali Məhkəmənin qərarlarındakı hüquqi yanaşmalara asan çıxış imkanını əldə edəcəklər. Bu isə son nəticədə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşmasına əhəmiyyətli dərəcədə kömək edəcək, eləcə də ədalət mühakiməsinin proqnozlaşdırılan bilən olmasına ciddi töhfə verəcəkdir.
